



NOU

Om grunnlaget for inntekts- oppgjørene 1978

NOU 1978: 14

NORGES
OFFENTLIGE
UTREDNINGER

UNIVERSITETS-
FORLAGET

NOU

Norges offentlige utredninger 1978

Seriens redaksjon:
STATENS TRYKNINGSKONTOR

1. Om lov om oppvekstmiljø.
Statsministeren
2. Vurdering, kompetanse og inntak i skoleverket.
Kirke- og undervisningsdepartementet
3. Levekårsundersøkelsen. Regionale ulikheter i levekår.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
4. Skipsbyggingsindustrien.
Industridepartementet
5. Samvirkebeskatning.
Finans- og tolldepartementet
6. Arbeid for kvinner.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
7. Nemnder på fylkesplan.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
8. Potetproduksjon og potetomsetning.
Landbruksdepartementet
9. Forsvarskommisjonen av 1974.
Forsvarsdepartementet
10. Opplæring av personell på borerigger.
Kirke- og undervisningsdepartementet
11. Den framtidige befalsutdanning.
Forsvarsdepartementet
12. Pensjonsutredningen.
Sosialdepartementet
13. Skipsfartsnæringen.
Departementet for handel og skipsfart
14. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet



NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1978: 14

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

RAPPORT NR. 1, 1978

fra

Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene.

Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet

10. februar 1978.

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

Forbruker- og administrasjonsdepartementet

Det tekniske beregningsutvalg viser til Forbruker- og administrasjonsdepartementets brev av 7. desember 1977. Departementet ber her Beregningsutvalget å legge fram en rapport foran inntektsoppgjørene våren 1978. Det heter videre i brevet:

«Rapporten bør gi en samlet oversikt over utviklingen i de senere år for inntekter, lønninger, priser, konkurranseevne m. v. Det skal ikke legges fram prognoser for budsjettåret 1978 og beregninger over virkningene av alternative inntektsoppgjør. Rapporten bør for øvrig inneholde materiale som etter utvalgets mening vil være til nytte for partene under oppgjørene.

Rapporten bør legges fram i god tid før oppgjørene».

Utvalget oversender herved sin rapport. Den har i samsvar med arbeidsoppgavet stoff sett samme innhold som utvalgets rapporter foran inntektsoppgjørene i 1976 og 1977. (Rapport nr. 1, 1976, NOU 1976: 3 og Rapport nr. 1, 1977, NOU 1977: 17). Det er denne gang tatt med et nytt kapittel om inntektene i jordbruk og fiske.

Beregningsutvalget vil peke på at den nåværende statistikk over lønninger og andre inntekter gir begrensede muligheter for å foreta sammenlikninger mellom ulike grupper.

Rapporten er i det vesentlige skrevet i januar under sterkt tidspress av ulike forfattere. Som i tidligere rapporter er formuleringene tildels resultat av kompromisser mellom ulike oppfatninger i Beregningsutvalget.

Som rådgivere for Beregningsutvalget med møterett har deltatt direktør Hans Bjaaland, Norsk Arbeidsgiverforening, cand. oecon. Per Brannsten, Landsorganisasjonen i Norge, generalsekretær Trygve Kaldahl, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet, konsulent Sigurd Tveitereid, Statistisk Sentralbyrå og førstekonsulent Randi Wilhelmsen, Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Oslo, 10. februar 1978.

Odd Aukrust
formann

Hallvard Borgenvik

Paul M. Dalberg

Jørn Krog

Bernhard Nestaas

Ulf Sand

Lars Aarvig

INNHold

	Side
Kap. 1. Oversikt og sammendrag	7
Kap. 2. Inntektsutviklingen i senere år	11
1. Produksjon, konsum og disponibel realinntekt i Norge	11
2. Inntekter	13
Kap. 3. Lønnsutviklingen i senere år	19
1. Lønnsutviklingen for hovedgrupper	19
2. Lønsspredningen	23
Kap. 4. Inntektene i jordbruk og fiske	27
1. Inntektene i jordbruk	27
2. Inntektene i fiske	27
Kap. 5. Konsumprisutviklingen i senere år	29
1. Utviklingen i konsumprisindeksen	29
2. Gruppering av konsumprisindeksens materiale etter leveringssektor	30
3. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer	33
Kap. 6. Utviklingen i disponibel realinntekt	35
Kap. 7. Utviklingen i Norges konkurranseevne	41
1. Lønnsstatistikk	41
2. Direkte og totale lønnskostnader	41
3. Lønnskostnader pr. produsert enhet	44
4. Kursutviklingen for norske kroner	47
5. Arbeidskonflikter	50
6. Oppsummering	51
Kap. 8. Konjunktursituasjonen	52
1. Verdensøkonomien	52
2. Norsk økonomi	54

KAPITTEL 1

Oversikt og sammendrag.

**1. OPPBYGGINGEN AV BEREGNINGS-
UTVALGETS RAPPORT**

Beregningsutvalgets rapport faller i to deler. Kapitlene 2—6 gir en analyse av ulike sider ved pris- og inntektsutviklingen i de siste par år. De fleste av disse kapitler inneholder dessuten et kort tilbakeblikk på utviklingen i tidligere år. I kapitlene 7 og 8 behandler Beregningsutvalget ulike sider ved den økonomiske situasjonen i Norge og enkelte andre land idag slik utvalget bedømmer den.

I dette kapittel skal Beregningsutvalget gi et kort sammendrag av innholdet i rapporten.

**2. INNTEKTSUTVIKLINGEN I SENERE
ÅR**

Uttrykt i summariske hovedtall har landets nettoproduksjon (nettonasjonalprodukt) i volum økt med rundt 13 prosent i sum for de tre siste årene. Et markert fall i bytteforholdet med utlandet og økingen i underskottet på rente- og stønadsbalansen har bidratt til at veksten i disponibel realinntekt for Norge ikke har blitt sterkere enn ialt 5—6 prosent i samme tidsrom. Samtidig økte konsumet (privat pluss offentlig konsum) med rundt 19 prosent i volum, tre—fire ganger så sterkt som veksten i landets disponible realinntekt. Fra 1976 til 1977 økte landets nettoprodukt med 3,6 prosent, disponibel realinntekt med 0,9 prosent og konsumet med 6 prosent.

Faktorinntekten — som uttrykker den nominelle belønningen til arbeidskraft og realkapital — var 96 milliarder kroner i 1974 og 141 milliarder kroner i 1977. Dette var en øking på 47 prosent i løpet av tre år. Stigningstakten har variert en del fra år til år, og det har skjedd betydelige forskyvninger i inntektsfordelingen. Fra 1974 til 1975 steg faktorinntekten med 15,3 prosent. De totale lønnskostnader steg dette året med 19 prosent, slik at eierinntektene (inntekt av kapital og av eget arbeid) alt i alt gikk ned. Nedgangen rammet først og fremst sjøfart, som dette året hadde negativ eierinntekt, men også utekonkurrerende industri som hadde hatt et godt år i 1974. Fra 1975 til 1976 steg faktorinntekten med 13,6 prosent og lønnskostna-

dene med 15,3 prosent. Forholdene for sjøfarten forverret seg ytterligere, og også i andre konkurranseutsatte næringer (når utvinning av råolje holdes utenfor) gikk eierinntekten totalt sett ned, nemlig med 9 prosent. Fra 1976 til 1977 steg faktorinntekten og de totale lønnskostnader omlag like sterkt, med henholdsvis 12,1 og 12,3 prosent. Stigningen i lønnskostnadene pr. årsverk (10,3 prosent), var den laveste stigningsprosenten hittil i 1970-årene. Eierinntektene i skjermede næringer utenom jordbruk steg med 16,1 prosent fra 1976 til 1977, eierinntektene i utenriks sjøfart m. v. ble ytterligere redusert, mens eierinntektene i andre konkurranseutsatte næringer (utenom oljeutvinning m. v.) gikk opp med 5,9 prosent. I industrien økte eierinntektene i 1977 med 10,3 prosent. Det var en bedring i eierinntektene i skjermet og hjemmekonkurrerende industri, mens eierinntektene i utekonkurrerende industri fortsatte å falle.

En del trekk ved den mer detaljerte næringsvise eierinntektsutvikling fra 1974 til 1977 fortjener å nevnes: Eierinntektene i jordbruket har økt med snaut 29 prosent i årlig gjennomsnitt fra 1974 til 1977. Eierinntektene i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass økte fra $\div 0,7$ milliarder kroner i 1974 til nesten 4 milliarder kroner i 1977. Innenfor den konkurranseutsatte industrien har eierinntektene utviklet seg svært forskjellig. I utekonkurrerende industri har eierinntektene stadig blitt redusert fra toppåret 1974 til 1977. For hjemmekonkurrerende industri var 1974 et bunnår, i årene etterpå har eierinntektene økt.

3. LØNNSUTVIKLINGEN I SENERE ÅR

Den sterke lønnsøkningen i industrien etter konjunkturoppgangen i 1973 til 1974 kulminerte i 1975 med en stigning på ca. 20 pst. fra foregående år. Senere er stigningstakten frem til 1977 omtrent halvert. Dette skyldes først og fremst en sterk nedgang i de tariffmessige lønnstillegg, men lønnsglidningen viser også nedgang. Lønnsøkningen i 1977 lå likevel høyere enn gjennomsnittlig i 1960-årene da stigningen lå på 8,3 pst. pr. år.

Fra 1975 til 1976 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere med 16,6 pst. Fra 1976 til 1977 anslås den gjennomsnittlige timefortjeneste å ha steget med 11,1 pst., beregnet årslønn å ha steget med 9,6 pst. og bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk å ha steget med 11,1 pst.

Splitter man opp stigningen i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk for perioden 1970 til 1977, viser det seg at 38 pst. av stigningen i lønnskostnadene er tariffmessig lønnsøkning, 33 pst. er lønnsgradning, mens det resterende eller 29 pst. kan føres tilbake til stigningen i bedriftenes obligatoriske sosiale kostnader. Den tariffmessige lønnsøkning utgjorde i 1977 en vesentlig svakere andel av den totale kostnadsøkningen enn i de tre foregående år og det samme var tilfelle med de sosiale kostnader.

En oversikt over lønnsutviklingen i tidsrommet 1965 til 1977 for forskjellige bransjer viser at det for menn ikke har funnet sted noen tilnærming av betydning mellom lønnsnivåene i bransjene. Derimot har det funnet sted en utjevning i forholdet mellom kvinner og menn.

For kvinner er det gjennomsnittlige lønnsnivå i dette tidsrommet steget fra 75,3 pst. til 83,1 pst. av den gjennomsnittlige timefortjeneste (eksklusive overtid- og skifttillegg) for menn i industrien. En relativt større andel av de kvinnelige enn mannlige arbeidere er beskjeftiget i de mer typiske lavtlønnsbransjer.

4. INNTEKTENE I JORDBRUK OG FISKE

Jordbruksavtalen som ble inngått i 1976 og revidert i 1977 er preget av stortingsvedtaket om opptrapping av inntektene i jordbruket. Av denne grunn har det vært en betydelig sterkere vekst i jordbruksinntektene enn i lønningene i de senere år.

Den beregnede vekst i jordbruksinntektene avhenger noe av hvilke inntektsbegrep som legges til grunn. Tallene fra Budsjettnemnda for jordbruket viser en vekst på ca. 40 pst. fra 1975 til 1976 for «vederlag til arbeid og egenkapital» pr. årsverk. Tall for 1977 foreligger ikke ennå. Ifølge nasjonalregnskapet økte eierinntekt pr. selvstendig fra 1975 til 1977 med vel 30 pst. hvert år. I industrien steg beregnet årslønn med henholdsvis 11,5 pst. og 9,6 pst. i disse årene. Selv om det er en viss nivåforskjell mellom disse gruppene i utgangspunktet, må tallene kunne sies å reflektere en betydelig effekt av opptrappingstilleggene.

Da beregningsprinsipper og vurderingsnormer blir drøftet i andre utvalg, finner Beregningsutvalget ikke å ville utdype sammenlikningen mellom inntektsutviklingen i jordbruket og utviklingen for andre grupper.

I fiskerieringen brukes flere begreper som belyser ulike sider av inntektsforholdene. I kapittel 4 gis en oversikt over beregnet lønns- og arbeidsgodtgjørelse for perioden 1973—77. Oppgavene gis for helårsdrevne fartøyer over 40 fot; for fartøyer ialt, i torskefiskerier og i sildefiskerier.

Lønnsevetallene viser tildels store svingninger fra år til år. Det samme inntrykk gir tall i kapittel 2 over utviklingen i eierinntektene i fiske. Særlig viser lønnsevetallene fra sildefiskerier store svingninger med et klart bunnår i 1975. Arbeidsgodtgjørelsen har hatt en mer stabil utvikling selv om også den varierer i perioden. Arbeidsgodtgjørelsen i sildefiskerier har i alle år i perioden ligget klart over arbeidsgodtgjørelsen i torskefiskerier.

Det pekes på at det er forholdsvis store inntektsforskjeller innen fiskerieringen. Dette gjelder både mellom distrikter, fiskerier og båttyper.

5. KONSUMPRISUTVIKLINGEN I SENERE ÅR

Den sterke prisstigningen som vi har hatt siden utgangen av 1960-åra, fortsatte også i 1976 og 1977. Sterkest var stigningen over året 1975, da konsumprisindeksen i gjennomsnitt fra 1974 til 1975 steg 11,7 pst. Fra 1975 til 1976 og fra 1976 til 1977 var prisstigningen noe lavere, nemlig 9,1 pst. for begge år. I motsetning til 1976 bidro jordbruksvarene til en betydelig økning i forbrukerprisene i 1977. Utviklingen i prisene på jordbruksvarer må sees i sammenheng med den økningen vi har hatt i jordbruksinntektene og i ulikt omfang av subsidieøkningen de to år. For øvrig bidro innenlandske faktorer (unntatt jordbruk) noe svakere til prisstigningen i 1977 enn i 1976.

Det er gjort beregninger som indikerer at det ikke har vært store forskjeller i utviklingen av levekostnadene for de ulike husholdninger og utgiftsnivåer de siste to år.

For OECD-området steg konsumprisindeksen i perioden 1970 til 1976 i gjennomsnitt med omlag 10 pst. pr. år. Stigningen siste året, målt fra november 1976 til november 1977, var 8,6 pst.

6. UTVIKLINGEN I DISPONIBEL REAL-INNTEKT

I de første årene etter 1970 var det stagnasjon eller nedgang i disponibel realinntekt for yrkesaktive som har hatt en inntektsutvikling som industriarbeidere eller funksjonærer etter NAF's statistikk. Nedgangen var særlig markert for de høyere inntektene. I de siste fire årene har en igjen hatt en meget sterk inntektsvekst. Beregningene viser at disponibel

realinntekt for de fleste grupper av lønns-
takere har steget sterkt i hvert av årene
1974—1977, 3—5½ pst. i årlig gjennomsnitt
for lavere og midlere inntekter og 1—3 pst. i
årlig gjennomsnitt for inntekter over 100 000
kroner. Den gjennomsnittlige veksten for 1970-
årene ligger omlag på linje med veksten i
1960-årene, noe sterkere i 1970-årene for lav-
ere inntekter og noe svakere for høyere inn-
tekter. Beregninger over utviklingen i dispo-
nibel realinntekt fra 1976 til 1977 for inntekts-
grupper med lønnsinntekt i begge år som gjen-
omsnittet for industriarbeidere, viser en vekst
på mellom 2½ og 3 pst. Tilsvarende vekst for
inntektsgrupper med inntektsnivå i begge år
som for gjennomsnittet for funksjonærer
ifølge NAF's statistikk var omkring 1½—
2½ pst.

Utvalget har foretatt beregninger for tre
grupper lønns- og inntekts-
takere med inntekter på 50 000,
60 000 og 125 000 kr. i 1977 og med inntekts-
utvikling som i den offentlige sektor. Bereg-
ningene viser en noe svakere vekst i disponibel
realinntekt for offentlig ansatte enn det be-
regningene for ansatte i privat sektor viser.
Dette gjelder både for året 1976—77 og for
fireårsperioden 1973—77. En må imidlertid
være oppmerksom på at svakheter i bereg-
ningsgrunnlaget gjør sammenlikningen mellom
utviklingen i privat og offentlig sektor usik-
ker.

Utvalget har foretatt en foreløpig bereg-
ning for selvstendig yrkesaktive i jordbruket.
En har regnet på husholdninger med to og
fire barn og med inntekter i 1977 omkring
55 000 kroner. Beregningene viser at jord-
brukere med en vekst i inntekten før skatt
som tilsvarende utviklingen i eierinntekt pr. selv-
stendig ifølge tall fra nasjonalregnskapet, har
hatt en stigning i disponibel realinntekt på
omlag 17½—19½ pst. fra 1976 til 1977. Det
vil imidlertid innen jordbruket være store og
systematiske variasjoner i de beregnede inn-
tektstallene før skatt. Utvalget vil peke på at
de reviderte tall for utviklingen fra 1975 til
1976 ligger på 32—33 pst. mot tidligere bereg-
net 29 pst.

Pensjonister med minstepensjon hadde i 1974
og 1975 en klart svakere stigning i disponibel
realinntekt enn lønns- og inntekts-
takere. Utviklingen både
fra 1975 til 1976 og fra 1976 til 1977 ble ster-
kere enn gjennomsnittlig for lønns- og inntekts-
takere. Trygdet ektepar med minstepensjon fikk en
stigning som er beregnet til vel 7 pst. eller
omlag like mye som året før. Dette er bety-
delig sterkere enn tidligere i 1970-årene. For
1970-årene sett under ett, har veksten vært
vel 4 pst. pr. år eller noe sterkere enn veksten
for de lavinntektsgruppene blant lønns- og inntekts-
takere som utvalget har sett på.

7. OM UTVIKLINGEN I KONKURRANSE- EVNEN

Foran et inntektsoppgjør er en vurdering av
næringslivets konkurranseevne av særlig inte-
resse. Konkurranseevnen påvirkes imidlertid
av en rekke faktorer som vanskelig kan måles
og jammeføres. I kapittel 7 har Beregningsutval-
get behandlet enkelte faktorer der utviklingen
kan belyses tallmessig. Dette gjelder utviklin-
gen i lønninger, lønnskostnader pr. produsert
enhet, valutakursene og konflikter i arbeids-
livet. Analysen omfatter ikke alle faktorer av
betydning. Den gir heller ikke grunnlag for
sammenveiling av de enkelte faktorer som del-
vis trekker i motsatt retning.

For voksne industriarbeidere steg timefor-
tjenesten i Norge med 122,8 pst. mellom 1970
og 1976. Den sterkeste stigningen i dette tids-
rommet, målt i egen valuta, i de land som er
tatt med i oversikten, fant sted i Finland med
164,5 pst., og den svakeste stigning i Sam-
bandsstatene med 56,9 pst. I alle de land som
er med i oversikten, var lønnsøkningen svakere
fra 1975 til 1976 enn i foregående år og det
samme ser også stort sett ut til å ha vært
tilfelle i 1977.

De totale lønnskostnadene pr. timeverk som
også inkluderer de indirekte lønnskostnadene
som f.eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene,
lån for voksne industriarbeidere i 1976, omreg-
net til norske kroner, høyest i Sverige. Der-
nest kom Norge, Danmark og Sambandssta-
tene. I disse landene lå de totale lønnskost-
nadene pr. timeverk på et betydelig høyere
nivå enn i de øvrige land. Som følge av de
sterkere devalueringer i Sverige i 1977 enn i
Norge og den svakere lønnsøkning, har kost-
nadsforholdet endret seg mellom Norge og
Sverige. I 2. halvår i 1977 viser beregninger
at de totale lønnskostnadene pr. arbeidet time
låg 4 prosent lavere i Sverige enn i Norge.
Valutakursutviklingen har ellers medført at
Norge i 2. halvår 1977 kan ha bedret konkur-
ransesituasjonen overfor andre land.

Siden 1966 har det funnet sted betydelige
forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk
landene imellom. Særlig har utjevningen mel-
lom Norge på den ene siden og Sambands-
statene, Sverige, Storbritannia og Japan vært
stor.

Beregningsutvalget har søkt å belyse utvik-
lingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i
industrien. Beregningene er utført i norske
kroner, slik at en har fått med virkningene av
valutakursendringene.

Ifølge disse beregningene var det for perio-
den 1970—77 under ett en betydelig sterkere
stigning i lønnskostnadene pr. produsert enhet
i Norge enn hos våre viktigste handelspart-

nere. Kostnadsnivået i Norge ble mer enn fordoblet. Nest etter Sverige og Norge hadde Japan størst stigning, men kostnadsstigningen var også betydelig for Nederland, Danmark og Belgia. Av de viktigste europeiske landene har Storbritannia hatt den klart svakeste kostnadsstigning. Også i Vest-Tyskland har kostnadsstigningen vært moderat. Som et motsatt ytterpunkt til Norge ligger Sambandsstatene med en særlig svak økning i kostnadsnivået gjennom hele denne perioden.

Den norske kronas effektive kurs hadde en stort sett stigende tendens i årene fra 1971 til 1976. Ved inngangen til 1978 hadde kronas effektive kurs steget med 18,7 prosent sammenliknet med basiskursene fra Washington-avtalen i desember 1971. Utviklingen snudde i 1977. Det internasjonale valutamarked var i 1977 preget av mindre uro enn enkelte tidligere år. Den norske kronen hadde en stort sett stabil effektiv kursutvikling i første del av 1977, mens det var et kraftig fall fra juli fram til desember. I desember gikk den norske kronas veide effektive kurs igjen noe opp. Dette skyldtes i første rekke at tyske mark steg i forhold til dollar.

Tallet på tapte arbeidsdager pr. 1000 sysselsatte var i Norge i 1976 77, det vil si noe høyere enn gjennomsnittet for årene 1970—74.

8. KONJUNKTURSITUASJONEN

Det er fortsatt ingen utsikt til bedring i de internasjonale konjunkturer. I OECD's prognoser blir det regnet med en produksjonsvekst fra 1977 til 1978 på 4¼ pst. i Sambandsstatene og 2½ pst. i Vest-Europa. Disse anslag bygger på en forutsetning om uendret politikk. Etter Beregningsutvalgets vurdering er det i Vest-Europa ingen tegn som tyder på at en kan vente en omlegging av politikken i mer konjunkturstimulerende retning. Alt i alt antar Beregningsutvalget at produksjonsveksten i Sambandsstatene vil fortsette i rimelig tempo i 1978. For Vest-Europa må det ventes et nytt svakt år. Produksjonsveksten i denne verdensdel vil etter alt å dømme bli moderat og arbeidsløsheten vil kunne komme til å øke.

I Norge varierte forholdene i 1977 sterkt fra næringsgren til næringsgren. De dårlige tider ute i verden rammet først og fremst sjøfarten, industri og bergverk (utenom oljeutvinning), mens andre næringer hadde høy produksjonsvekst. Også innenfor industrien var det etter alt å dømme en del bransjer som hadde et godt år. Totalproduksjonen, målt med bruttonasjonalproduktet, økte med 3,9 pst.

Konjunktursvikten ute siden 1974 og den norske motkonjunkturpolitikken har ført til en

utvikling i de senere år som Beregningsutvalget sammenfatter i fire punkter:

1. Norge har klart å holde full sysselsetting. Ved inngangen til 1978 er arbeidsmarkedet meget stramt, bortsett fra visse sysselsettingsproblemer i visse bransjer og lokalmiljøer.
2. Vår bruk av varer og tjenester har steget sterkere enn det har vært reell inntektsdekning for. I de tre årene fra 1974 til 1977 økte den disponible realinntekt for Norge med 5—6 pst. Dette er verdien i faste priser av vår produksjon etter at vi har korrigert for tap ved svekket bytteforhold og trukket fra våre netto rente- og stønad-utgifter overfor utlandet. I det samme tidsrom økte vår innenlandske bruk av varer og tjenester utenom oljevirkosomhet med 14 pst. Motstykket var et fall i den samlede private og offentlige sparing og underskott i utenriksøkonomien.
3. De store underskott i utenriksøkonomien har økt Norges gjeld overfor utlandet med 60 milliarder kroner på tre år. Gjelden vil passere 100 milliarder kroner i løpet av 1978.
4. Norge har i de siste 5 år hatt en langt sterkere kostnadsstigning enn andre land. Den sterke kostnadsstigningen har svekket Norges konkurranseevne og ført til at norsk industri har tapt deler av sine markeder — både ute og hjemme — til utenlandske konkurrenter.

Beregningsutvalget gjengir beregninger som Statistisk Sentralbyrå har gjort i Økonomisk utsyn 1977 over tapet av markedsandeler. I 5-årsperioden 1972—1977 sett under ett, økte vår samlede eksport av tradisjonelle varer med bare 3 pst., mens våre 10 viktigste avtakerland hadde en importøkning på 22 pst. i samme periode. Dersom Norge hadde opprettholdt sine markedsandeler uforandret, ville Norges eksport av bearbejdede varer i 1977 ha vært omlag 30 pst. større enn de faktisk var. På hjemmemarkedet viser Byråets beregninger at norske produsenter holdt stillingen forholdsvis bra inntil 1975. I de to årene 1976 og 1977 derimot avga de en betydelig del av markedet til utenlandske konkurrenter; mens norske industriprodukter dekket 59,6 pst. av innenlandsmarkedet i 1975, var andelen bare 56,6 pst. i 1977.

Beregningsutvalget går ikke i detalj inn på utsiktene for norsk økonomi i 1978. Men Beregningsutvalget mener det er klart at anslagene for viktige poster i Nasjonalbudsjettet 1978 må revideres nedover når det økonomiske opplegget for 1978 skal revideres foran inntektsoppgjøret.

KAPITTEL 2

Inntektsutviklingen i senere år.

I dette kapitlet er det gitt et oversyn over inntektsutviklingen med hovedvekten på de tre siste årene. Tallene i oversikten bygger på nasjonalregnskapsdata og belyser hovedtrekk ved utviklingen. De fleste tabellene dekker årene fra og med 1970. Det vises ellers til den mer utførlige omtalen av lønnsutviklingen i senere år i kapittel 3 og inntektsutviklingen i jordbruk og fiske i kapittel 4. Det vises også til kapittel 6 som inneholder materiale om disponible realinntekter for utvalgte inntektsgrupper og kapittel 7 om konkurranseevnen.

1. PRODUKSJON, KONSUM OG DISPONIBEL REALINNTÉKT FOR NORGE

Uttrykt i summariske hovedtall har landets nettoproduksjon (nettonasjonalproduktet) i volum økt med 13 pst. i sum for de tre årene

fra 1974 til 1977. Et markert fall i bytteforholdet overfor utlandet, og en øking i rente- og stønadsunderskottet har medført at veksten i disponibel realinntekt for Norge i 3-årsperioden likevel ikke har blitt sterkere enn 5–6 pst. Samtidig økte konsumet (privat og offentlig konsum) med rundt 19 prosent, tre–fire ganger så sterkt som veksten i disponibel realinntekt for Norge. Fra 1976 til 1977 økte nettonasjonalproduktet med 3,4 pst., disponibel realinntekt for Norge med 0,9 pst. og konsumet med 6,0 pst. Inntektsutviklingen i de senere år må ses på bakgrunn av disse tallene.

I tabell 2a er det gitt noen hovedtall for produksjonsveksten de tre siste årene.

Tabell 2a. Vekst i bruttoproduktet (volum) i utvalgte næringer 1975–1977.
Prosentvis endring fra foregående år.

	1975	1976	1977
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	511,8	65,9	9,3
Utenriks sjøfart og oljeboring	-2,1	3,8	4,7
Andre næringer	2,7	4,5	3,6
herav industri	-2,9	1,6	0,1
Bruttonasjonalprodukt	4,9	5,8	3,9

I tabell 2b er utviklingen i disponibel realinntekt for Norge i perioden 1974–1977 gjengitt. Disponibel realinntekt er beregnet som

nettonasjonalprodukt i løpende priser korrigert for rente- og stønadsunderskottet, det hele deflatert med prisindeksen for innenlandsk bruk

Tabell 2b. Utviklingen i disponibel realinntekt for Norge. Prosentvis endring fra året før.

	1975	1976	1977	1974/1977 årlig gjennomsnitt
Disponibel realinntekt for Norge ¹⁾	1,8	2,6	0,9	1,8
Bidrag fra ²⁾ :				
Vekst i produksjonen ³⁾	4,4	5,6	3,7	4,5
Endringer i bytteforholdet m. v.	-2,6	-2,2	-1,8	-2,1
Endringer i renter og stønader til utlandet, netto ..	—	-0,8	-1,0	-0,6

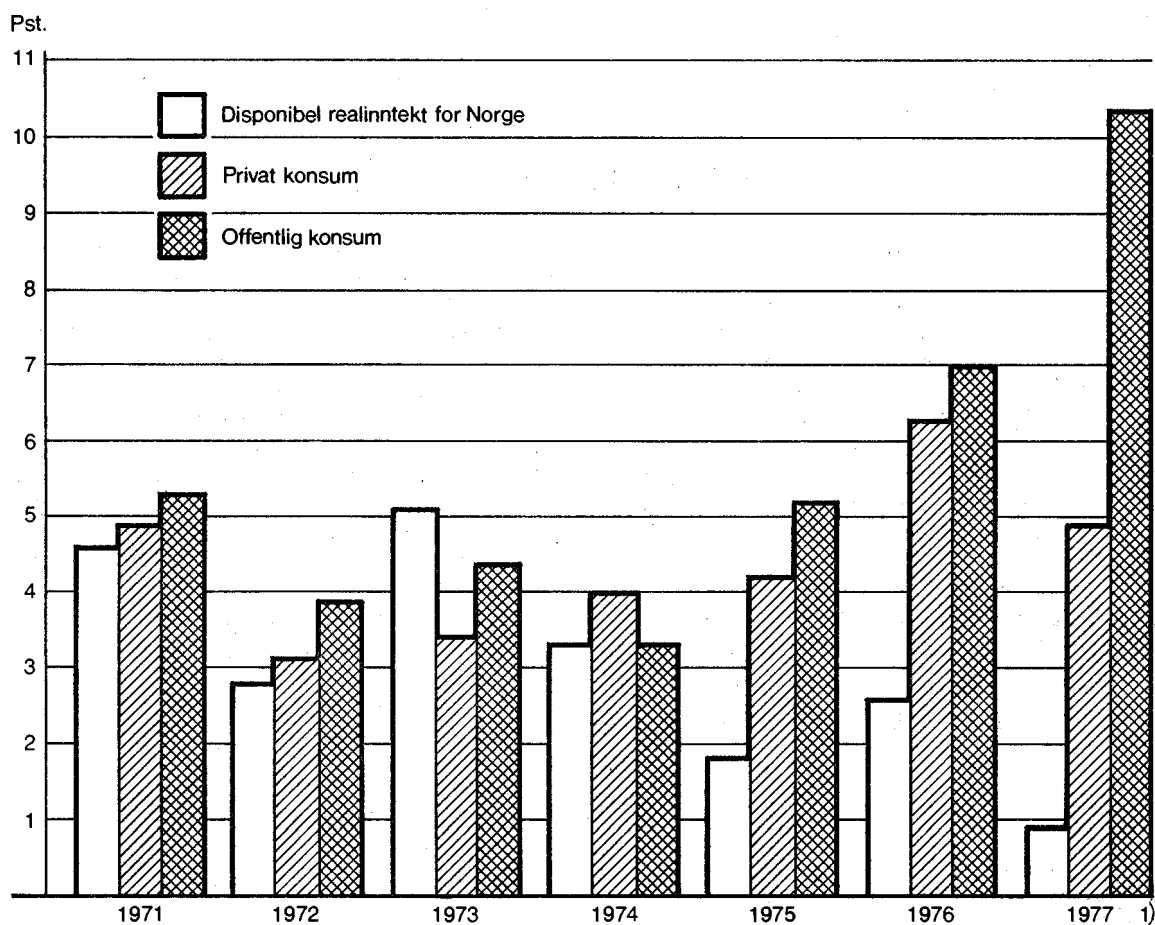
¹⁾ Nettonasjonalproduktet (i løpende priser) fratrukket rente- og stønadsunderskottet overfor utlandet deflatert med prisindeksen for innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerendring, ekskl. kapitalslit), 1970 som basisår.

²⁾ Tallene gir uttrykk for hvor mange prosentenheter av endringen i disponibel realinntekt, som skrives seg fra hver av faktorene.

³⁾ Nettonasjonalproduktet i volum.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Figur 2.1. Utviklingen i disponibel realinntekt for Norge, privat og offentlig konsum.
Prosentvis volumendring fra året før.



¹⁾ Den sterke veksten i offentlig konsum i 1977 har forbindelse med endring i folketrygdens refusjon til helseinstitusjoner. Dette fører til en regnskapsmessig omgruppering mellom offentlig og privat konsum, uten at dette har noen realøkonomisk betydning.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

av varer og tjenester (inkl. lagerøkning, ekskl. kapitalslit). Disponibel realinntekt for Norge økte med 0,9 pst. fra 1976 til 1977 og med 1,8 pst. i årlig gjennomsnitt i perioden 1974—1977. I årene som er med i tabell 2b, bidrog et økende rente- og stønadsunderskott og en forverring i bytteforholdet overfor utlandet til å redusere veksten i disponibel realinntekt for Norge. Setter vi bytteforholdet overfor utlandet (eksportprisindeks dividert med importprisindeks) lik 100 i 1970, var bytteforholdet:

1974	1975	1976	1977
97	93	89	86

Summen av privat og offentlig konsum, målt i volum, økte med 6,0 pst. fra 1976 til 1977 og med 6,5 pst. fra 1975 til 1976. I årlig gjennomsnitt økte det samlede konsum med 6,0 pst. i perioden 1974—1977.

2. INNTEKTER

Hovedtrekk i utviklingen.

Faktorinntekten — som uttrykker den nominelle belønningen til arbeidskraft og realkapital i Norge — var 96 milliarder kroner i 1974 og 141 milliarder kroner i 1977. Dette er en øking på 45 milliarder kroner (47 pst.) i løpet av tre år.

Året 1974 var godt for mange konkurranseutsatte næringer. Utviklingen senere har vært mer ujamn. Fra 1974 til 1975 økte faktorinntekten med 15,3 pst. De totale lønnskostnadene steg sterkt med 19 pst. Eierinntektene i utenriks sjøfart og oljeboring (inntekt av kapital og av eget arbeid) ble redusert fra 1,9 milliarder kroner i 1974 til $\div 0,7$ milliarder kroner i 1975, mens eierinntektene i andre konkurranseutsatte næringer utenom oljeutvinning og rørtransport utgjorde rundt 5,7—5,8 milliarder kroner begge år. Stigningstakten i de totale lønnskostnadene ble redusert til 15,3 pst. fra 1975 til 1976, men dette var likevel mer enn stigningen i faktorinntekten som var 13,6 pst. Eierinntekten i skjermede næringer utenom jordbruk steg med 5,3 pst. Eierinntektene i utenriks sjøfart og oljeboring ble ytterligere redusert med 1,4 milliarder kroner (tabell 2f). Eierinntektene i andre konkurranseutsatte næringer (ekskl. fiske og oljeutvinning m. v.) ble redusert med 9 pst.

Fra 1976 til 1977 økte faktorinntekten med 12,1 pst. etter de foreløpige nasjonalregnskaps-tall. De totale lønnskostnadene steg litt sterkere med 12,3 pst. Eierinntekten i skjermede næringer utenom jordbruk er beregnet til å ha steget med 16,1 pst. Eierinntektene i utenriks sjøfart og oljeboring ble ytterligere redusert med 1,3 milliarder kroner (tabell 2f). Eierinntekten i andre konkurranseutsatte næ-

ringer (ekskl. fiske og oljeutvinning m. v.) økte med 5,9 pst. fra 1976 til 1977. Av dette økte eierinntektene med 37,8 pst. i hjemmekonkurrerende konsumvareindustri, 4,2 pst. i hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri, mens eierinntektene gikk ned med 6,4 pst. i utekonkurrerende industri.

Eierinntektene i næringene jordbruk og utvinning og rørtransport av råolje og naturgass har hatt en spesiell utvikling i 3-årsperioden fra 1974 til 1977. Fra 1974 til 1977 økte eierinntektene pr. selvstendig i jordbruket med snaut 29 pst. i årlig gjennomsnitt. Eierinntektene i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass økte fra $\div 0,7$ — $\div 0,8$ milliarder kroner i 1974 til nesten 4 milliarder i 1977.

Andeler i faktorinntekten.

Som i tidligere rapporter vil Beregningsutvalget her og i senere kapitler skille mellom bedriftenes lønnskostnader (som inkluderer arbeidsgiveravgift til folketrygden m. v.) og hva en for korthets skyld vil kalle lønn (hvor arbeidsgiveravgiften er fratrasket, men ikke andre former for sosiale utgifter). Det er hensiktsmessig å vise arbeidsgiveravgiften til folketrygden som særskilt post i inntektsregnskapet, slik det er gjort i tabell 2c.

Arbeidsgiveravgiften til folketrygden regnet som andel av faktorinntekten nådde sin høyeste verdi hittil i 1970-årene i 1975 med 11,6 pst. Avgiftssatsene ble redusert i 1976 og arbeidsgiveravgiftens andel av faktorinntekten gikk litt ned (11,4 pst.). I 1977 ble avgiften ytterligere differensiert i de tre avgiftssonene uten at dette resulterte i noen særlig endring i faktorandelen som var 11,5 pst. i 1977. Lønnsandelen (her definert som lønn i prosent av faktorinntekten) var 64,3 pst. i 1974. Dette er nest laveste lønnsandel hittil i 70-årene. I årene etter 1974 har lønnsandelen stadig økt. Særlig sterkt økte andelen fra 1974 til 1975. I 1976 var andelen 67,8 pst. og i 1977 67,9 pst.

Innholdet i begrepet eierinntekt (inntekt av kapital og av eget arbeid) er nærmere omtalt nedenfor. Eierinntekten som prosentandel av faktorinntekten har i hovedtrekk vist en fallende tendens hittil i 1970-årene. Unntak fra hovedtendensen er årene 1973 og 1974. I 1977 var den samlede eierinntektsandel 20,6 pst. av faktorinntekten. Eierinntekten i skjermede næringer som andel av den samlede faktorinntekt sank i alle år fra 1970 til 1976. I 1976 var andelen 14,5 pst.; i 1977 økte andelen til 15,6 pst. Eierinntekten i utenriks sjøfart og oljeboring utgjorde 2 pst. av faktorinntekten i 1974, i årene etterpå har denne andelen hatt en økende negativ verdi. I 1977 var andelen $\div 2,4$ pst. I

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

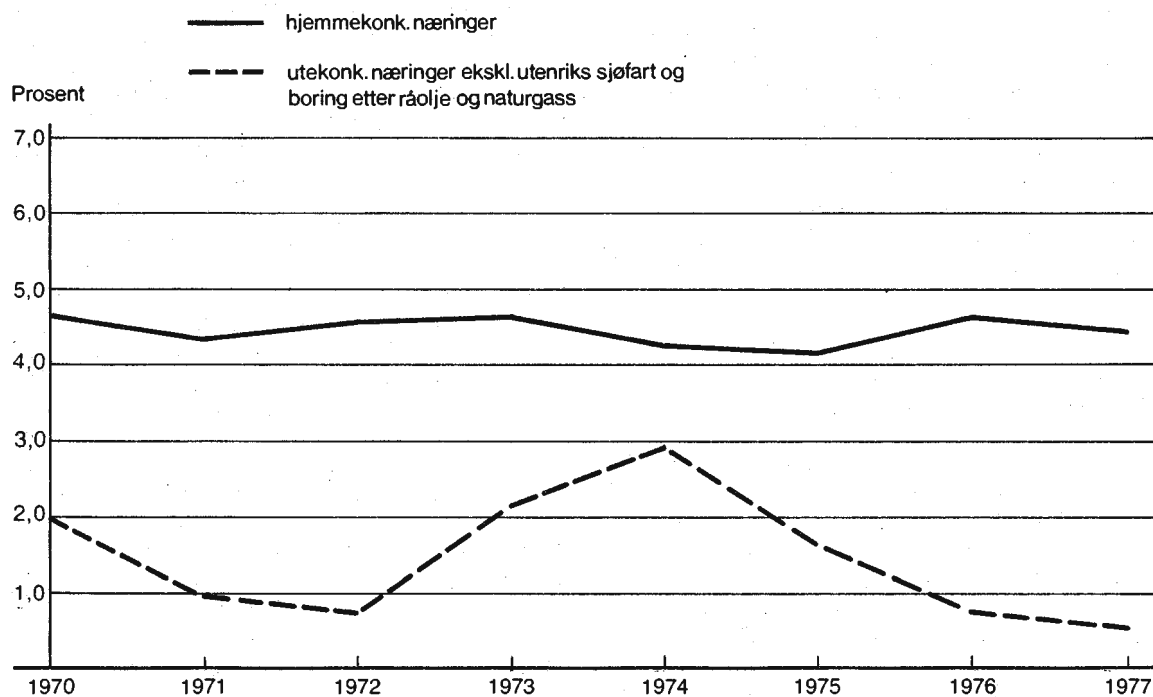
næringsgruppen utvinning og rørtransport av råolje og naturgass utgjorde eierinntekten i 1977 en andel på 2,7 pst. av landets samlede faktorinntekt. Dette var samme andel som i 1976. Før 1975 var det beregnede kapitalslit i denne næringsgruppen større enn inntektene

fra oljesalget. Eierinntektsandelen i andre konkurranseutsatte næringer hadde sin høyeste verdi hittil i 1970-årene i 1974 med 7,1 pst. I årene siden har andelen stadig sunket og nådde i 1977 den laveste verdi hittil i 1970-årene med 4,9 pst. (se også figur 2.2).

Tabell 2c. Lønnsinntekter og eierinntekter (inntekt av kapital og av eget arbeid) i prosent av faktorinntekten. 1970—1977.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Lønn	64,0	65,7	66,2	64,4	64,3	66,5	67,8	67,9
Arbeidsgivers andel av trygdepremier	7,8	9,7	10,4	11,3	11,3	11,6	11,4	11,5
Eierinntekt	28,2	24,6	23,4	24,3	24,4	21,9	20,8	20,6
Skjermede næringer	19,2	18,4	17,3	16,2	16,1	14,9	14,5	15,4
Utenriks sjøfart og boring etter råolje og naturgass	2,9	1,6	1,2	1,9	2,0	-0,6	-1,7	-2,4
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	-0,4	-0,6	-0,3	-0,5	-0,8	1,9	2,7	2,7
Andre konkurranseutsatte næringer	6,5	5,2	5,2	6,7	7,1	5,7	5,3	4,9
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Figur 2.2. Eierinntektene (inntekt av kapital og av eget arbeid) i konkurranseutsatte næringer utenom utenriks sjøfart og oljeboring, utvinning av råolje m. v. som andel av landets samlede faktorinntekt. Prosent. 1970—1977.



Utviklingen innen de konkurranseutsatte næringene har vært forskjellig. Eierinntektene i hjemmekonkurrerende næringer har hatt en langt jevnere utvikling enn eierinntektene i

utekonkurrerende næringer (ekskl. utenriks sjøfart og boring etter råolje og naturgass). En mer utførlig beskrivelse av dette er gitt senere i dette kapittel.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Lønnsutviklingen. Eierinntekt (inntekt av kapital og av eget arbeid) i jordbruk og fiske.

Lønnskostnader pr. årsverk økte gjennomsnittlig 13,7 pst. pr. år fra 1974 til 1977. Økingen i lønnskostnadene pr. årsverk fra 1974 til 1975 var så sterk som 18,2 pst. Fra 1975

til 1976 steg lønnskostnadene pr. årsverk med i gjennomsnitt 12,7 pst. Stigningen fra 1976 til 1977 var 10,3 pst. Som det framgår av figur 2.3 er dette den laveste årlige stigning i lønnskostnader pr. årsverk hittil i 1970-årene.

Tabell 2d. Den nominelle inntektsutvikling 1961—1977. Øking i prosent.

	Årlig gjennomsnitt			1975-1976	1976-1977
	1961-1970 ¹⁾	1970-1974	1974-1977		
Nettonasjonalprodukt	9,8	12,7	13,4	13,4	12,0
Privat konsum	8,9	11,7	15,8	16,0	13,9
Faktorinntekt i alt	9,2	13,2	13,7	13,6	12,1
Lønnskostnader i alt ²⁾	10,0	14,7	15,5	15,3	12,3
Lønnskostnader i alt pr. årsverk ²⁾	8,3	12,9	13,7	12,7	10,3
Lønn pr. årsverk ³⁾	7,6	11,6	13,9	13,3	10,2
Eierinntekt av jordbruk pr. selvstendig ⁴⁾ ..	5,8	16,2	28,6	30,7	31,8
Eierinntekt av fiske pr. selvstendig ⁵⁾	15,6	15,7	13,2	128,5	1,0
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	8,4	9,1	3,7	0,4	7,7
Herav:					
Skjermede næringer	—	8,0	8,3	5,3	16,1
Utenriks sjøfart og oljeboring	—	3,1	..	..	..
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	—	..	..	63,0	10,6
Andre konkurranseutsatte næringer	—	17,2	-1,2	-9,0	5,9

¹⁾ Gammel nasjonalregnskapsstandard.

²⁾ Inkl. arbeidsgivers andel av trygdepremier.

³⁾ Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.

⁴⁾ Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i jordbruket. Som selvstendige betraktes brukeren, brukerens ektefelle, samt øvrige familiemedlemmer uten avtalt lønn. 1 årsverk = 280 dagsverk. I 1972 utførte brukeren og ektefellen ca. 84 pst. av antall årsverk, øvrige familiemedlemmer ca. 16 pst.

⁵⁾ Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i fiske. Alle lott- og prosentfiskere betraktes som selvstendig. Eneyrkesfiskere antas å utføre 1 årsverk, hovedyrkesfiskere 2/3 årsverk og biyrkesfiskere 1/3 årsverk.

Tabell 2e. Realinntektsutviklingen 1961—1977. Øking i prosent. Alle inntektstall deflatert med konsumprisindeksen.

	Årlig gjennomsnitt			1975-1976	1976-1977
	1961-1970 ¹⁾	1970-1974	1974-1977		
Nettonasjonalprodukt (volumtall)	4,5	4,6	4,3	5,3	3,4
Privat konsum (volumtall)	4,2	3,8	5,5	6,3	4,8
Faktorinntekt i alt	5,2	5,2	3,4	4,1	2,7
Lønn pr. årsverk ²⁾	3,6	3,7	3,6	3,8	1,0
Eierinntekt i jordbruk pr. selvstendig ³⁾ ..	1,9	8,1	17,1	19,7	20,8
Eierinntekt i fiske pr. selvstendig ⁴⁾	10,4	7,5	2,9	109,3	-7,4
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	4,4	1,4	-5,1	-3,5	-1,3
Herav:					
Skjermede næringer	—	0,4	-1,5	-3,5	6,4
Utenriks sjøfart og oljeboring	—	-3,7	..	..	..
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	—	..	..	49,3	1,4
Andre konkurranseutsatte næringer	—	9,0	-8,7	-16,6	-3,0

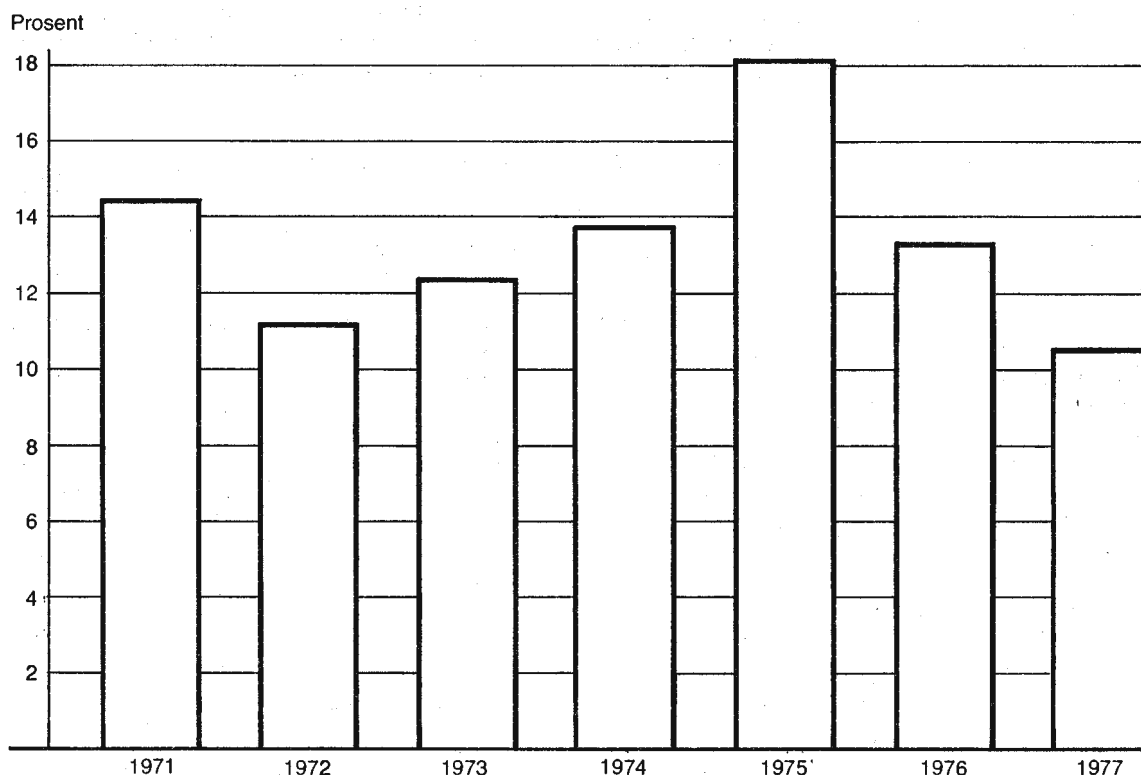
¹⁾ Gammel nasjonalregnskapsstandard.

²⁾ Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.

³⁾ Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i jordbruket. Som selvstendige betraktes brukeren, ektefelle, samt øvrige familiemedlemmer uten avtalt lønn. 1 årsverk = 280 dagsverk. I 1972 utførte brukeren og ektefellen ca. 84 pst. av antall årsverk, øvrige familiemedlemmer ca. 16 pst.

⁴⁾ Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i fiske. Alle lott- og prosentfiskere betraktes som selvstendige. Eneyrkesfiskere antas å utføre 1 årsverk, hovedyrkesfiskere 2/3 årsverk og biyrkesfiskere 1/3 årsverk.

Figur 2.3. Lønnskostnader pr. årsverk. Prosentvis endring fra foregående år. 1971—1977.



Lønn pr. årsverk økte gjennomsnittlig litt sterkere enn lønnskostnadene pr. årsverk fra 1974 til 1977. Dette skyldes bl. a. at arbeidsgiveravgiften ble satt ned i 1976.

Prosentvise endringer i lønn pr. årsverk (uten at skatten er trukket fra) deflatert med konsumprisindeksen — prosentvise endringer i reallønn — er gitt i tabell 2e. Reallønnen økte med 3,6 pst. i gjennomsnitt fra 1974 til 1977. Dette er omlag samme øking som gjennomsnittet for årene 1970—1974 (3,7 pst.) og likt med gjennomsnittsveksten i 60-årene. Fra 1974 til 1975 økte reallønnen særlig sterkt med 6,0 pst. Fra 1976 til 1977 var økingen i reallønn 1,0 pst. Dette er den svakeste årlige stigning hittil i 70-årene. Reallønnsutviklingen når det også tas hensyn til justeringer i skatteleggingen (disponibel reallønn) er omtalt i kapittel 6.

Eierinntekt pr. selvstendig i jordbruk økte nominelt med 113,7 pst. fra 1974 til 1977 eller 28,8 pst. pr. år i gjennomsnitt. Økingen gjenspeiler vedtaket om opptrapping av inntektene i jordbruket, som fikk virkning for jordbruksavtalen som ble inngått i 1976 og justert i 1977. Økingen i eierinntekt pr. selvstendig fra 1976 til 1977 var 31,8 pst. (Anslaget på antall

selvstendige i jordbruk er forklart i note 4, tabell 2d).

I gjennomsnitt fra 1974 til 1977 steg eierinntekten pr. selvstendig i fiske nominelt med 13,2 pst. Den årlige veksten i inntektene har — som vanlig — svingt kraftig fra år til år. Fra 1975 til 1976 økte eierinntektene således med 128,5 pst., mens veksten fra 1976 til 1977 etter foreløpige tall, bare var 1,0 pst. (Anslaget på antall selvstendige i fiske er forklart i note 5, tabell 2d).

For å få et uttrykk for realinntektsutviklingen¹⁾ er også eierinntekten pr. selvstendig i jordbruk og fiske deflatert med konsumprisindeksen. Beregnet på den måte økte realinntekten i jordbruk med 20,8 pst. fra 1976 til 1977 og med 19,7 pst. året før. I gjennom-

¹⁾ Det er mange prisipielle vansker knyttet til å beregne realinntektsutviklingen av eierinntekter på en fornuftig måte. Uansett hvilken prisindeks som brukes ved deflateringen vil en lett kunne få misvisende resultater i år med svært forskjellig endringstakt i prisene på ulike varer og tjenester slik tilfellet var i store deler av perioden 1970—1977. I tabell 2e har en fulgt framgangsmåten fra tidligere rapporter ved å deflatere eierinntekten i ulike næringsgrupper med konsumprisindeksen.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

snitt fra 1974 til 1977 var veksten 17,1 pst. pr. år. Realinntekten pr. selvstendig i fiske har økt fra 1974 til 1977 med 2,9 pst. i årlig gjennomsnitt. Fra 1976 til 1977 gikk realverdien av eierinntekten i fiske ned med 7,4 pst.

Sett over et lengere tidsrom, 1961—1977, har reallønningene for lønnstakerne økt med 3,6 pst. i gjennomsnitt, mens eierinntekten pr. selvstendig i jordbruk har økt med 6,1 pst. og eierinntekten pr. selvstendig i fiske med 8,2 pst.

Eierinntekter (inntekt av kapital og av eget arbeid) utenom jordbruk og fiske.

Nasjonalregnskapets tall for eierinntekter omfatter godtgjøring for bedriftseierens eget arbeid og avkastning av kapital før gjeldsrenter er kommet til fradrag. Produksjonen for lager av en vare blir regnet som inntekt i det året den produseres. Dette har særlig betydning for vurdering av eierinntektstallene i de siste årene. Tallene for eierinntektene blir bestemt av restposter og hører derfor til de mest usikre tall i nasjonalregnskapet. Særlig usikre er de foreløpige tall for det siste år. For disse tallene må en erfaringsmessig regne med til dels betydelige justeringer etter hvert som bedre og mer fullstendig statistikk blir tilgjengelig. Som et eksempel kan nevnes at de eierinntektstall for konkurranseutsatt industri som ble gjengitt i Beregningsutvalgets rapport i fjor (NOU 1977: 17) nå er revidert meget kraftig ned (med 500 mill. kr.). Med reservasjon for usikkerheten det aller siste år blir det imidlertid antatt at eierinntektstallene kan gi en noenlunde dekkende beskrivelse av bevegelsen i fortjenesten i de fleste næringer.

Eierinntektene utenom jordbruk og fiske økte nominelt med 7,7 pst. fra 1976 til 1977. Dette er svakere enn veksten i den samlede faktorinntekt (tabell 2d), men likevel markert sterkere enn veksten fra året før da eierinntektene utenom jordbruk og fiske økte med beskjedne 0,4 pst. etter de siste nasjonalregnskapstallene. Eierinntektene utenom jordbruk og fiske økte med 3,7 pst. i årlig gjennomsnitt fra 1974 til 1977.

I de tre siste årene har eierinntektene i skjermede næringer (utenom jordbruk) økt med 8,3 pst. i gjennomsnitt pr. år. Økingen fra 1976 til 1977 var 16,1 pst., mens økingen fra 1975 til 1976 var 5,3 pst. Deflatert med konsumprisindeksen har eierinntektene i skjermede næringer gått ned med 1,5 pst. i årlig gjennomsnitt fra 1974 til 1977. Fra 1974 til 1977 økte realverdien av eierinntektene i skjermede næringer med 6,4 pst.

Eierinntektene i konkurranseutsatte nærin-

ger utenom utvinning og rørtransport av råolje og naturgass med oljeboring og utenriks sjøfart økte nominelt med 5,9 pst. fra 1976 til 1977 (tabell 2d). Fra 1975 til 1976 gikk eierinntektene ned med 9 pst., nedgangen dette året bidrog til at eierinntektene i andre konkurranseutsatte næringer gikk ned med 1,2 pst. i årlig gjennomsnitt fra 1974 til 1977. Deflatert med konsumprisindeksen har eierinntektene i andre konkurranseutsatte næringer i gjennomsnitt gått ned med 8,7 pst. fra 1974 til 1977. Fra 1976 til 1977 var nedgangen 3,0 pst.

Eierinntektene i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass gikk over fra negative til positive tall i 1975 (tabell 2f). Fra 1975 til 1976 økte eierinntektene med 63,2 pst., mens økingen fra 1976 til 1977 var 10,6 pst.

Tabell 2f gir nivå tall for eierinntektene i ulike grupper av konkurranseutsatte næringer utenom fiske.

De svake fraktratene i de siste årene har brakt eierinntekten i utenriks sjøfart og oljeboring ned til et minus-nivå på nesten 3,5 milliarder kroner. Det er en nedgang på over 5 milliarder kroner siden 1974. Eierinntektene i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass nådde i 1977 et nivå på om lag pluss 3,5 milliarder kroner. Eierinntektene i konkurranseutsatte næringer utenom fiske, utvinning av råolje m. v. og utenriks sjøfart med oljeboring var rundt 5,5 milliarder kroner, etter de foreløpige nasjonalregnskapstallene. Som nevnt tidligere er det noe lavere enn toppnivået i 1974 (5,8 milliarder kroner). I skogbruket sank eierinntektene med om lag 8 prosent fra 1976 til 1977. Eierinntektene i skogbruket nådde et toppnivå i 1975 med nesten 1,1 milliard kroner (0,9 milliarder i 1977). I den konkurranseutsatte industrien var eierinntektene i 1977 snaut 5 milliarder kroner, dette var en øking på 10,3 prosent fra 1976, men en nedgang på 4,2 pst. fra 1974 som totalt sett var et godt år. Fra 1975 til 1976 sank eierinntektene i konkurranseutsatt industri med 7,4 pst., mens nedgangen fra 1974 til 1975 var 6,2 pst. Innen den konkurranseutsatte industrien har utviklingen i eierinntektene være uensartet de siste årene. I utekonkurrerende industri har eierinntektene sunket fra et nivå på 2,9 milliarder kroner i toppåret 1974 til 1,1 milliard i 1977; etter de foreløpige tall ser inntektsreduksjonen fra 1976 til 1977 i denne industrigruppen ut til å være beskjeden. Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri viser et annet bilde. Her var eierinntektene på sitt laveste nivå hittil i 70-årene i 1974 med 0,7 milliarder kroner. Fra dette nivå steg eierinntektene til 1,6 milliarder kroner i 1977. Særlig sterk var økingen fra 1976 til 1977 med 38 pst. I hjem-

Tabell 2f. Eierinntekten i konkurranseutsatte næringer utenom fiske. 1970—1977. Mill. kr.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Konkurranseutsatt industri ialt ...	2 598	2 019	2 654	3 942	5 123	4 804	4 447	4 907
Hjemmekonkurrerende industri ...	1 483	1 412	2 061	2 184	2 197	2 852	3 308	3 841
Herav:								
Konsumvareindustri	854	821	986	816	816	786	1 173	1 616
Investeringsvareindustri	629	591	1 075	1 368	1 500	2 066	2 135	2 225
Utekonkurrerende industri	1 115	607	593	1 758	2 926	1 952	1 139	1 066
Skogbruk	444	554	471	508	784	1 077	995	914
Utenriks sjøfart og oljeboring	1 680	1 054	854	1 560	1 898	- 709	- 2 119	- 3 423
Utvinning og rørtransport av								
råolje og naturgass	- 216	- 398	- 169	- 336	- 749	2 097	3 418	3 782
Andre næringer	18	- 44	- 85	- 45	- 130	- 176	- 251	- 325
Konkurranseutsatte næringer								
utenom fiske	4 524	3 194	3 725	5 627	6 926	7 093	6 490	5 855
Do. uten utvinning og rørtransport								
av råolje og naturgass	4 740	3 583	3 894	5 965	7 675	4 996	3 072	2 073
Do. do. uten utenriks sjøfart og								
oljeboring	3 060	2 529	3 040	4 405	5 777	5 705	5 191	5 496

Tabell 2g. Eierinntektens andel av faktorinntekten i industrien etter konkurransetype.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Skjermet industri ¹⁾	23,0	22,5	24,0	20,4	24,0	24,8	24,1	27,4
Hjemmekonkurrerende konsum-								
vareindustri ²⁾	24,2	21,5	23,0	18,7	14,7	15,1	19,4	23,1
Hjemmekonkurrerende investe-								
ringsindustri ³⁾	14,8	12,3	18,5	19,7	17,8	19,5	18,5	18,1
Utekonkurrerende industri ⁴⁾	36,7	21,7	20,8	41,4	49,8	35,1	22,7	20,7
Industri i alt	23,7	19,2	21,6	23,9	26,1	23,2	21,0	22,4

¹⁾ Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, treindustri, grafisk industri, produksjon av teglvarer, sement m. v.

²⁾ Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, tekstil-, beklednings- og skotøyindustri, møbler, elektriske husholdningsapparater m. v.

³⁾ Omfatter blant annet verkstedvareindustri.

⁴⁾ Omfatter kjemisk grunnindustri, treforedlingsindustri og primær jern- og metallindustri.

mekonkurrerende investeringsvareindustri har eierinntektene økt hvert år siden 1971 (tabell 2f). Fra 1974 til 1975 var økingen hele 38 pst.; i de to siste årene har veksten vært mer beskjeden med 3 og 4 prosent.

I tabell 2g er eierinntektenes andel av faktorinntekten gitt for industrien totalt og for fire undergrupper inndelt etter konkurransetype.

I industrien sett under ett nådde eierinntektsandelen sin høyeste verdi hittil i 1970-årene i 1974 med 26,1 pst. Den laveste verdi hittil er i 1971 med 19,2 pst. I 1975 var andelen 23,2 pst., i 1976 21,0 pst. og i 1977 22,4 pst.

I skjermet industri var andelen 27,4 pst. i 1977 etter foreløpige anslag. Dette er den høyeste andel i denne næringsgruppen til nå i 1970-årene. I 1974 var andelen 24,0 pst., i 1975

24,8 pst. og i 1976 24,1 pst. I hjemmekonkurrerende konsumvareindustri var andelen bemerkelsesverdig lav i 1974 og 1975. I løpet av de to siste årene har andelen kommet tilbake til nivået tidligere i 70-årene, rundt 22—23 pst. Eierinntektsandelen i utekonkurrerende industri viser en klar topp i 1974 med 49,8 pst. I 1975 var andelen 35,1 pst., i 1976 22,7 pst. og i 1977 20,7 pst. Dette er om lag samme eierinntektsandel som i 1972 og den laveste hittil i 1970-årene.

En minner igjen om at eierinntektstallene er beheftet med stor usikkerhet. Særlig er tallene for 1977 — som bygger på et svakt tallgrunnlag og indirekte beregninger — temmelig usikre. De endringer i forhold til 1976 som disse tallene antyder, er ofte ikke større enn de usikkerhetsmarginer som tallene antakelig har.

KAPITTEL 3

Lønnsutviklingen i senere år.

I dette kapittel er det gitt en oversikt over lønnsutviklingen etter 1970 med særlig vekt på de to siste siste år og for lønsspredningen i tidsrommet 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1977. Tallene bygger i det vesentlige på Norsk Arbeidsgiverforenings statistikk.

1. LØNNSUTVIKLINGEN FOR HOVEDGRUPPER

Den sterke lønnsøkingen i industrien etter konjunkturoppgangen i 1973—1974 kulminerte i 1975 med en stigning på ca. 20 pst fra foregående år. Senere er stigningstakten frem til 1977 omtrent halvert. Dette skyldes først og fremst en sterk nedgang i de tariffmessige lønnstillegg, men lønnsglidningen viser også

nedgang. Lønnsøkingen i 1977 lå likevel høyere enn gjennomsnittlig i 1960-årene da stigningen lå på 8,3 pst. pr. år.

Fra 1975 til 1976 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere med 16,6 pst. Fra 1976 til 1977 ser det ut til at den gjennomsnittlige timefortjeneste er steget med 11,1 pst. Fra 1. halvår 1976 til 1. halvår 1977 steg denne timefortjeneste med 13,0 pst. Som følge av lønnskompensasjonen for arbeidstidsforkortelsen pr. 1. april 1976, som også slo ut i stigningen i timefortjenesten fra 1. kvartal 1976 til 1. kvartal 1977, viste timefortjenesten en svakere stigning fra 2. halvår 1976 til 2. halvår 1977 eller med ca. 9 pst.

Den sterke pris- og kostnadsstigningen i 1975 førte til et samarbeid mellom organisa-

Tabell 3a. Lønnsutviklingen for voksne arbeidere i industrien (gjennomsnitt for menn og kvinner).

		1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977 ¹⁾
Gjennomsn. timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	kr.	14,90	16,22	17,94	21,05	25,30	29,50	32,77
Stigning fra foregående år	pst.	12,5	8,9	10,6	17,3	20,2	16,6	11,1
Indirekte personalkostnader i prosent av gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger								
Betaling for helgedager	pst.	2,8	3,1	3,6	3,6	3,4	3,0	3,0
Feriepenger	pst.	10,1	10,1	9,9	9,9	9,9	9,9	9,9
Lønn under velferdspolisjoner og 2. og 3. sykedag etc.	pst.	—	—	0,4	0,9	1,0	1,2	1,4
Arbeidsgiveravgiftene til trygdene..	pst.	17,5	19,4	21,9	21,9	21,4	20,4	20,2
Gjennomsn. timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger etc.	kr.	16,82	18,36	20,43	24,08	28,92	33,66	37,46
Stigning fra foregående år	pst.	12,5	9,2	11,3	17,9	20,1	16,4	11,2
Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk ²⁾	kr.	19,43	21,51	24,36	28,69	34,33	39,68	44,08
Stigning fra foregående år	pst.	14,4	10,7	13,2	17,8	19,5	15,6	11,1
Stigning i beregnet årslønn (ekskl. sykepenger) fra foregående år	pst.	11,9	8,9	10,6	17,3	19,9	11,5	9,6

¹⁾ Anslag for 1977.

²⁾ Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriedager o.l. samt arbeidsgiveravgiftene til trygdene.

sjonene på arbeidsmarkedet og myndighetene for å dempe pris- og kostnadsstigningen. Under indeksoppgjøret i oktober 1975 ble det på denne bakgrunn bare gitt en direkte lønnskompensasjon på 30 pst. for en stigning i konsumprisindeksen på 10,7 pst. Dvs. indekstallet utgjorde 3,2 pst. eller 78 øre pr. time. Da indekstillegget ble kombinert med skatteendringer o.l. ble kompensasjonen for prisstigningen anslått å svare til 80 pst. når man tar hensyn til pris- og skatteendringene.

Under inntektsoppgjøret i 1976 ble det gitt full lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsen fra 1. april. Da arbeidstiden ble redusert med gjennomsnittlig 5,3 pst. i industrien, utgjorde lønnskompensasjonen 5,6 pst. eller kr. 1,47 pr. time.

De øvrige endringene i tariffavtalene fra 1. april 1976 var et generelt lønnstillegg på 58 øre pr. time til alle voksne arbeidere. Det ble dessuten gitt et lavtlønnstillegg. Dette tillegget varierte etter fortjenestenivået innen de enkelte overenskomstområder fra 3 øre til 78 øre pr. time. For samtlige voksne arbeidere slo dette tillegget gjennomsnittlig ut med en stigning på 21 øre i timefortjenesten. Det ble også avsatt et beløp på 16 øre pr. time som partene skulle bruke under forhandlingene om de forbundsvisе kravene innen de enkelte overenskomstområder. Foruten de direkte lønnsforhøyelsene ble det gjennomført visse forbedringer i sluttvederlagsordningen, opplysnings- og utviklingsfondet og når det gjaldt korte velferdspermisjoner. Disse endringene ble beregnet å tilsvare en kostnadsøkning på 3 øre pr. time. Eksklusive lønnskompensasjonen for arbeidstidsforkortelsen medførte inntektsoppgjøret en gjennomsnittlig brutto kostnadsøkning i industrien på ca. 3,7 pst. beregnet på gjennomsnittlig timefortjeneste for voksne arbeidere for 3. kvartal 1975.

For å sikre en vekst på omkring 3 pst. i inntektstakernes disponible realinntekt ble det gjennomført endringer i personbeskatningen som tilsvarte 1 100 mill. kroner i 1976. Dessuten ble medlemsavgiften av lønnsinntekt til Folketrygdens pensjonsdel redusert fra 4,5 pst. i 1975 til 3,8 pst. i 1976. Av andre offentlige tiltak i forbindelse med inntektsoppgjøret kan nevnes at arbeidsgiveravgiften til folketrygden ble redusert med 1,2 prosentenheter fra 1. mai 1976.

Under inntektsoppgjøret i 1976 ble partene enige om at det våren 1977 skulle opptas forhandlinger mellom N.A.F. og LO om eventuell lønnsregulering for 2. avtaleår. Forhandlingene skulle føres på grunnlag av den alminnelige økonomiske situasjon på forhandlings-tidspunktet og utsiktene for 2. avtaleår samt pris- og lønnsutviklingen i 1. avtaleår. På

grunn av pris- og kostnadsutviklingen ble partene påny enige om å gjennomføre inntektsoppgjøret som et kombinert oppgjør med myndighetene. Etter forhandlinger og megling fremsatte Riksmeglingsmannen et forslag som ble vedtatt. Ifølge forslaget ble det med virkning fra 1. april 1977 gitt et generelt tillegg på 66 øre pr. time til alle voksne arbeidere. Det ble videre gitt et lavtlønnstillegg avhengig av fortjenestenivået innenfor det enkelte overenskomstområde. Tillegget varierte fra 6 til 65 øre pr. time og slo for samtlige arbeidere gjennomsnittlig ut med 17 øre pr. time. Rammen for oppgjøret utgjorde derfor en gjennomsnittlig lønnsøkning på 83 øre pr. time eller ca. 2,9 pst. fra 1. april 1977. I jernindustrien ble dessuten arbeidstiden for 2-skiftarbeidere redusert fra 40 til 39 timer pr. uke fra 1. januar 1977, mens denne arbeidstidsforkortelsen i resten av industrien ble gjennomført fra 1. april samme år.

For å sikre en vekst i den disponible realinntekt i gjennomsnitt for alle lønnstakere i 1977 på 2,5 pst., ble det gjennomført en rekke tiltak fra statens side. Det ble bl. a. gitt et fradrag i den direkte beskatning for den enkelte på 1 pst. av inntekten i 1977 og til en inntekt på kr. 100 000 og 0,5 pst. av den del av inntekten som lå over kr. 100 000, begrenset oppad til kr. 160 500. Det ble innført fradrag for skatt for kontingent til fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner fra 1. juli 1977 og arbeidsgiveravgiften til folketrygden ble senket med 0,5 pst. fra 1. mai 1977 i alle soner med virkning for 2. avtaleår — dvs. til 1. mai 1978.

Da arbeidslønnen både er inntekt for lønnstakerne og utgift eller produksjonskostnad for bedriftene, trenger man flere lønnsbegrep for å beskrive utviklingen. I tabell 3a er det gitt en oversikt over utviklingen i den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere, såvel eksklusive som inklusive betaling for helge- og feriedager o.l. samt inklusive både betalingen for helge- og feriedager o.l. og arbeidsgiveravgiftene til trygdene. Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk er det mest relevante av disse begrepene når det gjelder å beskrive utviklingen i lønnskostnadene. Dessuten er utviklingen beskrevet ved hjelp av beregnet årslønn. Dette lønnsbegrep fremkommer ved å multiplisere gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusive betaling for helge- og feriedager samt annet betalt fravær med det gjennomsnittlige antall timer pr. uke på ordinær tid i 52 uker. Denne beregnede årslønn omfatter på den ene side ikke overtidarbeid, men på den annen side heller ikke virkningene av permitteringer, streiker og annet ikke betalt fravær.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Tabell 3b. Tariffmessig lønnsøking, lønnsglidning samt stigning i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere.

	1970— 1971	1971— 1972	1972— 1973	1973— 1974	1974— 1975	1975— 1976	1976— 1977	Gj.snitt pr. år 1970/77
Stigning i bedriftenes lønns- kostnader pr. timeverk (inkl. betaling for helge- dager, feriepenger og ar- beidsgiveravgifter)	øre 244 pst. 14,4	208 10,7	285 13,2	433 17,8	564 19,5	535 15,6	440 11,1	14,6
Herav:								
Tariffmessig øking	øre 58 pst. 3,4	58 3,0	77 3,6	164 6,7	286 9,9	295 8,6	139 3,5	5,5
Lønnsglidning	øre 108 pst. 6,4	74 3,8	95 4,4	147 6,0	134 4,7	125 3,6	188 4,7	4,8
Sosiale kostnader ¹⁾	øre 78 pst. 4,6	76 3,9	113 5,2	126 5,2	141 4,9	115 3,4	113 2,9	4,3

¹⁾ Inklusive betaling for helgedager, feriepenger o. l.

Beregnet årslønn for industriarbeidere viser en stigning på 11,7 pst. fra 1975 til 1976. Som følge av arbeidstidsforkortelsen pr. 1. april 1976 er dette en vesentlig svakere stigning enn stigningen i timefortjenesten som utgjorde 16,6 pst.

Fra 1976 til 1977 antas den gjennomsnittlige timefortjenesten inklusive betaling for helgedager, feriepenger o. l. å ha steget med 11,2 pst. På grunn av ettervirkningene av arbeidstidsforkortelsen i 1976 samt arbeidstidsforkortelsen for 2-skiftarbeidere i 1977 antas beregnet årslønn å ha steget med ca. 9,6 pst.

Lønnskostnadene pr. timeverk eller gjennomsnittlig timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager o. l. og arbeidsgiveravgiftene til trygdene, steg med 15,6 pst. fra 1975 til 1976. Fra 1976 til 1977 antas lønnskostnadene pr. timeverk å ha steget med 11,1 pst. Arbeidsgiveravgiften til folketrygden var gjennomsnittlig stort sett uendret fra 1976 til 1977, mens premien til sykelønnsordningen mellom N.A.F. og LO ble redusert fra 1,7 pst. til 1,3 pst. pr. 1. juli 1977.

I tabell 3b er det gitt en oversikt over den tariffmessige lønnsøking, lønnsstigningen og stigningen i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere. Fra 1970 til 1977 er lønnskostnadene pr. timeverk steget med gjennomsnittlig 14,6 pst. pr. år. Splitter man opp denne totale kostnadsøkningen, viser det seg at 5,5 pst. pr. år skyldes tariffmessig lønnsøking, 4,8 pst. pr. år skyldes lønnsglidning og 4,3 pst. skyldes stigning i sosiale kostnader.

Den tariffmessige lønnsøking viste en vesentlig svakere stigning i 1977 enn i de foregående tre år og det samme var tilfelle med de sosiale kostnader. I 1977 utgjorde den tariffmessige lønnsøking 32 pst. av kostnadsøkningen mot 55 pst. i 1976. I tidsrommet 1970—1977 utgjorde den tariffmessige lønnsøking gjennomsnittlig 38 pst. av kostnadsøkningen pr. år mot 33 pst. for lønnsglidningen og 29 pst. for økingen i de sosiale kostnader.

Lønnsglidningen er i foregående avsnitt beregnet i forhold til stigningen i bedriftenes lønnskostnader (inkl. sosiale kostnader) pr. timeverk. Da lønnsstatistikken ikke inkluderer bedriftenes sosiale kostnader, beregnes lønnsglidningen vanligvis i forhold til den direkte lønn, idet stigningen i timefortjenestene splittes opp på tariffmessig lønnsøking og lønnsglidning. Beregnet på denne måte varierte lønnsglidningen for menn i 1960-årene stort sett mellom 3 og 4 pst. pr. år. Glidningen viste imidlertid stigende tendens gjennom 1969 og kom i 1970 opp på et uvanlig høyt nivå, 7,0 pst. Senere viste lønnsglidningen en avtagende tendens frem til 2. kvartal 1972. For voksne menn i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og i transportvirksomhet fremgår lønnsglidningen av tabell 3c.

Fra høsten 1973 og utover fikk man en sterk stigende tendens i lønnsglidningen som kulminerte i 3. kvartal 1974 med en stigning på 8,3 pst. Dette er den sterkeste lønnsglidning som er registrert for menn i de nevnte bransjer under ett.

**Tabell 3c. Tariffmessig lønnsøking og lønns-
glidning for voksne menn i indu-
stri, bygg- og anleggsvirksomhet
og transportvirksomhet.**

	Tariff- messig lønns- øking pst.	Lønns- glidning pst.
1. kv. 1971—1. kv. 1972	4,3	5,0
2. kv. 1971—2. kv. 1972	4,0	4,6
3. kv. 1971—3. kv. 1972	3,6	5,3
4. kv. 1971—4. kv. 1972	3,7	5,1
1. kv. 1972—1. kv. 1973	3,7	5,3
2. kv. 1972—2. kv. 1973	4,9	5,5
3. kv. 1972—3. kv. 1973	4,8	5,0
4. kv. 1973—4. kv. 1974	4,6	6,0
1. kv. 1973—1. kv. 1974	4,6	7,6
2. kv. 1973—2. kv. 1974	7,3	8,0
3. kv. 1973—3. kv. 1974	11,5	8,3
4. kv. 1973—4. kv. 1974	12,0	8,2
1. kv. 1974—1. kv. 1975	16,8	7,9
2. kv. 1974—2. kv. 1975	14,4	6,8
3. kv. 1974—3. kv. 1975	10,7	5,7
4. kv. 1974—4. kv. 1975	12,4	5,5
1. kv. 1975—1. kv. 1976	8,9	4,3
2. kv. 1975—2. kv. 1976	13,3 ¹⁾	4,1
3. kv. 1975—3. kv. 1976	12,7 ¹⁾	5,8
4. kv. 1975—4. kv. 1976	11,9 ¹⁾	6,1
1. kv. 1976—1. kv. 1977	9,4 ¹⁾	5,8
2. kv. 1976—2. kv. 1977	3,2	7,5
3. kv. 1976—3. kv. 1977	3,0	6,5

Kilde: N.A.F.'s lønnsstatistikk.

Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefor-
tjeneste ekskl. betaling for helgedager og ferie-
dager o.l.

¹⁾ Inkl. lønnskompensasjonen for arbeidstidsfor-
kortelsen.

Lønns- og lønns-
glidningen viste senere en avtagende
stigningstakt og kom i 2. kvartal 1976 helt
ned på 4,1 pst. på årsbasis. Utover sommeren
og høsten 1976 tok lønns- og lønns-
glidningen til å stige påny og i 2. kvartal 1977 kom lønns- og lønns-
glidningen helt opp i 7,5 pst. på årsbasis. I 3. kvartal 1977
viste lønns- og lønns-
glidningen påny en avtagende ten-
dens og lå på 6,5 pst. på årsbasis. Mens stig-
ningen i lønns- og lønns-
glidningen i 1973 og 1974 åpen-
bart må ses på bakgrunn av den sterke kon-
junkturoppgangen med gode fortjenster i
næringslivet og et stramt arbeidsmarked som
resultat, skyldtes nedgangen i lønns- og lønns-
glidningen i 1975 og våren 1976 den svake konjunktur-
utviklingen, et rommeligere arbeidsmarked o.l.

I bygg- og anleggsvirksomhet
steg den gjennomsnittlige timefortjenesten
eksklusive betaling for helge- og feriedager
o.l. med 15,2 pst. fra 1975 til 1976 eller endel
svakere enn i industrien. Beregnet årslønn

viste samtidig en stigning på 10,2 pst., idet
arbeidstidsforkortelsen pr. 1. april 1976 slo
sterkere ut i bygg- og anleggsvirksomhet enn
i industrien. Lønnskostnadene pr. timeverk
viste en stigning på 15,2 pst. Fra 1976 til 1977
antas den gjennomsnittlige timefortjeneste å
ha steget med 11,6 pst. eller noe sterkere enn
i industrien. Mens lønnsutviklingen i en år-
rekke har vært relativt svakere i bygg- og
anleggsvirksomhet enn i industrien, endret
dette forholdet seg i 1977. Det er naturlig å
se denne utviklingen i sammenheng med situa-
sjonen på arbeidsmarkedet. Beregnet årslønn
i bygg- og anleggsvirksomhet antas å ha ste-
get med 10,0 pst. fra 1976 til 1977 og lønns-
kostnadene pr. timeverk med 11,6 pst.

For funksjonærer i industrien, bygg-
og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet
steg den gjennomsnittlige månedslønn med
10,9 pst. fra 1. september 1976 til 1. september
1977. Den tilsvarende stigning i de to fore-
gående år var henholdsvis 13,6 pst. og 18,8
pst. I forsikringsvirksomhet steg
den gjennomsnittlige månedsførtjeneste for de
ansatte med 10,1 pst. fra 1. september 1976
til 1. september 1977, mens den tilsvarende
stigning i bankvirksomhet utgjorde
14,7 pst.

I varehandelen steg den gjennom-
snittlige månedsførtjeneste for de ansatte med
11,0 pst. fra mars 1976 til mars 1977 mot
15,9 pst. i foregående år. Under tariffoppgjøret
i varehandelen høsten 1977 ble det gitt et
lønnstillegg på kr. 150,— pr. måned fra 1.
oktober 1977. Samtidig ble utløpstiden for av-
talen endret til 31. mars 1978. For fremtiden
skal avtaleperioden i varehandelen følge den
samme avtaleperioden som blir avtalt mellom
N.A.F. og LO.

Partene ble samtidig enige om en lønnsut-
viklingsgaranti som tar sikte på å redusere
forskjellen i lønnsnivået mellom de ansatte i
varehandelen og arbeiderne i industrien. For-
tjenestenivået for arbeidstakere i varehandelen
skal etterhvert heves slik at det når 95 pst. av
gjennomsnittslønnen for industriarbeidere. I
henhold til denne erklæringen skal det pr. 1.
april 1978 gis et spesielt opptrapningstillegg
på kr. 50,— pr. måned til voksne arbeidstakere
utover de lønnstillegg som fastsettes for lavt-
lønnsgupper ved tariffoppgjøret våren 1978.
Det er videre avtalt spesielle garantitillegg pr.
1. april frem til 1980.

I utenriks sjøfart steg månedsför-
tjenesten for voksne sjøfolk med gjennomsnitt-
lig 14,0 pst. fra mars 1975 til mars 1976 og
med 14,8 pst. fra mars 1976 til mars 1977.
Fra 1. juli 1977 ble arbeidstiden i utenriks
sjøfart redusert fra 40 til 38 timer pr. uke
samtidig som det ble gjennomført 8 timers dag

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

for alle. Lønnskompensasjonen for arbeidstidsforkortelsen utgjorde 6,5—7,0 pst. av månedsfortjenesten som tilsvarer en øking av fritidskompensasjonen på ca. kr. 650,— pr. måned. Samtidig ble overtidssatsene o.l. endret. Fra 1. november 1977 ble det gitt et 2.års-tillegg på 2,5 pst. av grunnhyren + kr. 100,— pr. måned. Dette vil føre til en øking i fortjenesten på ca. 4,5 pst.

I hotell og restauranter steg den gjennomsnittlige månedslønn for voksne arbeidere med 16,7 pst. fra april 1975 til april 1976. I det samme tidsrom fra 1976 til 1977 steg månedslønnen med 18,3 pst. For hoteller og restauranter utarbeides lønnsstatistikken to ganger i året for henholdsvis april og oktober måned. Fra oktober 1976 til oktober 1977 viste den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for voksne arbeidere en stigning på 14,7 pst.

For arbeidstakere i staten steg månedsfortjenesten i gjennomsnitt med 14,9 pst. fra 1. oktober 1975 til 1. oktober 1976. En del av denne lønnsveksten skyldes etterbetalinger i forbindelse med innføringen av det nye lønnsplanssystemet. Etterbetalingene som ble gitt med virkning fra 1. mai 1975, utgjorde i gjennomsnitt ca. 3,5 pst. Tillegget ble først registrert i statistikken pr. 1. oktober 1976. Fra 1. oktober 1976 til 1. oktober 1977 steg gjennomsnittlig månedsfortjeneste med 9,0 pst. Samlet lønnsutvikling i staten i perioden 1. oktober 1975 til 1. oktober 1977 kan anslås til 21,4 pst. eksklusive virkningen av lønnsplanssystemet. Lønnsveksten for kvinner har begge år vært noe sterkere enn for menn.

Etter 1. oktober 1975 er det gitt følgende tillegg:

- 10. okt. 1975: Indekstillegg (likt kronetillegg) 2,8 pst.
- 1. mai 1976: Tillegg ialt ca. 7,2 pst.
(Tidligere anslått til 6,8 pst.).
- 1. mai 1977: Generelt tillegg 7,7 pst.
(Ltr. 5—14: 10 til 7,2 pst., ltr. 15—35: 7 pst. på alle trinn.)
Justerings- og normeringstillegg 0,75 pst.

Den årlige lønnsglidningen i staten er for de senere årene beregnet til 0,5—1 pst. pr. år.

Kommunale arbeidstakere følger samme lønnsregulativ som statsansatte. Det er imidlertid en større andel lønnstakere på de lavere lønnstrinn i kommunene enn i staten. Lavinntektsprofilen ved oppgjørene i den offentlige sektor fører derfor til at lønnsstigningen målt i prosent blir noe sterkere for kommuneansatte enn for ansatte i staten.

2. LØNNSPREDNINGEN

Det gjennomsnittlige lønnsnivået for arbeidere varierer mellom de enkelte bransjer i industrien. Dette forhold har vært forholdsvis stabilt over en årrekke. Enkelte bransjer er derfor karakterisert som høyt lønnsbransjer og andre som lavtlønnsbransjer. Det kan være flere årsaker til dette forholdet, som bedriftenes geografiske beliggenhet, bransjens krav til faglig utdanning og arbeidstakernes alder. Et typisk trekk er imidlertid at mange av de bransjer som karakteriseres som lavtlønnsbransjer, er utsatt for konkurranse fra utlandet. Disse bransjene har ikke de samme muligheter som skjermede næringer til å få dekket økte lønnskostnader gjennom produktprisene.

Som et forsøk på å jevne ut lønnsnivået mellom de enkelte bransjer og lønnstakere har det ved alle inntektsoppgjørene i 1960- og 1970-årene vært gitt lavtlønnsstillegg. Beregningsmessig har disse tilleggene vært fordelt bransjevis etter det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i den enkelte bransje i forhold til industriens gjennomsnitt. Bransjer med lønnsnivå på under 80 pst. av industriens gjennomsnitt har fått det største lavtlønnsstillegg, mens tilleggene har vært trappet ned med stigende fortjenestenivå. Men selv i bransjer med fortjenestenivå over industriens gjennomsnitt har vært gitt mindre lavtlønnsstillegg med den begrunnelse at det også innenfor disse bransjene finnes lavtlønnede grupper. Etter denne beregningsmåte er lavtlønnsstilleggene stillet til disposisjon for forhandlinger mellom partene i den enkelte bransje eller overenskomst. Lavtlønnsstilleggene kunne derfor bli plassert innen visse områder eller bedrifter i en bransje eller gitt til spesielle grupper av arbeidstakere. Ofte er imidlertid lavtlønnsstilleggene delt ut flatt til de enkelte arbeidstakere i overenskomstområdet. Foruten de mer generelle lavtlønnsstilleggene har det også vært gitt mer spesielle lavtlønnsstillegg innen enkelte bransjer som bakerier, kjøttindustri, landtransporten, innenriks sjøfart og hoteller og restauranter.

I det kombinerte inntektsoppgjøret i 1976 varierte lavtlønnsstilleggene fra 3 øre til 78 øre pr. time. I tekstilindustrien og konfeksjonsindustrien utgjorde lavtlønnsstillegget 55 øre pr. time. Det samme var tilfelle med landtransporten hvor det dessuten ble gitt et spesielt garantitillegg. I jernindustrien ble det gitt et lavtlønnsstillegg på 3 øre pr. time, mens det ikke ble gitt lavtlønnsstillegg i bransjer hvor fortjenestenivået lå 10 pst. over industriens gjennomsnitt. Det generelle tillegget var likt i alle overenskomstområder i inntektsoppgjøret mellom N.A.F. og LO og det samme var tilfelle med det spesielle forbundsvise til-

legget. Disse tilleggene betød selvsagt relativt mer i overenskomstområder med et lavt enn i overenskomstområder med et høyt lønnsnivå.

Under inntektsoppgjøret i 1977 ble det gitt et lavtlønns tillegg som varierte fra 6 til 65 øre pr. time avhengig av fortjenestenivået innenfor det enkelte overenskomstområde, mens det generelle tillegg utgjorde 66 øre pr. time til alle voksne arbeidstakere. Gjennomsnittlig for alle arbeidstakere som var med i oppgjøret, slo lavtlønns tillegg ut med 17 øre pr. time. Det maksimale tillegg på 65 øre pr. time gjaldt tariffområder hvor fortjenestenivået for voksne menn lå lavere enn 79,9 pst. av gjennomsnittlig timefortjeneste for voksne menn i industrien i 3. kvartal 1976. Det laveste tillegg på 6 øre pr. time gjaldt tariffområder hvor det tilsvarende fortjenestenivået lå mellom 100,0—104,9 pst. av gjennomsnittsnivået i industrien.

Utviklingen i det relative lønnsnivået for mannlige arbeidere fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1977 fremgår av tabell 3d. Bransjer med lønnsnivå under industriens gjennomsnitt finner man først og fremst innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien, tekstil- og bekledningsindustrien, visse deler av treindustrien og den mineralbearbeidende industri og transportsektoren. Statistikken viser at plasseringen av lavtlønnsfagene ikke har endret seg meget fra 1965 til 1977.

For kvinnelige arbeidere sett under ett har det derimot funnet sted en heving av lønnsnivået relativt til menn. Mens den gjennomsnittlige timefortjeneste (ekskl. overtidstillegg, skifttillegg etc.) for kvinnelige arbeidere utgjorde 75,3 pst. av den tilsvarende timefortjeneste for mannlige arbeidere i 3. kvartal 1965 var det tilsvarende forhold 83,1 pst. i 3. kvartal 1977.

Sammenligner man det relative lønnsnivå (voksne menn i industrien = 100) før og etter det kombinerte inntektsoppgjøret våren 1977, dvs. i 3. kvartal 1976 og 3. kvartal 1977, har

den sterkeste relative bedring med 6 prosentenheter funnet sted i en høytlønsbransje som boktrykkerier og avistrykkerier utenfor Oslo. I sjokolade- og dropsfabrikker og i teglverk hvor lønnsnivået lå noe i underkant av 90 pst. av industrigjennomsnittet, og i bokbinderier har det i samme tidsrom funnet sted en bedring på 4 prosentenheter. I en typisk lavtlønnsbransje som konserverfabrikker hvor lønnsnivået lå på 83 pst. av gjennomsnittet, har det funnet sted en bedring på 4 prosentenheter. Det samme er tilfelle i glassverk og i høytlønsbransjen litotrykkerier. Den sterkeste relative nedgang i lønnsnivået har funnet sted i sildoljefabrikker med 4 prosentenheter. I denne bransjen har det imidlertid vært relativt sterke variasjoner i lønnsnivået fra tid til annen. I konvolutt-, pose- og papirvarefabrikker og i sprengstoffindustrien har det funnet sted en relativ nedgang i lønnsnivået på 3 prosentenheter.

De aller fleste endringene i det relative lønnsnivå mellom 3. kvartal 1976 og 3. kvartal 1977 ligger i området 1—2 prosentenheter eller ingen endring. Det mange bransjer vinner i den relative plassering fra ett år til det neste, tapes i det påfølgende år eller omvendt. Disse forandringene opp eller ned som i større eller mindre grad skyldes tilfeldige forhold, endrer ikke bildet av bransjens relative plassering i lønnsbildet. Enkelte lavtlønnsbransjer har imidlertid tapt terreng over flere år slik at det har funnet sted en mer markert endring i lønnsbildet. Det samme er tilfelle med enkelte høytlønsgrupper for f.eks. byggevirkksomhet — selv om det relative lønnsnivået her steg med 2 prosentenheter i løpet av det siste år. I store bransjer som jernindustrien, tekstilindustrien og landtransporten fant det ikke sted noen endring i den relative plassering i løpet av det siste år. Det bildet som man får av bransjenes relative plassering i lønnsbildet i 3. kvartal 1977 er derfor omtrent det samme som i tidligere år som gjengitt i tabell 3d.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Tabell 3d. Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå¹⁾ i 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1977.

Voksne menn i industrien = 100.

	3. kv. 1965	3. kv. 1971	3. kv. 1973	3. kv. 1974	3. kv. 1975	3. kv. 1976	3. kv. 1977
Voksne menn:							
Bergverk	110	106	105	102	109	111	110
Industri ialt	100	100	100	100	100	100	100
Herav:							
Kjøttindustri	93	94	92	84	93	93	92
Konservesfabrikker	81	83	85	82	84	83	86
Fiskeindustri	95	90	88	87	86	85	86
Hermetikkfabrikker	77	79	81	83	80	82	80
Sildoljefabrikker	89	87	92	99	91	96	92
Margarinfabrikker	93	92	90	88	84	89	87
Møller og fôrblenderier	92	88	87	89	87	92	93
Bakerier og konditorier	93	90	89	88	86	84	83
Sjokolade- og dropsfabrikker	101	92	90	89	87	89	93
Bryggerier og mineralvannfabrikker ...	91	92	98	96	93	94	94
Tobakksfabrikker	92	88	88	87	88	89	90
Tekstilfabrikker	88	86	85	86	86	86	86
Konfeksjonsfabrikker	93	89	87	88	86	86	86
Garverier og lærfabrikker	95	90	92	91	86	87	86
Lærware- og sportsartikkelfabrikker ..	101	94	91	83	82	84	83
Skofabrikker	96	89	89	83	82	82	83
Trelastbruk	89	87	88	94	88	92	90
Trevarefabrikker og snekkerier	104	98	98	96	91	93	92
Møbel- og annen treindustri	93	91	90	88	86	87	88
Papirindustri	97	98	96	98	101	100	99
Wallboardfabrikker	98	97	98	102	96	97	98
Eskefabrikker	104	100	98	96	96	98	98
Konvolutt-, pose- og papirvarefabr.	99	97	96	95	92	95	92
Boktrykkerier ialt samt avistrykkerier							
utenfor Oslo	109	107	107	103	103	104	110
Bokbinderier	103	101	100	96	96	98	102
Litotrykkerier	106	107	107	104	102	106	109
Maling- og lakkindustri	94	94	93	97	93	97	98
Plastindustri	95	95	95	95	93	90	92
Oljemøller og fettraffinerier, tran- industri	96	101	102	110	97	96	96
Sprengstoffindustri	102	104	100	100	106	106	103
Gummivarefabrikker	101	96	94	91	91	90	91
Teglverk	90	89	86	91	83	88	92
Fajanse-, porselens- og keramikk- industri	102	98	97	98	97	95	96
Glassverk	102	100	96	93	94	94	97
Sement- og lettbetongindustri	112	110	107	115	106	109	107
Stenindustri	102	103	98	97	93	95	96
Mineralindustri	103	101	98	95	94	93	94
Betongvarefabrikker	107	103	98	97	94	97	99
Elektrokjemisk industri	99	103	99	105	107	105	104

¹⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og ferie-penger o.l. samt overtidstillegg.

Tabellen fortsetter:

	3. kv. 1965	3. kv. 1971	3. kv. 1973	3. kv. 1974	3. kv. 1975	3. kv. 1976	3. kv. 1977
Mekaniske verksteder ialt	105	104	107	104	105	104	104
Radiofabrikker	103	102	98	95	99	97	97
Bilverksteder	101	95	96	95	93	95	96
Karosseribedrifter	107	105	102	97	98	98	96
Byggevirksomhet ialt	120	120	115	110	109	109	111
Anleggsvirksomhet ialt	160	144	145	138	142	137	141
Landtransport ialt	89	87	91	90	92	91	91
Herav:							
Rutebilselskaper	87	84	89	88	93	91	90
Voksne kvinner:							
Industri ialt ²⁾	75,3	78,2	79,7	80,3	81,0	83,1	83,1

²⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og ferie-penger o. l. samt overtidstillegg og skifttillegg.

KAPITTEL 4

Inntektene i jordbruk og fiske.

1. INNTEKTENE I JORDBRUK

Den 1. desember 1975 vedtok Stortinget at inntektsmålsettingen for jordbruket om jamstilling mellom jordbrukere og industriarbeidere «bør oppfylles snarest mulig og mener at dette bør skje senest i løpet av tre avtaleperioder.

Under gjennomføringen må det legges avgjørende vekt på å øke inntektene på de mindre bruk samtidig som jordbruket i vanskeligstilte områder må prioriteres høyt».

Jordbruksoppgjøret 1976 ble preget av dette vedtaket, og partene ble enige om et særskilt opptrappingstillegg for jordbruket på 550 mill. kroner for første avtaleår og ytterligere 450 mill. kroner for annet. Videre ble det gitt tilskudd til ferie- og fritidsfremmende tiltak med 290 mill. kroner for første avtaleår og ytterligere 40 mill. kroner for annet. Disse beløpene kom i tillegg til det som ble forutsatt skulle gi parallell utvikling mellom lønningene i industrien og inntektene i jordbruket. Det har derfor være en betydelig sterkere vekst i jordbruksinntektene enn i lønningene.

Den beregnede vekst i jordbruksinntektene avhenger noe av hvilke inntektsbegrep som legges til grunn. Tallene fra Budsjettneimnda for jordbruket viser en vekst på ca. 40 pst. fra 1975 til 1976 for «vederlag til arbeid og egen kapital» pr. årsverk. Tall for 1977 foreligger ikke ennå.

Ifølge nasjonalregnskapet økte eierinntekt pr. selvstendig i jordbruk¹⁾ fra 1975 til 1976 og fra 1976 til 1977 med vel 30 pst. pr. år. I industrien steg beregnet årslønn med henholdsvis 11,5 pst. og 9,6 pst. i disse årene. (Se tabell 3a.) Selv om det er en viss nivåforskjell mellom disse gruppene i utgangspunktet, må tallene kunne sies å reflektere en betydelig effekt av opptrappingstilleggene.

Med utgangspunkt i inntektsmålsettingen har staten og jordbruksorganisasjonene samarbeidet om å utarbeide et materiale om «modellbruk» for ulike brukstyper og distrikter. Materialet er ment å danne grunnlag for vurderingen av gjennomføringen av opptrappings-

planen. Det første sett modeller ventes klare om kort tid.

For øvrig vurderer «Levekårsutvalget for landbruket» økonomiske og sosiale forhold for industriarbeidere og jordbrukere. Utvalget ventes å avgi innstilling i nærmeste framtid.

Siden beregningsprinsipper og vurderingsnormer blir drøftet i andre utvalg, finner Beregningsutvalget ikke å ville utdype sammenlikningen mellom inntektsutviklingen i jordbruket og utviklingen for andre grupper.

2. INNTEKTENE I FISKE

I fiskerieringen brukes flere begreper som belyser ulike sider av inntektsforholdene.

Lønnsevne pr. årsverk som er mest brukt under støtteforhandlingene mellom staten og Norges Fiskarlag, er en beregnet størrelse og forteller hvor mye rederiet kan utbetale mannskapet dersom regnskapet skal balansere. Lønnsevnen er definert som sum inntekter minus sum kostnader inklusive avskrivninger m. v. dividert med antall årsverk. Lønnsevnen er et beregnet resultatmål og nivået vil i stor grad være påvirket av de kostnadsvurderinger som legges til grunn ved beregningen. Særlig vil valget av avskrivningsprinsipp ha stor betydning. Lønnsevnen er ikke særlig egnet til å belyse fiskernes faktiske inntekter.

Den grunnleggende prinsipp i avlønningsordningen i fisket er prosent- eller lottsystemet som går ut på at hver fisker har en bestemt prosent eller lott av delingsfangst (bruttofangst minus nærmere definerte fellesutgifter). Denne prosentsatsen eller lotten kan variere alt etter om mannskapet eier redskaper, holder proviant selv osv. Den samlede arbeidsgodtgjørelsen til mannskapet omfatter foruten mannskapslotter også eventuelle hyrer, ekstralotter eller proviant betalt av båten/rederiets andel av delingsfangst. Ekstralotten går som regel til skipper, bas e.l. og må ses som et slags tillegg for arbeidslederfunksjonen.

Arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk vil således ligge endel høyere enn fiskerilotten pr. årsverk.

I tabell 4a gis en oversikt over beregnet lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse i perioden 1973—77.

¹⁾ Hva som menes med «selvstendig» er beskrevet i note 4 til tabell 2d.

Tall for lønnsevne gis etter to forskjellige definisjoner. Det vises til note til tabellen.

Tallmaterialet for årene 1973—76 er basert på de årlige lønnsomhetsundersøkelser som Budsjettnemnda for fiskenæringen utfører. Nemndas undersøkelser bygger på innhentede regnskapsoppgaver for vanlig godt drevne og vel utstyrte fartøyer over 40 fot som brukes til fiske året rundt. Dette er i henhold til normer fastlagt i Hovedavtalen for fiskenæringen.

Det er således ikke et representativt utvalg for hele fiskeflåten som er grunnlaget for nemndas beregninger. Det beregnede inntektsnivået kan derfor ikke oppfattes som gjennomsnittstall for hele næringen. For fartøyer under 40 fot ligger antakelig nivået noe lavere enn tabellen viser.

For 1977 er det foretatt beregninger for tilsvarende fartøyer på grunnlag av foreløpige oppgaver for fangst og priser og for anslag over utviklingen i kostnader m. m. Disse anslagene er naturligvis usikre og må ventes å kunne bli revidert en god del senere.

I Budsjettnemndas materiale er definisjonen av årsverk knyttet til et fartøys driftstid, dvs. den tid fartøyet er utrustet for fiske og mannskapet står ombord. Fartøyer med 30 ukers driftstid eller mer omfattes av beregningene. Gjennomsnittlig driftstid for Budsjettnemnd-fartøyene er 37—38 uker. Det er grunn til å anta at det bak et slikt årsverk ligger et betydelig antall arbeidstimer, men nøyaktige oppgaver foreligger ikke.

På en del fartøygrupper vil det på grunn av arbeidets art, bli benyttet utskiftningsmannskaper slik at det står mer enn én mann bak ett årsverk. Inntekt pr. mann vil i slike tilfeller ligge lavere enn inntekt pr. årsverk.

I tabellen gis oppgaver over gjennomsnittlig lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk for helårsdrevne fartøyer ialt, for fartøyer i torskefiskeriene¹⁾ og for fartøyer i sildefiskeriene²⁾. «Ialt-gruppen» omfatter noen flere fartøygrupper enn de som går inn under torske- og sildefiskeriene.

Lønnsevnetallene viser tildels store svingninger fra år til år. Det samme inntrykk gir tall i tabell 2d over utviklingen i elerinntekt av fiske pr. selvstendig. Særlig viser lønnsevnetallene for sildefiskeriene i tabell 4a store svingninger med et klart bunnår i 1975. Arbeidsgodtgjørelsen har hatt en mer stabil utvikling selv om også den varierer i perioden. Arbeidsgodtgjørelsen i sildefiskeriene har i alle år tabellen omfatter, ligget klart over arbeidsgodtgjørelsen i torskefiskeriene.

Det fremgår av det materialet Budsjett-nemnda legger fram at det er forholdsvis store inntektsforskjeller innen næringen. Dette gjelder både mellom distrikter, fiskerier og båt-typer.

¹⁾ Kyst- og bankfiske etter torskeartet fisk, reke-fiske, line- og garnfiske på fjerne farvann, trålere og fabrikkskip.

²⁾ Fiske med not og trål etter sild, makrell, lodde, brisling, øyepål, tobis, kolmule og polartorsk.

Tabell 4a. Inntekter i fiskenæringen 1973—77. Helårsdrevne fartøyer over 40 fot. Kroner.

		1973	1974	1975	1976	1977*
1. Lønnsevne pr. årsverk	Ialt	54 100	47 100	39 300	73 700	70 000
	Alternativ A ¹⁾					
	Torsk	42 000	48 200	43 700	68 100	62 000
	Sild	94 700	45 100	30 800	100 300	89 300
2. Lønnsevne pr. årsverk	Ialt	73 400	74 900	57 300	94 200	93 700
	Alternativ B ²⁾					
	Torsk	56 300	69 100	57 600	84 800	79 300
	Sild	135 800	92 400	59 200	130 000	128 000
3. Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	Ialt	59 100	67 500	60 400	85 600	92 700
	Torsk	50 200	61 900	55 300	76 700	79 600
	Sild	88 100	85 000	72 100	113 200	119 500

¹⁾ Lønnsevne pr. årsverk — alternativ A: Forutsatt beregnede avskrivninger etter gjenskaffelsesverdi, forrentning av egenkapital og at produktavgiften regnes som kostnad.

²⁾ Lønnsevne pr. årsverk — alternativ B: Forutsatt bokførte avskrivninger, ingen forrentning av egenkapital og at produktavgiften ikke regnes som kostnad.

Kilde: For årene 1973—76: Budsjettnemnda for fiskenæringen. For 1977: Anslag.

KAPITTEL 5

Konsumprisutviklingen i senere år.

1. UTVIKLINGEN I KONSUMPRISINDEKSEN

Prisstigningen fra januar 1976 til desember 1977 i følge den offentlige konsumprisindeksen går fram av tabell 5a.

Tabell 5a. Konsumprisindeksen (1974 = 100).

	Jan.	Feb.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Gj.snitt
1976	117,1	117,7	119,3	120,3	121,2	122,6	123,7	123,7	123,8	124,0	124,6	125,0	121,9
1977	127,3	128,2	130,2	131,1	132,0	133,3	134,7	134,8	135,4	136,1	136,1	136,4	133,0
Prosentvis stigning:	8,7	8,9	9,1	9,0	8,9	8,7	8,9	9,0	9,4	9,8	9,2	9,1	9,1

Den sterke prisstigningen som vi har hatt siden utgangen av 1960-åra, fortsatte også i 1976 og 1977. Sterkest var stigningen over året 1975, da konsumprisindeksen i gjennomsnitt fra 1974 til 1975 steg 11,7 prosent. Fra 1975 til 1976 og fra 1976 til 1977 var prisstigningen noe lavere, nemlig 9,1 prosent for begge år. Fra januar til desember 1977 var stigningen 7,1 prosent mot 6,7 prosent i samme tidsrom i 1976.

Prisstigningen i andre vestlige land, OECD-land, har vist en noenlunde tilsvarende utvikling. Fra 1960 til 1970 steg prisene i OECD-området med omlag 4 prosent i årlig gjennomsnitt. Fra 1970 til 1976 var prisstigningen i gjennomsnitt ca. 10 pst. Prisstigningen hadde en aksellererende utvikling fram til 1974, mens den i 1975 og 1976 i de fleste land viste en avtakende tendens. I november 1977 var konsumprisindeksen i OECD-området 8,6 prosent høyere enn ett år tidligere.

I Norge ble det i perioden januar 1976 til desember 1977 gjennomført en rekke tiltak med sikte på å dempe prisstigningen.

For å få til en avdemping av stigningen i priser og kostnader og fortsatt tilfredsstillende stigning i disponibel realinntekt, kom partene i arbeidslivet og staten våren 1977 fram til et kombinert inntektsoppgjør, der tradisjonelle nominelle lønnstillegg delvis ble erstattet av offentlige tiltak av forskjellig art. Bl. a. inne-

holdt oppgjøret en sterk økning i forbruker-subsidier på en del jordbruksvarer.

En rekner med at økte subsidier og moms-kompensasjon bidro til å redusere stigningen i konsumprisindeksen fra 1975 til 1976 med ca. 2,1 prosentenheter. I september 1976 ble det i tillegg innført en rekke pris- og avanse-reguleringstiltak. 8. oktober 1976 ble det innført forskrifter om priser for importvarer som betales i engelske pund.

I nasjonalbudsjettet for 1977 og ved inntektsoppgjøret om våren ble det beregningsmessig lagt til grunn en stigning i konsumprisindeksen på 8—8½ prosent fra 1976 til 1977. Den faktiske stigningen bli 9,1 prosent. Når stigningen ble sterkere enn ventet, skyldes dette bl. a. sterkere vekst i lønninger og eierinntekter og i importpriser enn tidligere antatt, og også kronenedskrivningen høsten 1977. Veksten i disponibel realinntekt ble omtrent som forutsatt i berekningene.

På tross av den sterkere prisstigningen siste året enn det som var lagt opp til, antas det kombinerte oppgjøret og tiltakene i samband med det å ha hatt en dempende effekt. 26. april 1977 ble det fastsatt forskrifter om skjerpet prisregulering for varer og tjenesteytelser. Forskriftene sto ved lag året ut. Den reduserte stigningstakt i siste halvdel av året kan også tas som et uttrykk for at tiltakene har virket etter sin hensikt. Men det er rimelig å anta at

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

en del pristillegg på denne måten er blitt oppdemmet, og at en i de første måneder i 1978 må rekne med noe større tillegg enn hva en ellers ville ha fått.

I motsetning til 1976 bidro jordbruksvarene til en betydelig økning i forbrukerprisene i 1977, idet forbrukersubsidiene ikke ble forhøyet i samband med jordbruksoppgjøret.

Avgiftene på brennevin, vin, øl og tobakksvarer ble hevet fra 1. januar 1976. Avgiftsøkningen bidro med 0,3 prosentenheter til den gjennomsnittlige konsumprisstigningen fra 1975 til 1976. Fra 1. januar 1977 ble avgiftene på alkoholholdige og alkoholfrie drikkevarer og bensin, samt kilometeravgiften på diesel-

drevne biler hevet. Økningen bidro med 0,4 prosentenheter til prisstigningen fra 1976 til 1977.

Tabell 5b viser hvilke bidrag uttrykt i prosentenheter de enkelte varer og tjenestegrupper i konsumprisindeksen har gitt de to siste år, samt den prosentvise stigningen i delindeksene. Største forskjellen i de to årene finner en for gruppen Matvarer, noe som for en stor del skyldes ulik bruk av subsidier de to årene. Den prosentvise stigningen i delindeksene har ellers i 1977 ligget noe lavere for samtlige grupper, med unntak av Helsepleie og Fritidssysler og utdanning, enn i 1976.

Tabell 5b. Endringer i konsumprisindeksen fordelt på endringer i delindeksene.

Vareslag	15. jan. 1976		15. des. 1976	
	15. jan. 1977		15. des. 1977	
	prosent- poeng	prosent	prosent- poeng	prosent
Matvarer i alt	1,28	5,1	2,84	11,6
Drikkevarer og tobakk	0,40	7,7	0,30	6,1
Klær og skotøy	0,99	10,0	0,91	8,9
Bolig, lys og brensel	1,11	8,7	1,04	8,3
Møbler, husholdningsartikler	0,78	8,3	0,70	7,4
Helsepleie	0,19	7,5	0,21	8,6
Reiser og transport	2,63	13,8	1,76	9,0
Fritidssysler, utdanning	0,65	6,8	0,74	7,9
Andre varer og tjenester	0,68	10,4	0,59	8,8
Totalindeks	8,7 pst.		9,1 pst.	

2. GRUPPERING AV KONSUMPRISINDEKS-SENS MATERIALE ETTER LEVERINGSSEKTOR

Noen av de sentrale faktorer bak konsumprisindeksen går fram av tabell 5c, som viser utviklingen i følgende 6 hovergrupper fordelt etter leveringssektor.

1. jordbruksvarer
2. fiskevarer
3. andre norskproduserte konsumvarer
4. importerte konsumvarer
5. husleie
6. andre tjenester

Hovedgruppene er oppdelt videre i undergrupper, nemlig etter bearbeidingsgrad i gruppe 1, etter påvirkning av utenlandspriser i gruppe 3, etter norsk konkurranse i gruppe 4 og etter innsats og arbeidskraft i gruppe 6. Klassifikasjonen er foretatt av Statistisk Sen-

tralbyrå på grunnlag av representantvarene som brukes i konsumprisindeksberegningene¹⁾.

Fra januar 1976 til desember 1977 steg konsumprisindeksen med ialt 16,5 prosent. Når vi måler endringen i konsumprisindeksen over

¹⁾ En fullstendig redegjørelse for grupperingen er gitt i Statistisk Sentralbyrås håndbøker nr. 32. I gruppe 1.1 har vi slike stort sett norskproduserte varer som f.eks. norsk kjøtt, melk og friske grønnsaker og i gruppe 1.2 f.eks. kjøtt-hermetikk, smør, ost og hermetiske grønnsaker. I gruppe 3.1 har vi f.eks. brød, boller, øl, mineralvann, såpe og norskprodusert vin og brennevin; i gruppe 3.2 f.eks. sjokolade, drops, norskproduserte elektriske artikler, tobakk, maling, og i gruppe 3.3 f.eks. det meste av trikotasje og bekledningsvarer, skotøy, møbler og enkelte elektriske artikler. I gruppe 4.1 har vi f.eks. te og kaffe, importert vin og brennevin og biler, og i gruppe 4.2 f.eks. enkelte tekstilvarer og toalettartikler. Gruppe 6.1 inneholder f.eks. rensing og vask, håndverksarbeide, lege- og tannlegetjenester og undervisning, og gruppe 6.2 f.eks. kino, restaurantbesøk og reiser med offentlige transportmidler.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

året 1976, regnet fra januar 1976 til januar 1977, og endringen over året 1977, regnet fra desember 1976 til desember 1977, ser vi av tabell 5c at stigningen var 9,1 prosent i 1977 og 8,7 prosent i 1976. Den gjennomsnittlige stigningen i konsumprisindeksen fra 1975 til 1976 og fra 1976 til 1977 var som nevnt foran 9,1 prosent for begge år.

Tabell 5c viser at for jordbruksvarer var det en markert sterkere prisstigning i 1977 enn i 1976. Utviklingen i prisene på jordbruksvarer må ses i sammenheng med den opptrappingen vi har hatt i jordbruksinntektene og ulikt omfang av subsidieøkninger. Prisivkningene av jordbruksavtalen 1976 ble delvis motvirket av økte forbrukersubsidier. I 1977 ble det derimot ikke foretatt noen endringer i tilskottssatsene.

De andre delindeksene har med unntak av gruppe 6, vist en mer ensartet takt i prisstigningen. Men også her er det forskjeller. For post 3, Andre norskproduserte konsumvarer, er det noe større ulikheter mellom undergruppene. For 3.1 Varer lite påvirket av verdensmarkedets priser, var stigningen 10,4

prosent i 1976 og 8,8 prosent i 1977. For undergruppen 3.2, Varer påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold m.v., var stigningen derimot 6,1 prosent i 1976 og 9,1 prosent i 1977. 3.3, Varer påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet, viste tilnærmet lik stigning de to åra. Prisene på importerte konsumvarer steg noe sterkere i 1977 enn i 1976. Et bidrag her kan ha vært endringer i kronekursen. (Se for øvrig også fig 5d.) Post 6, Andre tjenester, viser gjennomgående en svakere stigning i 1977 enn i 1976. Post 5, Husleie, viste også i 1976 og 1977 en moderat stigning.

På fig. 5d er varegruppene slått sammen, slik at en særlig kan få belyst betydningen av prisutviklingen på verdensmarkedet for prisutviklingen i vårt eget land. Jordbruksvarene er også samlet i egen gruppe. Diagrammet tyder på at importprisene relativt har bidratt omlag like sterkt til prisstigningen i de to årene, mens andre varer har bidratt noe svakere i 1977 enn i 1976. Det beskjedne utslaget for jordbruksvarer i 1976, må som nevnt ses på bakgrunn av økte subsidier.

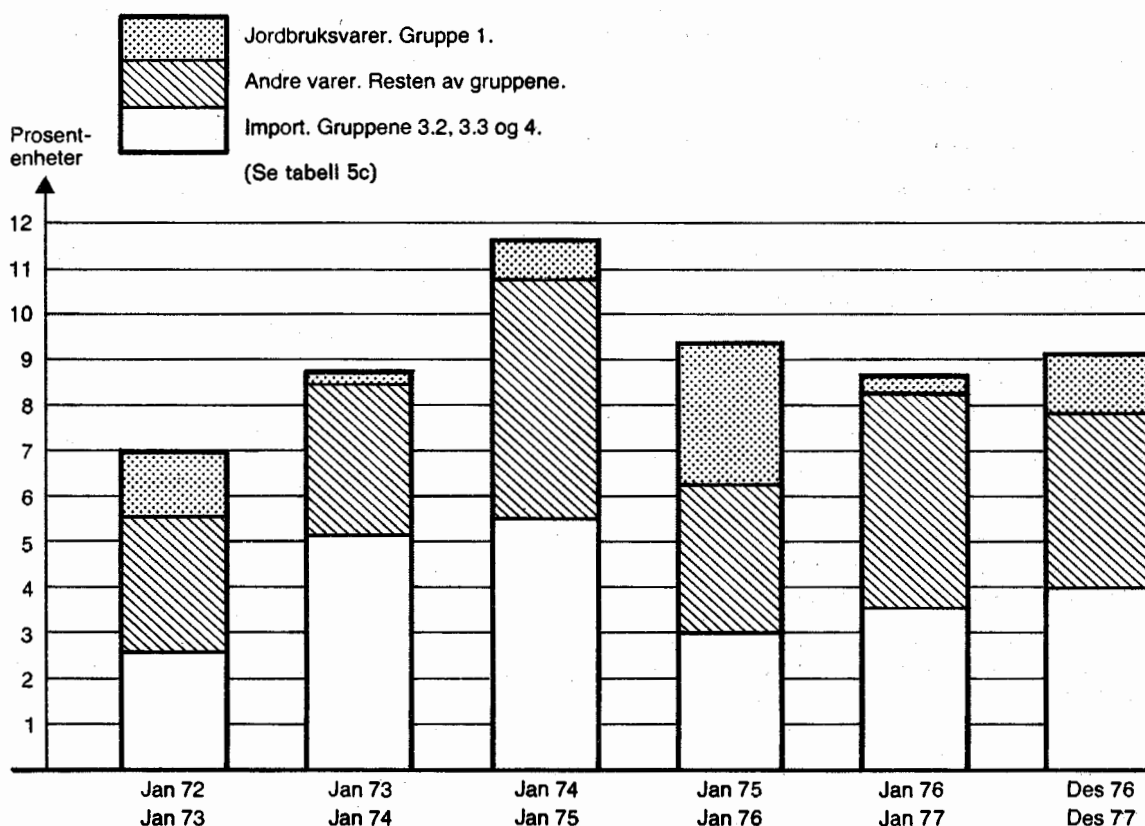
Tabell 5c. Konsumprisindeks. Indekstabell for varer og tjenester etter leveringssektor (1974 = 100). Prosentvis stigning og bidrag til totalindeks.

Vare- eller tjenestegruppe	Vekt	1976					1977					15. jan. 1976 15. jan. 1977		15. des. 1976 15. des. 1977	
		15. jan.	15. apr.	15. juli	15. okt.	15. des.	15. jan.	15. apr.	15. juli	15. okt.	15. des.	A	B	A	B
1. Jordbruksvarer	0,1401	129,7	135,0	144,4	130,1	132,3	132,9	136,0	144,5	143,2	144,0	2,5	0,38	8,8	1,31
1.1. Mindre bearbejdede	0,0901	132,1	139,7	146,4	130,8	132,1	132,6	135,9	146,3	143,7	144,3	0,4	0,04	9,2	0,88
1.2. Mer bearbejdede ...	0,0500	125,5	126,6	140,9	128,9	132,5	133,6	136,2	141,2	142,1	143,4	6,5	0,34	8,2	0,43
2. Fiskevarer	0,0193	98,1	99,2	104,3	107,3	108,3	109,3	111,8	114,0	118,8	120,9	11,4	0,18	11,6	0,19
3. Andre norskprod. kon- sumvarer	0,3980	116,4	118,6	120,7	123,3	124,2	126,5	130,2	131,9	133,6	134,4	8,7	3,43	8,2	3,24
3.1. Lite påvirket av ver- densmarkedets priser	0,1524	122,0	124,1	126,5	128,9	129,9	134,7	138,1	139,4	140,6	141,4	10,4	1,65	8,9	1,40
3.2. Påvirket av verdens- markedet p.g.a. stort importinnhold el. rå- stoffpris bestemt på verdensmarkedet ..	0,0404	112,6	114,0	113,9	117,1	117,6	119,5	124,3	127,7	128,1	128,3	6,1	0,24	9,1	0,35
3.3. Påvirket av verdens- m.p.g.a. konkurranse fra utlandet	0,2052	113,1	115,4	117,6	120,3	121,4	121,9	125,6	127,1	129,4	130,3	7,8	1,54	7,3	1,46
4. Importerte konsumvarer	0,1986	114,3	117,3	119,6	122,8	123,1	124,9	129,3	134,9	137,3	135,5	9,3	1,80	10,1	1,97
4.1. Uten norsk konkur- ranse	0,1454	115,4	119,2	121,5	125,3	125,4	128,1	133,4	139,7	142,4	139,8	11,0	1,58	11,5	1,68
4.2. Med norsk konkur- ranse	0,0532	111,3	112,2	114,1	116,1	116,4	116,2	117,8	121,4	122,9	123,5	4,4	0,22	6,1	0,30
5. Husleie	0,0664	108,7	111,6	113,0	114,2	114,7	114,7	117,9	119,8	121,1	121,6	5,5	0,34	6,0	0,36
6. Andre tjenester	0,1776	116,8	121,3	125,0	127,6	128,8	133,8	138,2	140,9	142,1	143,1	14,6	2,58	11,1	2,03
6.1. Med arbeidslønn som dominerende pris- faktor	0,0567	123,7	127,7	130,8	136,6	139,2	141,2	144,0	147,9	151,0	153,6	14,1	0,84	10,3	0,65
6.2. Også med andre vik- tige priskomponenter	0,1209	113,5	118,3	122,3	123,4	123,9	130,4	135,4	137,6	138,0	138,2	14,9	1,74	11,5	1,38
Total	1,000	117,1	120,3	123,7	124,0	125,0	127,3	131,1	134,7	136,1	136,4	8,7		9,1	

A: Prosentvis endring i delindeks. B: Delindeksens bidrag til endring i totalindeksen. Prosentenheter.
Evt. uoverensstemmelser som kommer fram ved summering av tall i tabellen, skyldes avrundinger.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Figur 5.1. Bidrag til konsumprisstigningen 1972—1977 basert på konsumprisindeksen etter leveringssektor.



3. KONSUMPRISINDEKSEN FOR FORSKJELLIGE HUSHOLDNINGSTYPER OG UTGIFTSNIVAER

For å kunne analysere konsumprisutviklingen for forskjellige typer konsumenter, er det i tabell 5e foretatt en oppstilling av beregnede konsumprisindekser for enslige, ektepar uten barn, ektepar med 2 barn under 16 år og ektepar med 4 eller flere barn under 16 år for nivåene på total forbruksutgift i 1973 lik 17 500, 35 000, 52 500 og 70 000 kroner. Beregningene er utført i Statistisk Sentralbyrå og er basert på materialet fra forbrukerundersøkelsen 1973 og prisstigningen for de forskjellige vareslag som inngår i konsumprisberegningene.¹⁾ For enkelte kategorier av konsumenter er materialet i forbruksunder-

søkelsen for tynt til at en finner det forsvarlig å presentere resultater. Dette gjelder f.eks enslige med utgiftsnivå på 52 500 og 70 000 kroner i 1973.

Tolkningen av indeksen kan gis ved følgende eksempel:

Betrakt husholdningstypen «ektepar med 2 barn under 16 år» som hadde et utgiftsnivå på 52 500 kroner i 1973. Prisindeksen for denne gruppen i november 1977 viste 134,8 poeng. Det betyr at utgiften til det utvalg av varer og tjenester som denne husholdningen kjøpte i 1973, er steget med 34,8 prosent fra 1974 til november 1977.

Resultatene i tabell 5d peker i retning av at det ikke har vært vesentlig forskjeller i prisutvikling for de husholdningkategorier som betraktes. De forskjeller som framgår av tabellen er stort sett så små at de trolig ligger innenfor de usikkerhetsmarginer som en må regne med i slike beregninger.

¹⁾ Om beregningsmetoden vises til Erik Biørn: «Fordelingsvirkninger av indirekte skatter og subsidier», Artikler nr. 42 fra Statistisk Sentralbyrå 1971.

Tabell 5d. Konsumprisindeksen etter husholdningstype og utgiftsnivå.¹⁾ 1974 = 100.

	1976				1977			
	Febr.	Mai	Aug.	Nov.	Febr.	Mai	Aug.	Nov.
Utgiftsnivå 17 500 kroner								
Enslig	117,6	120,7	123,4	123,8	127,6	131,6	134,8	135,7
Ektepar uten barn	118,6	122,0	124,9	123,8	127,8	132,6	136,4	136,4
Utgiftsnivå 35 000 kroner								
Enslig	117,2	120,3	122,9	124,0	127,6	131,4	134,2	135,4
Ektepar uten barn	117,9	121,2	124,0	123,8	127,6	131,8	135,1	135,7
Ektepar m/2 barn under 16 år	117,7	121,1	123,6	123,1	126,6	131,0	134,4	134,8
Ektepar m/4 eller flere barn under 16 år	119,0	121,9	124,3	123,4	127,3	131,5	134,8	134,8
Utgiftsnivå 52 500 kroner								
Ektepar uten barn	117,6	120,9	123,5	123,9	127,6	131,6	134,6	135,5
Ektepar m/2 barn under 16 år	117,4	120,8	123,3	123,3	126,7	130,9	134,0	134,8
Ektepar m/4 eller flere barn under 16 år	118,4	121,5	124,0	123,5	127,2	131,2	134,4	134,8
Utgiftsnivå 70 000 kroner								
Ektepar m/2 barn under 16 år	117,3	120,7	123,1	123,5	126,8	130,9	133,9	134,8
Ektepar m/4 eller flere barn under 16 år	118,1	121,3	123,8	123,6	127,2	131,2	134,2	134,8

¹⁾ Utgiftsnivåene refererer seg til 1973 da forbruksundersøkelsen, som beregningene baserer seg på, ble gjennomført.

KAPITTEL 6

Utviklingen i disponibel realinntekt.

Etter mønster av beregninger offentliggjort i tidligere rapporter, har Beregningsutvalget utført beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for enkelte grupper lønns- takere og trygdede i perioden 1970—1977 og for yrkesutøvere i jordbruket fra 1976—1977.

De beregninger som er utført gjelder følgende grupper personer :

- Lønnstakere med inntekt i 1977 på 40 000 kroner, 50 000 kroner, 60 000 kroner og 70 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter N.A.F.'s statistikk.
- Lønnstakere med inntekt i 1977 på 80 000 kroner, 125 000 kroner, og 150 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer. En har brukt en indeks for funksjonærer i ledende stillinger etter N.A.F.'s statistikk.
- Trygdet ektepar med minstepensjon.
- Lønnstakere med inntekt på henholdsvis 50 000 kroner, 60 000 kroner og 125 000 kroner i 1977 og med en inntektsutvikling fra 1973 som tilsvarer visse stillingsgrupper i den offentlige sektor.
- Yrkesutøvere i jordbruket med inntekt omkring 55 000 kroner i 1977 hvor inntekten før skatt øker fra 1976 til 1977 i takt med eierinntekten pr. selvstendig årsverk i jordbruket slik det framgår av tall fra nasjonalregnskapet.

For gruppene under punkt a og b er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og henholdsvis 2 og 4 barn under 17 år. Disponibel realinntekt beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra i inntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. Den resterende nominelle inntekt deflateres med konsumprisindeksen. Hovedresultatet av beregningene går fram av tabellene 6b og 6d. Utviklingen i de inntekter for lønns- takere og trygdede som inngår i beregningene er vist i tabell 6a. Beregningsresultater og for-

utsetninger for den offentlige sektor og for jordbruket er behandlet i senere avsnitt i dette kapitlet.

Lønnstakere i industrien.

Tabell 6a. Utviklingen i inntekt før skatt 1970—1977. Indeks 1970 = 100.

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.sn. menn og kvinner N.A.F.'s statistikk)	Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger (N.A.F.'s statistikk)	Minstepensjon for ektepar
1970	100,0	100,0	100,0
1971	111,9	108,8	115,7
1972	121,9	115,2	125,5
1973	134,8	127,0	135,5
1974	158,2	143,5	151,2
1975	189,7	163,4	172,9
1976	211,6	183,8	202,3
1977	231,9	201,5	236,7

Utviklingen i den disponible realinntekt gir uttrykk for endringene i de beløp inntektstakerne har igjen til privat forbruk når skatene er betalt og når en samtidig korreterer for prisendringen. Endringene i disponibel realinntekt gir ikke uten videre uttrykk for endringene i befolkningen levekår, selv om den er en viktig levekårskomponent. Bl. a. er endringer i offentlige ytelser utenom barnetrygden ikke tatt hensyn til. Spesielt for 1976 må en ta hensyn til at store grupper lønns- takere dette året tok ut en stor del av velstandssøkningen i form av kortere arbeidstid.

Tabell 6b og 6c gir beregningsresultater for inntektstakere med en nærmere spesifisert inntekt i 1977. Utviklingen i disponibel realinntekt trenger ikke være den samme for alle på samme inntektsnivå fordi utviklingen i inntekt før skatt, skatteforholdene, og konsekvensene av prisstigningen varierer.

Tabell 6a viser hvilke forutsetninger som er lagt til grunn for utviklingen i inntekt før skatt.

En må regne med at de gjennomsnittlige inntektsendringer som indeksen viser, dekker over store ulikheter innen de ulike grupper. Den individuelle lønnsutvikling vil på forskjellige måter være påvirket av lønnsglidning og ulike tariff tillegg. Det må spesielt understrekes at siden beregningene bygger på en forutsetning om at inntekter på flere nivå har hatt hatt samme gjennomsnittlige utvikling, er de helt uegnet til å analysere virkningene av lavtlønnstillegg under tariffoppgjørene.

Det må også tas forbehold om forutsetningene som knytter en funksjonærindeks til høyere inntekter. Selv om dette kan gi en grov illustrasjon, finner en høye og lave inntekter innenfor begge grupper.

En har brukt en indeks for funksjonærer i ledende stillinger som uttrykk for inntektsutviklingen i noe høyere inntektsnivå. Valget av en grense på 80 000 kroner er imidlertid noe vilkårlig.

Beregningene av skattene er foretatt etter forenklede forutsetninger. Ved overgangen fra beregnet årslønn til den skattemessige inntektsansettelse, har en bare tatt hensyn til minstepfradraget og oppgjørsfradraget, selv om skattene også vil være avhengig av endringer i en rekke andre faktorer, eksempelvis regler om skattefri banksparing, fradrag for reiseutgifter, spesielle regler for likning av ektefeller, fradragsretten for sykedelen av folketrygden fram til og med 1975, gjeldsrenter osv. En har forutsatt at det bare er en inntektstaker i husholdningen. Videre har en bare tatt hensyn til barnetrygden, selv om inntektstakere også mottar andre kontantstønader fra det offentlige.

I 1975 ble det foretatt omfattende endringer i boligbeskatningen samtidig som fribeløpene ved skattlegging av renter av bankinnskott ble hevet. Virkningene av disse lettelsene i skattleggingen er anslått til å utgjøre $\frac{1}{2}$ prosent av disponibel realinntekt i gjennomsnitt og dette er innarbeidet i tallene for 1976. I beregningene for dette år er det derimot ikke tatt hensyn til virkningene, vesentlig av fordelingsmessig art, av de nye regler for sparing med skattefradrag. For 1977 har en beregningsmessig tatt hensyn til den anslåtte gjennomsnittlige virkningen av endringer i formuesbeskatningen og hevingen av beløpet for sparing med skattefradrag. Dessuten er virkningen av at det ble innført fradragsrett for fagforeningskontingent fra 1. juli 1977 medregnet.

Nominell disponibel inntekt er i beregningene deflatert med den offisielle konsumprisindeksen. Virkningen av prisstigningen trenger

heller ikke være den samme for alle grupper fordi prisstigningen på og forbruket av de forskjellige varer varierer. Beregninger som er gjort tyder imidlertid på at en på dette område ikke gjør større feil om en anvender gjennomsnittsbetraktningen (jfr. avsnitt 5.3).

Med de forenklede forutsetninger som er lagt til grunn, viser beregningene at disponibel realinntekt for de fleste grupper av lønns-takere har steget sterkt i hvert av årene 1974—1977.

Beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt fra 1976 til 1977 for inntektsgrupper med lønnsinntekt i begge år som gjennomsnittet for industriarbeidere, viser en vekst på mellom $2\frac{1}{2}$ og 3 prosent. Tilsvarende vekst for inntektsgrupper med inntektsnivå i begge år som for gjennomsnittet for funksjonærer i følge N.A.F.'s statistikk var omkring $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ prosent.

Utviklingen i disponibel realinntekt for ulike inntektsnivå vil som nevnt være sterkt preget av de forutsetninger som er valgt om inntektsutviklingen før skatt. Utvalget antar at beregningsresultatene grovt sett gir et riktig bilde når flere år sees under ett, men minner om at overgangen fra 70 000 kroner til 80 000 kroner er preget av at en har skiftet indeks. En kan bare trekke begrensede konklusjoner av utviklingen fra år til år. For de enkelte år viser resultatene hvordan skatter og priser påvirker utviklingen i disponibel realinntekt når inntektene før skatt har utviklet seg som forutsatt i beregningene.

På grunn av de forutsetninger som er lagt til grunn og tariffoppgjørenes form, antar utvalget at den gjennomsnittlige veksten i disponibel realinntekt fra 1975 til 1976 for inntektstakere med lavere inntekter er under-vurdert.

Sett over en årrekke har utviklingen i disponibel realinntekt stort sett vært den samme for alle familietyper, men kanskje noe lavere for 4-barns familier enn de med færre barn.

Trygdede.

For trygdede med bare minstepensjon ble utviklingen både fra 1975 til 1976 og fra 1976 til 1977 klart sterkere enn gjennomsnittlig for lønns-takere. Trygdet ektepar med minstepensjon fikk en stigning som er beregnet til vel 7 prosent, eller om lag like mye som året før. Dette er betydelig sterkere enn tidligere i 1970-årene. For hele perioden 1970—1977 har veksten ligget gjennomsnittlig på vel 4 prosent.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Tabell 6b. Utviklingen i disponibel realinntekt 1970—1977. Gjennomsnittlig årlig vekst. Pst.

	1970— 1977 ¹⁾ 2)	1970— 1973	1973— 1975	1975— 1976 ¹⁾	1976— 1977 ²⁾
Med lønnsutvikling som for industriarbeidere:					
<i>Inntekt 40 000 kr i 1977</i>					
Enslig	3,8	1,5	8,2	3,3	2,5
Ektepar med 2 barn	3,2	1,3	6,7	2,3	3,1
Ektepar med 4 barn	2,3	0,3	4,8	3,2	2,4
<i>Inntekt 50 000 kr i 1977</i>					
Enslig	3,5	0,9	7,9	3,6	2,5
Ektepar med 2 barn	3,2	1,3	6,2	3,3	3,2
Ektepar med 4 barn	2,5	0,5	4,5	4,1	2,7
<i>Inntekt 60 000 kr i 1977</i>					
Enslig	3,5	0,8	8,2	3,7	2,3
Ektepar med 2 barn	3,2	0,8	6,8	3,4	3,1
Ektepar med 4 barn	2,5	0,1	5,3	4,0	2,6
<i>Inntekt 70 000 kr i 1977</i>					
Enslig	3,3	0,3	8,1	3,6	2,2
Ektepar med 2 barn	3,0	0,2	6,9	3,6	2,9
Ektepar med 4 barn	2,4	-0,3	5,5	4,1	2,5
Med lønnsutvikling som for ledende funksjonær:					
<i>Inntekt 80 000 kr i 1977</i>					
Enslig	1,3	-1,5	3,9	4,3	1,9
Ektepar med 2 barn	1,4	-1,3	3,4	4,3	2,8
Ektepar med 4 barn	1,1	-1,5	2,6	4,6	2,5
<i>Inntekt 100 000 kr i 1977</i>					
Enslig	0,8	-1,7	2,7	3,7	1,7
Ektepar med 2 barn	1,1	-1,4	3,0	4,1	2,3
Ektepar med 4 barn	0,9	-1,6	2,3	4,5	2,0
<i>Inntekt 125 000 kr i 1977</i>					
Enslig	—	-2,5	1,5	3,1	1,3
Ektepar med 2 barn	0,4	-2,2	1,9	3,8	1,8
Ektepar med 4 barn	0,2	-2,3	1,3	4,2	1,6
<i>Inntekt 150 000 kr i 1977</i>					
Enslig	-0,8	-3,5	0,6	3,1	1,0
Ektepar med 2 barn	-0,4	-3,1	0,8	3,4	1,6
Ektepar med 4 barn	-0,5	-3,1	0,4	3,7	1,5
Trygdet ektepar med bare minstepensjon:					
Inntekt 28 331 kr i 1977	4,2	3,4	2,2	7,3	7,3

1) Virkningen av lettelse i skattleggingen av boliger og bankinnskott er medregnet.

2) Virkningen av endringer i formuesbeskatningen og hevingen av beløpet for sparing med skattefradrag er tatt med. Dessuten er virkningen av at det ble innført fradragsrett for fagforeningskontingent fra 1. juli 1977 medregnet.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Tabell 6c. Utvikling i disponibel realinntekt 1970—1977. 1970 = 100.

	Inntekt 40 000 kr i 1977			Inntekt 50 000 kr i 1977			Inntekt 60 000 kr i 1977			Inntekt 70 000 kr i 1977		
	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn
1970	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1971	104,0	102,7	100,9	102,7	102,6	101,1	102,8	102,9	101,5	101,9	101,1	100,1
1972	103,7	102,1	99,6	101,8	102,0	99,8	102,0	101,6	99,7	100,7	99,8	98,4
1973	104,6	104,0	101,0	102,6	104,0	101,5	102,4	102,4	100,4	101,0	100,7	99,1
1974	113,8	111,5	106,4	112,1	110,0	105,8	110,8	109,5	105,9	109,2	108,8	105,6
1975	122,4	118,4	110,9	119,5	117,2	110,9	119,8	116,8	111,3	118,1	115,1	110,4
1976	126,4	121,1	114,5	123,8	121,1	115,4	124,2	120,8	115,8	122,4	119,2	114,9
1977	129,6	124,8	117,3	126,9	125,0	118,5	127,1	124,6	118,8	125,1	122,7	117,8

	Inntekt 80 000 kr i 1977			Inntekt 100 000 kr i 1977			Inntekt 125 000 kr i 1977			Inntekt 150 000 kr i 1977			Trygdet ektepar m/inn- tekt 28 331 kr i 1977
	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn	Enslig	Ekte- par m. 2 barn	Ekte- par m. 4 barn	
1970	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1971	99,1	99,0	98,4	99,0	99,0	98,5	97,3	97,6	97,3	95,3	95,8	95,7	108,9
1972	95,9	95,9	95,2	95,6	95,7	95,1	93,6	94,0	93,7	91,3	92,0	91,9	110,2
1973	95,6	96,2	95,4	95,1	95,8	95,2	92,6	93,5	93,2	89,8	91,0	90,9	110,7
1974	99,4	100,2	98,6	97,7	98,7	97,5	93,7	94,8	94,1	90,5	91,3	90,9	113,0
1975	103,3	102,9	100,5	100,4	101,7	99,7	95,4	97,0	95,7	90,9	92,4	91,6	115,6
1976	107,7	107,3	105,1	104,1	105,9	104,2	98,4	100,7	99,7	93,7	95,5	95,0	124,0
1977	109,8	110,3	107,7	105,9	108,3	106,3	99,7	102,5	101,3	94,6	97,0	96,4	133,0

Lønnstakere i offentlig sektor.

Som i rapporten foran inntektsoppgjørene i 1977, har utvalget foretatt beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for lønnstakere med inntektsutvikling som i den offentlige sektor. Beregningene er foretatt for tre inntektsnivåer: 50 000 kroner, 60 000 kroner og 125 000 kroner i 1977. Inntektene før skatt er forutsatt å utvikle seg i takt med inntektsutviklingen for henholdsvis kontorassistent/kontorfullmektig, fagarbeider i Televerket og NSB og ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef. De valgte inntektsnivåer ligger for de to første gruppene noe lavere enn gjennomsnittsinntektene i gruppene. For den tredje gruppen tilsvarende det valgte nivået gjennomsnittsinntekten.

Tabell 6d. Utviklingen i inntekt før skatt for grupper i den offentlige sektor. 1973 = 100.

	Kontorass./ kontorfullm.	Fagarbeider i Televerket og NSB	Eksp.sjef/ underdir./ byråsjef
1973	100,0	100,0	100,0
1974	112,6	111,2	110,4
1975	132,6	130,3	130,2
1976	148,5	144,9	141,6
1977	161,6	157,5	150,4

Den beregnede inntektsutvikling for de valgte stillingsgrupper gir ikke uten videre uttrykk for den gjennomsnittlige lønnsutvik-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

ling for disse stillingsnivåer. Det er her valgt ut grupper med et lite antall stillinger og lønnsutviklingen for en gruppe kan lett påvirkes betydelig av justeringer for en enkelt stilling.

Tabellen er basert på registrert gjennomsnittlig lønnsnivå for hver av gruppene på tellingstidspunktene for lønnsstatistikken i staten, dvs. 1. oktober hvert år. Ut fra dette er gruppenes gjennomsnittlige lønnsnivå for hvert år anslått. Fremgangsmåten fører til at de anslåtte nivå-tall — og dermed også den beregnede vekst i lønningene fra år til år — vil avhenge av sammensetningen av gruppene på tellingstidspunktene. En økt andel av lavere lønte stillinger fra ett år til et annet, trekker anslaget for lønnsstigningen nedover mens et økt antall høyere lønte stillinger trekker det oppover.

Den enkelte ansatte vil over noen år gjennom avansement (bl. a. ved opprykksstige) ha en sterkere lønnsstigning enn stigningen i regulativlønn på det enkelte lønnstrinn. Dette forhold kommer til utslag i tabellen i den utstrekning vedkommende er i samme gruppe over disse år.

For gruppen ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef er lønnsstigningen etter tabellen 6,2 prosent siste år. I samme periode er de tariffmessige tillegg til regulativlønnen alene beregnet til et høyere tall enn dette; 6,3—6,4 prosent. Videre vil det i løpet av året ha foregått opprykk innen gruppen. Det er således klart at tabellen undervurderer lønnsstigningen for de som var i denne stillingsgruppen begge år.

Etter utvalgets mening innebærer tabellen en tilsvarende undervurdering for de øvrige grupper også. Dette må tas i betraktning ved vurderingen av både tabell 6d og tabell 6e som viser utviklingen i disponibel realinntekt.

Tabell 6e er basert på samme virkninger av skatter og priser som beregningene for andre lønnstakere.

Den viser en noe svakere vekst i disponibel realinntekt for offentlige ansatte det siste år enn beregningene for ansatte i privat sektor viser. For grupper med inntekter på 50—60 000 kroner var forskjellen omlag ½ prosent, mens den for høyeste inntektsgrupper var omlag 1½ prosent. Også for fire-årsperioden 1973—77 viser beregningene en noe svakere vekst for offentlig enn for privat ansatte. Ved tolkning av tallene må en ta hensyn til at tabellen avgrunner som er pekt på ovenfor, undervurderer den reelle inntektsutviklingen.

Jordbruket.

Beregningsutvalget har videre beregnet utviklingen i disponibel realinntekt for jord-

Tabell 6e. Utviklingen i disponibel realinntekt for grupper i den offentlige sektor.

Gjennomsnittlig årlig vekst. Pst.¹⁾

	1973-74	1975-76	1976-77
Inntekt 50 000 kr i 1977			
Inntektsutvikling som kontorass./kontorfullm.			
Enslig	4,1	4,0	2,0
Ektepar m/2 barn ..	3,5	3,5	2,8
Ektepar m/4 barn ..	2,9	4,2	2,2
Inntekt 60 000 kr i 1977			
Inntektsutvikling som fagarbeider i Televerket og NSB			
Enslig	3,8	3,5	1,8
Ektepar m/2 barn ..	3,4	3,2	2,5
Ektepar m/4 barn ..	2,9	3,8	2,0
Inntekt 125 000 kr i 1977			
Inntektsutvikling som ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef			
Enslig	1,0	1,2	-0,5
Ektepar m/2 barn ..	1,4	1,8	0,0
Ektepar m/4 barn ..	1,3	2,2	0,0

¹⁾ Se kommentarer til tabell 6d i teksten.

bruket fra 1976 til 1977. En har regnet på husholdninger med to og fire barn og med inntekter i 1977 omkring 55 000 kroner.

Inntektene er beregningsmessig forutsatt å ha utviklet seg i takt med beregnet eierinntekt av jordbruk pr. selvstendig i gjennomsnitt ifølge nasjonalregnskapets tall. En har ellers lagt til grunn de skattesatser, klassefradrag og barnetrygd som gjaldt for de to årene.

Nasjonalregnskapets tall gir en stigning i gjennomsnittlig nominell eierinntekt pr. selvstendig fra 1976 til 1977 på omlag 30 prosent. Med de forutsetninger som er lagt til grunn, gir dette en vekst i disponibel realinntekt på omlag 17½—19½ prosent. Det vil imidlertid også for jordbruket være store og systematiske variasjoner i de beregnede inntektstallene før skatt.

I rapport nr. 1 fra 1977 foretok utvalget beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt fra 1975 til 1976 for en tobarnsfamilie i jordbruket med en inntekt på 40 000 kroner i 1976. Beregningene bygget på foreløpige tall fra sekretariatet for Budsjettmemnda for jordbruket over «vederlag til arbeid og egenkapital», som viste en øking på 35 prosent. Veksten i disponibel realinntekt ble på dette grunnlaget beregnet til 29 prosent. Nyere tall setter veksten i «vederlag til arbeid og egenkapital»

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

til omlag 40 prosent fra 1975 til 1976, noe som gir en vekst i disponibel realinntekt på mellom 32 og 33 prosent.

For 1977 har utvalget ikke hatt tall fra Budsjettnemnda til disposisjon og utvalget har derfor bygget på nasjonalregnskapets tall for eierinntekt pr. selvstendig i jordbruket. Eierinntekten viste en betydelig svakere pro-

sentvis stigning fra 1975 til 1976 enn Budsjettnemndas tall.

Dersom Budsjettnemndas tall også for 1977 viser en sterkere øking enn nasjonalregnskapets tall, undervurderer utvalgets tall utviklingen i disponibel realinntekt sammenliknet med den utvikling som faktisk har funnet sted.

KAPITTEL 7

Utviklingen i Norges konkurranseevne.

1. LØNNSSTATISTIKK

I tabell 7a er det gitt en oversikt over utviklingen i gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere fra 1970 til 1976. Dessuten er de lønnsdata som foreligger over utviklingen fra første halvår 1976 til første halvår 1977 tatt med. Den årlige gjennomsnittlige stigning i tidsrommet 1970—1976 er oppgitt både i de respektive lands valuta og omregnet til norsk valuta. Dessuten er stigningen beregnet årlig fra 1974 til 1976 og fra 1. halvår 1976 til 1. halvår 1977 i de respektive lands valuta.

Som det fremgår av tabellen, steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 122,8 pst. mellom 1970 og 1976. Den sterkeste stigning i dette tidsrommet målt i de respektive lands valuta fant sted i Finland med 164,5 pst og den svakeste i U.S.A. med 56,9 pst. Timefortjenesten viste stort sett en stigende tendens frem til 1975. Mellom 1974 og 1975 steg timefortjenesten i Norge med 20,2 pst., mens den sterkeste stigning målt i

egen valuta fant sted i Storbritannia med 26,0 pst. og den svakeste i Sveits med 7,3 pst. Lønnsstatistikken viser fra 1975 til 1976 en klart avtagende stigningstakt i timefortjenestene i alle de land som er med i tabellen. Fra 1. halvår 1977 steg timefortjenesten i Norge med 13,0 pst., mens den sterkeste stigning i egen valuta fant sted i Frankrike med 14,1 pst. og den svakeste i Sveits med 1,6 pst.

2. DIREKTE OG TOTALE LØNNSKOSTNADER

Lønnsstatistikk over timefortjenester gir ikke en fullstendig beskrivelse av utviklingen i lønnskostnadene. Det skyldes at stigningstakten i de indirekte lønnskostnadene som f.eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale utgifter ikke er den samme som for den direkte lønn. Det er heller ikke tilstrekkelig å bruke den direkte lønn som sammenligningsgrunnlag for lønnskostnadene fra land til land. Dette skyldes at de indirekte lønnskostnadene viser store variasjoner fra land til land.

Tabell 7a. Stigning i timefortjenesten for voksne industriarbeidere. Prosent.

	Stigning 1970—76 Omregnet til norske kr.			I vedkommende lands valuta				
	1970—74		1974—76	Stigning 1970—76		1. halvår 1976—		
	1970—76 Totalt	Gj.snitt pr. år	Gj.snitt pr. år	Totalt	Gj.snitt pr. år	1974—75	1975—76	1. halvår 1977
Norge	122,8	12,3	18,4	122,8	14,3	20,2	16,6	13,3
Danmark	124,0	11,2	21,0	135,9	15,4	17,5	11,6	9,7
Sverige	82,7	8,0	15,9	100,6	12,3	17,2	13,9	5,8
Finland	119,0	12,8	16,3	164,5	17,6	21,5	15,4	8,9 ¹⁾
Belgia	138,7	15,9	14,9	142,5	15,9	18,6	11,7	8,5
Frankrike	104,5	11,3	15,3	130,9	15,0	16,3	15,2	14,1
Nederland	140,2	17,3	12,7	129,6	14,9	14,4	10,5	5,1
Storbritannia	44,2	7,5	4,0	150,0	16,5	26,0	12,5	5,5
Sveits	131,7	15,8	13,4	76,1	9,9	7,3	2,2	1,6
Vest-Tyskland	92,0	13,2	8,2	73,5	9,6	8,1	6,7	7,6
Sambandsstatene	20,0	0,8	7,8	56,9	7,8	9,1	7,9	8,3

Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers. OECD: Main economic indicators, etc.
¹⁾ 1. kvartal 1976—77.

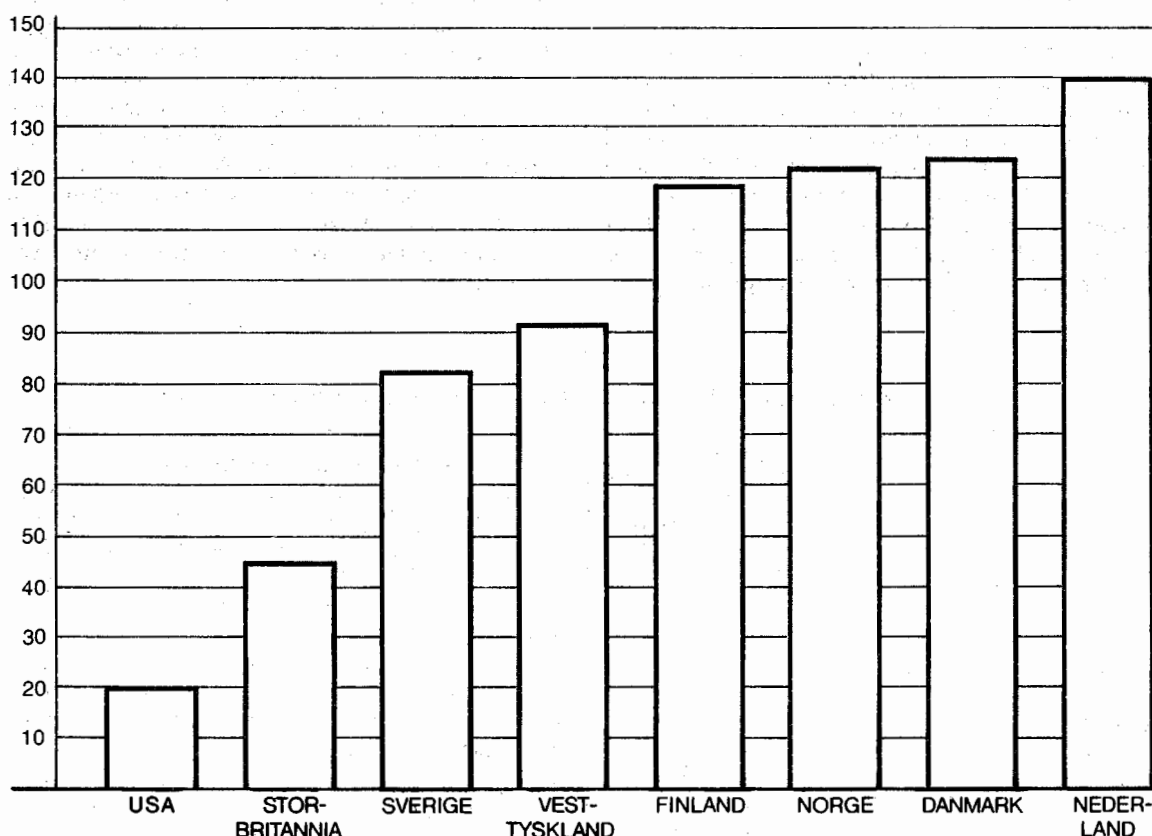
Tabell 7b gir en oversikt over gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere omregnet til norsk valuta. Det er i tabellen også gitt en oversikt over de indirekte personalkostnadene i prosent av timefortjenestene. De indirekte personalkostnadene omfatter betaling for helge- og feriedager, arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstemmelse med ILO's standard for klassifisering av indirekte lønnskostnader. Til slutt i tabellen er det gitt en oversikt over de totale lønnskostnader pr. time i de enkelte land omregnet i norsk valuta, og en relativ gruppering av de enkelte lands totale lønnskostnader hvor nivået i Norge er brukt som basis.

I Europa var det bare i Sverige og Danmark den gjennomsnittlige timefortjeneste for

voksne industriarbeidere lå høyere enn i Norge i 1976. Bedriftenes indirekte lønnskostnader lå imidlertid på et vesentlig høyere nivå i Norge enn i Danmark eller med henholdsvis 41 pst. og 21 pst. av den gjennomsnittlige timefortjeneste. De totale lønnskostnadene pr. timeverk lå derfor høyere i Norge enn i Danmark. Når de totale lønnskostnadene pr. timeverk i Norge brukes som basis (Norge = 100) lå de i Sverige på 110, i Danmark på 94, i Sambandsstatene på 92, i Belgia på 98 og i Nederland på 88. I Vest-Tyskland lå disse kostnadene på 86 pst. og i Storbritannia bare på 44 pst. av nivået i Norge.

Som følge av de sterkere devalueringer i Sverige i 1977 enn i Norge og den svakere lønnsøking har kostnadsforholdene endret seg mellom Norge og Sverige. I 2. halvår 1977 lå de totale lønnskostnadene pr. arbeidstime 4 pst. lavere i Sverige enn i Norge.

Figur 7.1. Stigning i timefortjenesten for voksne industriarbeidere i norske kroner. Total prosentvis endring 1970—1976.



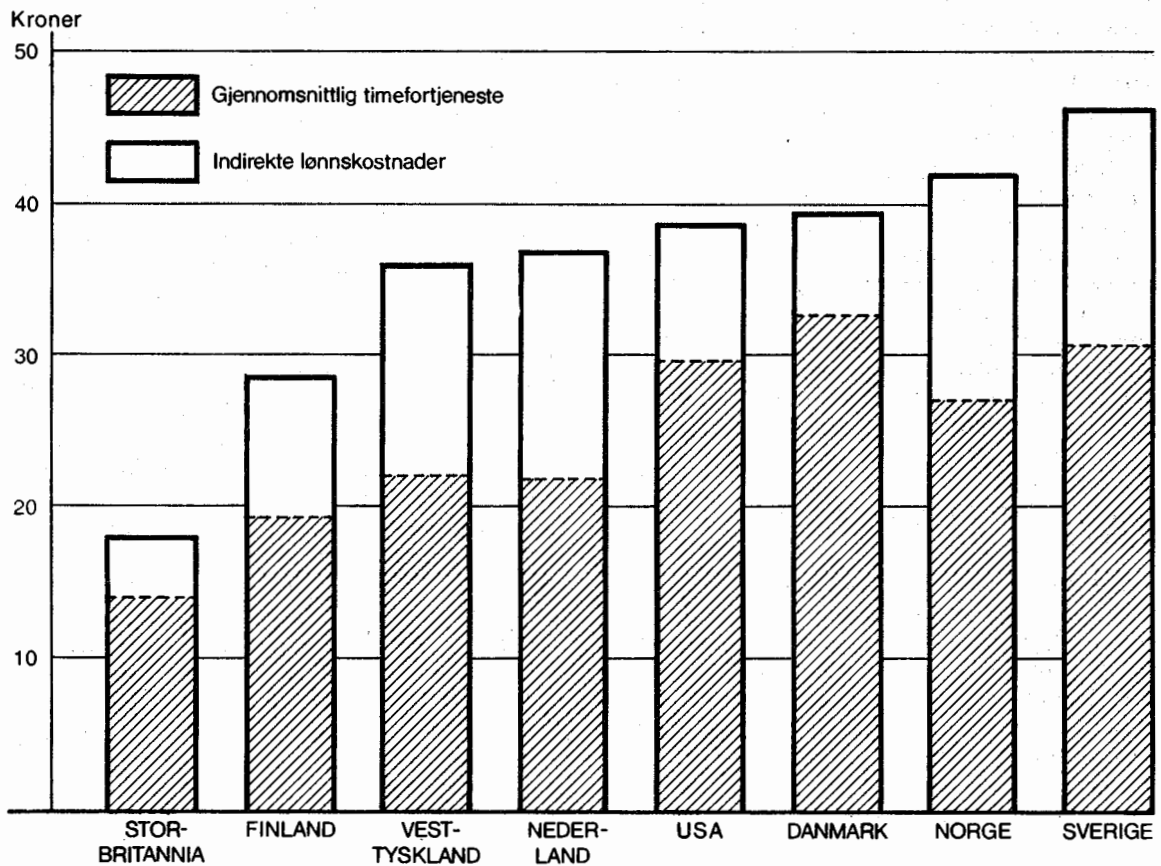
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Tabell 7b. Direkte totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1976.

	Gj.sn. timefortj. for voksne industriarbeidere i norske kroner ¹⁾ Kr.	Indirekte lønns- kostnader i prosent av lønn for arbeidet tid Pst.	Totale lønns- kostnader pr. arbeidet time i norske kroner Kr.	Totale lønns- kostnader pr. arbeidet time Norge = 100
Sverige	30,69	50	46,14	110
Norge	29,69	41	41,99	100
Danmark	32,70	21	39,60	94
Sambandsstatene	29,78	30	38,71	92
Belgia	22,40	67	37,31	89
Nederland	21,85	69	36,90	88
Vest-Tyskland	22,04	64	36,20	86
Sveits	23,33	28	29,88	71
Finland	19,10	49	28,54	68
Frankrike	16,28	57	25,64	61
Storbritannia	14,41	27	18,30	44

¹⁾ Eksklusive betaling for helge- og feriedager.

Figur 7.2. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1976.



Tabell 7c. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere 1966—1976.

Relative tall. Norge = 100.

	1966	1972	1974	1976
Sverige	128	120	106	110
Norge	100	100	100	100
Danmark	103	97	100	94
Sambandsstatene	199	142	103	92
Belgia	85	95	95	89
Nederland	78	94	89	88
Vest-Tyskland	98	101	96	86
Sveits	88	83	83	71
Finland	83	62	67	68
Frankrike	80	71	63	61
Italia	77	79	65	—
Japan	26	52	55	48
Storbritannia	81	66	54	44

Omregnet til norske kroner etter valutakurser i vedkommende år.

I tabell 7c er det gitt en oversikt over utviklingen i de totale lønnskostnader pr. timeverk i tidsrommet 1966—1976 for voksne industriarbeidere hvor nivået i Norge er brukt som basis. Tabellen viser at det i dette tidsrommet har funnet sted betydelige forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk landene imellom. Særlig har utjevningen mellom Norge og Nederland på den ene side og Sambandsstatene og Sverige på den annen side, vært stor. Mens lønnskostnader pr. timeverk i Sambandsstatene lå dobbelt så høyt som i Norge i 1966, lå de tilsvarende kostnader 8 pst. lavere enn i Norge i 1976. Tabellen viser for øvrig at de totale lønnskostnadene pr. timeverk er steget sterkere i Norge enn i de øvrige landene, bortsett fra Belgia, Nederland og Japan.

3. LØNSKOSTNADER PR. PRODUSERT ENHET

Utviklingen i lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien i en del land er vist i tabell 7d og figur 7.3—7.5. Tallene er beregnet i norsk valuta og gir dermed uttrykk både for virkningene av utviklingen i lønnskostnader og produktivitet i de enkelte land og av endringene i valutakursene.

Tallene er beregnet på grunnlag av nasjonale oppgaver av varierende kvalitet og er av den grunn ikke nødvendigvis sammenlignbare fra land til land. Beregningsutvalget antar imidlertid at de gir uttrykk for hovedtendensten i utviklingen.

For perioden 1970—1977 under ett var det en betydelig sterkere stigning i lønnskostnadene pr. produsert enhet (regnet i norske kroner) i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere. Nivået i lønnskostnadene i Norge ble mer enn fordoblet. Nest etter Nederland, Norge og Sverige hadde Japan størst stigning, men stigningen var også betydelig for Danmark. Av de viktigste europeiske landene har Storbritannia hatt den klart svakeste kostnadsøkning. Også i Vest-Tyskland har kostnadsstigningen vært mer moderat. Som et motsatt ytterpunkt til Norge ligger USA med en særlig svak øking i kostnadsnivået gjennom hele denne perioden.

Selv om utviklingsbildet for 1977 er preget av stor ulikhet fra land til land og det derfor er vanskelig å foreta noen samlet vurdering, synes kostnadsstigningen alt i alt å ha vært fortsatt sterkere i Norge enn hos våre konkurrenter. En rekke land, bl. a. Japan, Belgia, Nederland og Vest-Tyskland, hadde sterkere kostnadsstigning i 1977 enn Norge.

I forhold til andre land som er med i sammenligningen, bl. a. Storbritannia, Danmark, Finland, Frankrike og USA, har Norge klart svekket sin stilling også i 1977. Når det gjelder Storbritannia, Finland og delvis Frankrike, forklares dette i hovedsak ved fall i verdien av disse lands valutaer. (Se figur 7.6 og figur 7.7 i neste avsnitt om endringer i valutakursene.) Tallene for 1977 er imidlertid foreløpige og bygger for en stor del på anslag.

Noe av grunnen til at en rekke av våre viktigste handelspartnere har lavere stigning i lønnskostnadene pr. produsert enhet, er at produksjonen pr. årsverk i andre land er opprettholdt gjennom en reduksjon i tallet på ansatte. I mange vestlige land er industrisysselsettingen gått vesentlig ned i de senere årene. Dette har i disse land ført til omfattende arbeidsløshet. Fordi vi i Norge har opprettholdt sysselsettingen, slår disse forholdene ut i en vesentlig lavere produktivitetsvekst i Norge enn hos våre viktigste konkurrenter.

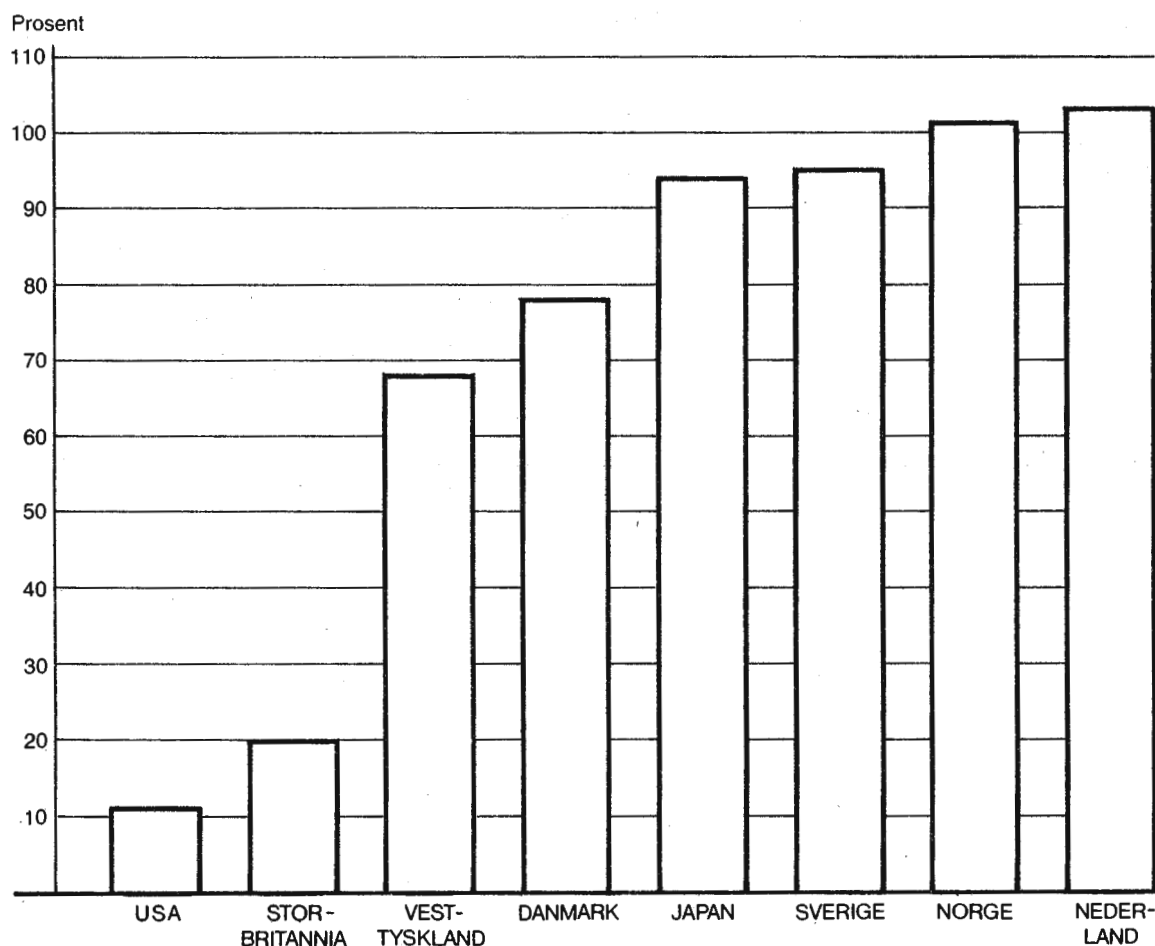
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Tabell 7d. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge og konkurrerende land, i norske kroner. Prosentvis endring fra året før.

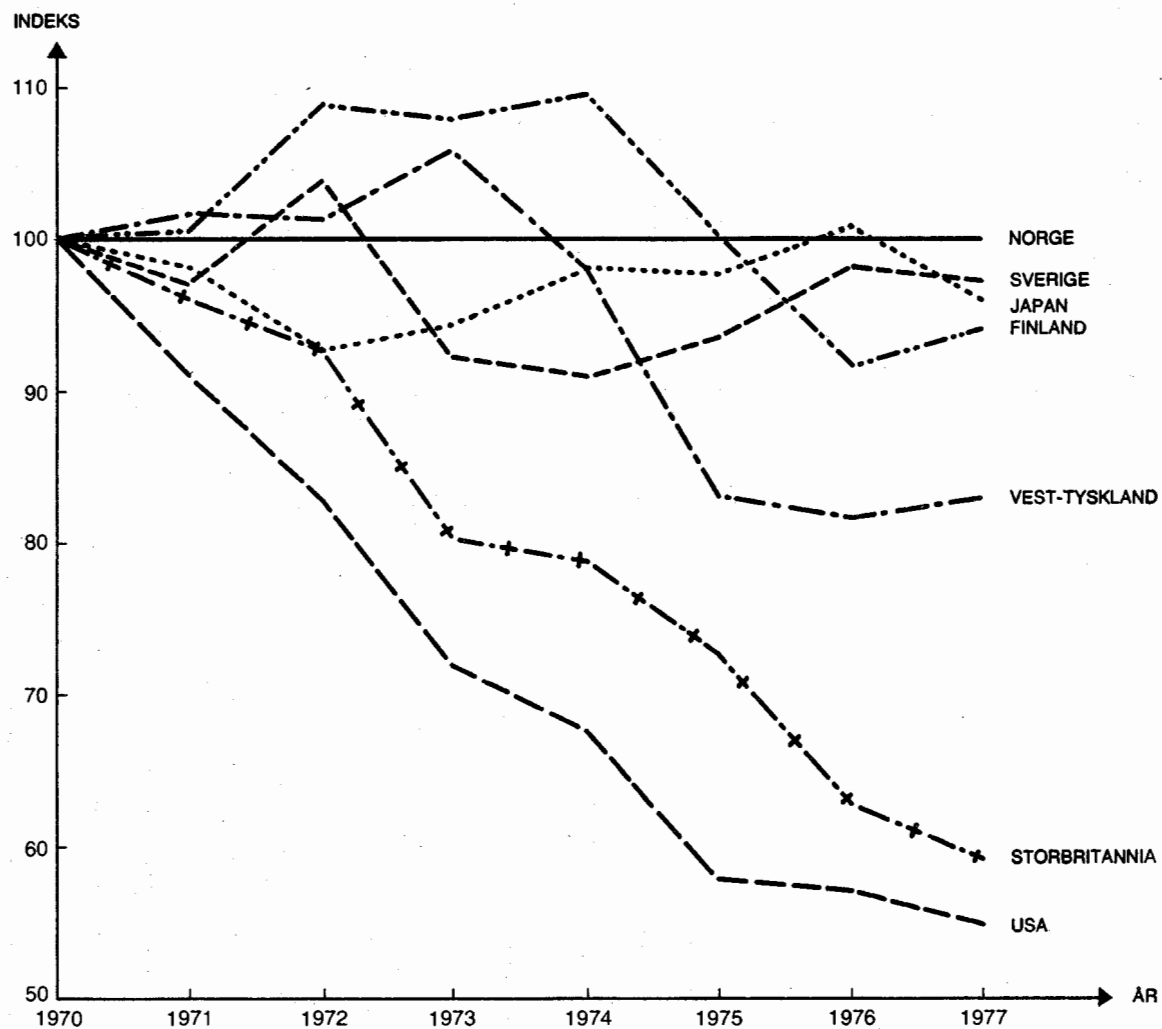
	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Norge	11,1	6,7	6,4	14,2	22,0	8,3	8,0
Sverige	8,0	14,2	-2,1	6,8	25,3	13,9	6,8
Danmark	6,3	4,8	12,5	20,1	7,0	6,0	4,3
Finland	9,0	0,8	6,7	18,6	21,4	11,8	1,1
Belgia	7,0	6,0	4,9	9,1	29,2	1,4	12,8
Nederland	9,5	7,8	8,7	10,7	22,3	4,9	12,4
Frankrike	3,6	7,0	6,8	2,3	29,5	-3,3	2,0
Vest-Tyskland	12,9	6,4	9,3	5,3	3,7	6,6	10,1
Italia	19,0	-2,8	-4,5	5,8	26,5	-11,6	6,3
Storbritannia	7,1	2,7	-9,5	12,3	12,4	-6,7	2,1
USA	0,9	-2,4	-9,4	7,4	4,0	7,6	3,7
Japan	11,6	15,7	3,6	16,0	11,8	-1,2	13,5

Kilde: Foreløpig manuskript til rapport om: «Omkostningsnivå, inntjeningssevne og egenkapital i norsk industri» fra en arbeidsgruppe med medlemmer fra Finansdepartementet, Industridepartementet, Landsorganisasjonen i Norge og Norges Industriforbund.

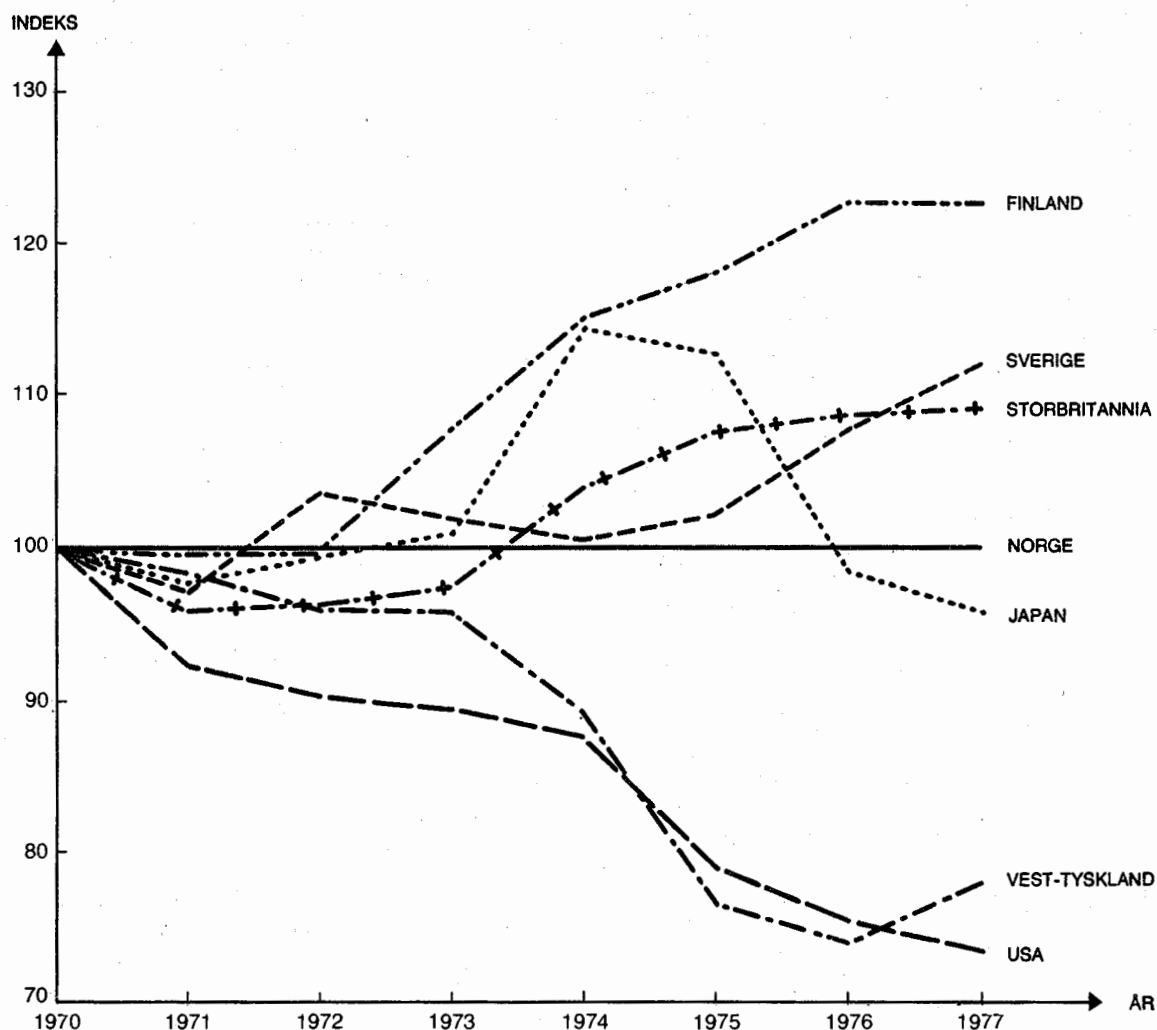
Figur 7.3. Lønnskostnader pr. produsert enhet i norske kroner. Prosentvis endring fra 1970—1977, totalt.



Figur 7.4. Lønnskostnader pr. produsert enhet, norske kroner.



Figur 7.5. Lønnskostnader pr. produsert enhet, nasjonal valuta.



4. KURSUTVIKLINGEN FOR NORSKE KRONER

Som følge av de stadige endringer som nå skjer i de enkelte lands valutakurser, er det blitt vanskeligere å danne seg et helhetsbilde av utviklingen i de ulike valutaers stilling internasjonalt. Det er derfor blitt vanlig å veie sammen de enkelte lands valutakurser for å

komme fram til et totalbilde av kursbevegelsene. Ved sammenveiningen av kursendringene mellom norske kroner og andre valutaer, har en lagt til grunn en metode utarbeidet av Det internasjonale pengfond (IMF). Beregningsresultatet er framkommet ved at en har veid sammen kursendringene for valutaene til 20 land som er viktigst for Norges utenrikshandel.

Ved at Norge deltar i «slangesamarbeidet»¹⁾ med fire andre europeiske land, er det lagt bånd på kronas kursbevegelser overfor disse valutaer. Så lenge det ikke gjennomføres noen endringer i intervensjonsgrenser innen slangen, må den norske krone i hovedsak følge de andre slangevalutaer i forhold til de utenforstående valutaer som f.eks. US-dollar og pund.

Fra begynnelsen av 1973 viste tall for den effektive kursutvikling for norske kroner en forholdsvis jamn stigning fram til sommeren 1975. Dette hadde for en stor del sammenheng med fall i verdien på US-dollar og pund. Nærmere detaljer går fram av tabell 7e og figur 7.6. Dollaren falt fra et nivå på vel kr 6,60 til vel kr 4,90 samtidig som pundet falt fra kr 15,60 til kr 11,20. Som følge bl. a. av revalueringen av den norske kronen med 5 prosent 16. november 1973, ble det også et visst fall for andre valutaslag.

Fra juni 1975 og fram til september 1975 falt verdien av den norske kronen merkbart, først og fremst som følge av dollarens stigning i forhold til slangen. Som det går fram av figur 7.6 hadde den norske kronen en jevnt stigende effektiv kursutvikling gjennom størsteparten av 1976. Fra januar 1976 til januar 1977 var stigningen i den effektive kronekursen på nær 6 prosent. I første rekke skyldtes dette kursutviklingen for pund og dollar. I midten av oktober foretok de land som var med i «slange-samarbeidet» visse justeringer av kursforholdene seg i mellom. Blant annet ble intervensjonsgrensen for tyske mark justert opp med 3 prosent i forhold til norske kroner.

Med unntak av siste kvartal var det internasjonale valutamarked preget av mindre uro i 1977 enn i 1976. Den norske krone hadde en stort sett stabil effektiv kursutvikling i første del av 1977, mens det var et kraftig fall fra juli fram til desember. Fallet hadde blant annet sammenheng med kursjusteringen innen slangen ved utgangen av august. I desember steg den norske kronens veide effektive kurs klart igjen. Dette skyldtes at kronen via slangen ble trukket med tyske mark oppover i forhold til blant annet dollar. I begynnelsen av april ble svenske kroner skrevet ned med

6 prosent og danske og norske kroner med 3 prosent i forhold til de andre slangevalutaene (tyske mark, nederlandske gylden og belgiske franc). I slutten av august fulgte nye kursjusteringer innen slangen. Sverige trakk seg ut av slange-samarbeidet samtidig som svenske kroner ble skrevet ned med 10 prosent effektivt. Danmark og Norge som valgte å fortsette i slangen skrev ned sine valutaer med 5 prosent i forhold til de gjenværende slangevalutaene.

Tabell 7e. Veid effektiv kursutvikling for norske kroner. Prosentvis avvik fra basiskurser i mai 1970¹⁾.

	1974	1975	1976	1977	1978
Januar	7,5	14,9	12,1	18,7	14,4
Februar	9,2	15,7	12,7	19,0	
Mars	9,1	17,0	13,6	19,3	
April	10,1	16,6	15,3	18,5	
Mai	12,3	16,8	15,7	18,8	
Juni	11,5	17,9	15,2	18,3	
Juli	12,4	15,0	14,4	17,4	
August	12,3	12,1	15,5	17,2	
September	11,7	10,7	16,7	14,0	
Oktober	11,8	12,5	19,0	12,4	
November	11,7	12,1	20,0	11,7	
Desember	12,9	12,1	20,7	14,0	
Års- gjennomsnitt ..	11,0	14,5	15,9	16,6	

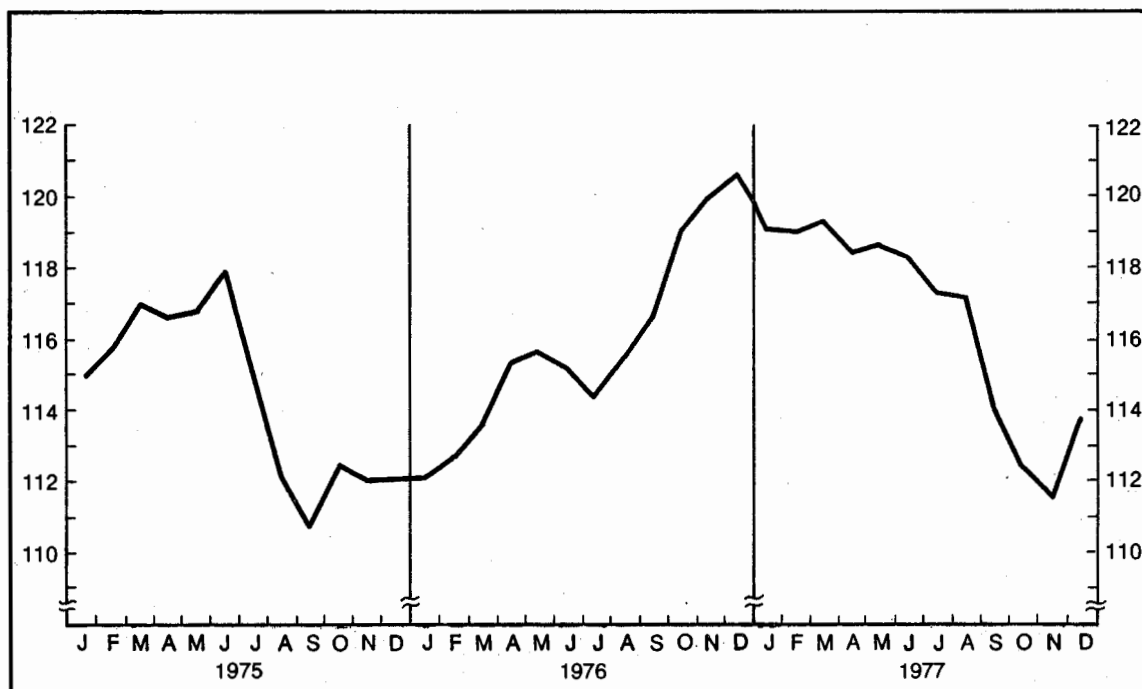
¹⁾ Tallene er månedsgjennomsnitt.

Kilde: Valutaavdelingen, Norges Bank.

Ved utgangen av januar 1978 viste den veide kursutvikling for norske kroner en øking på om lag 14½ prosent i forhold til basiskursene fra mai 1970.

I figur 7.6 er det gitt en grafisk framstilling av den effektive kursutvikling for norske kroner i årene 1975—1977. Figuren gir et totalbilde av endringen i kronens verdi i forhold til andre valutaer etter beregninger foretatt av Det internasjonale pengefond. Som vist i figuren hadde kronen i løpet av 1976 en kursoppgang på 7—8 prosent, mens kroneverdien ved utgangen av 1977 var om lag 5 prosent lavere enn ved inngangen til året. Årsgjennomsnittet av den effektive kurs var derfor omtrent uendret fra 1976 til 1977.

¹⁾ De land som tar del i det europeiske valuta-samarbeid («slangelandene») er: Belgia, Danmark, Nederland, Sverige, Vest-Tyskland og Norge, inntil august 1977 deltok også Sverige.

Figur 7.6. Effektiv kursutvikling for norske kroner¹⁾.

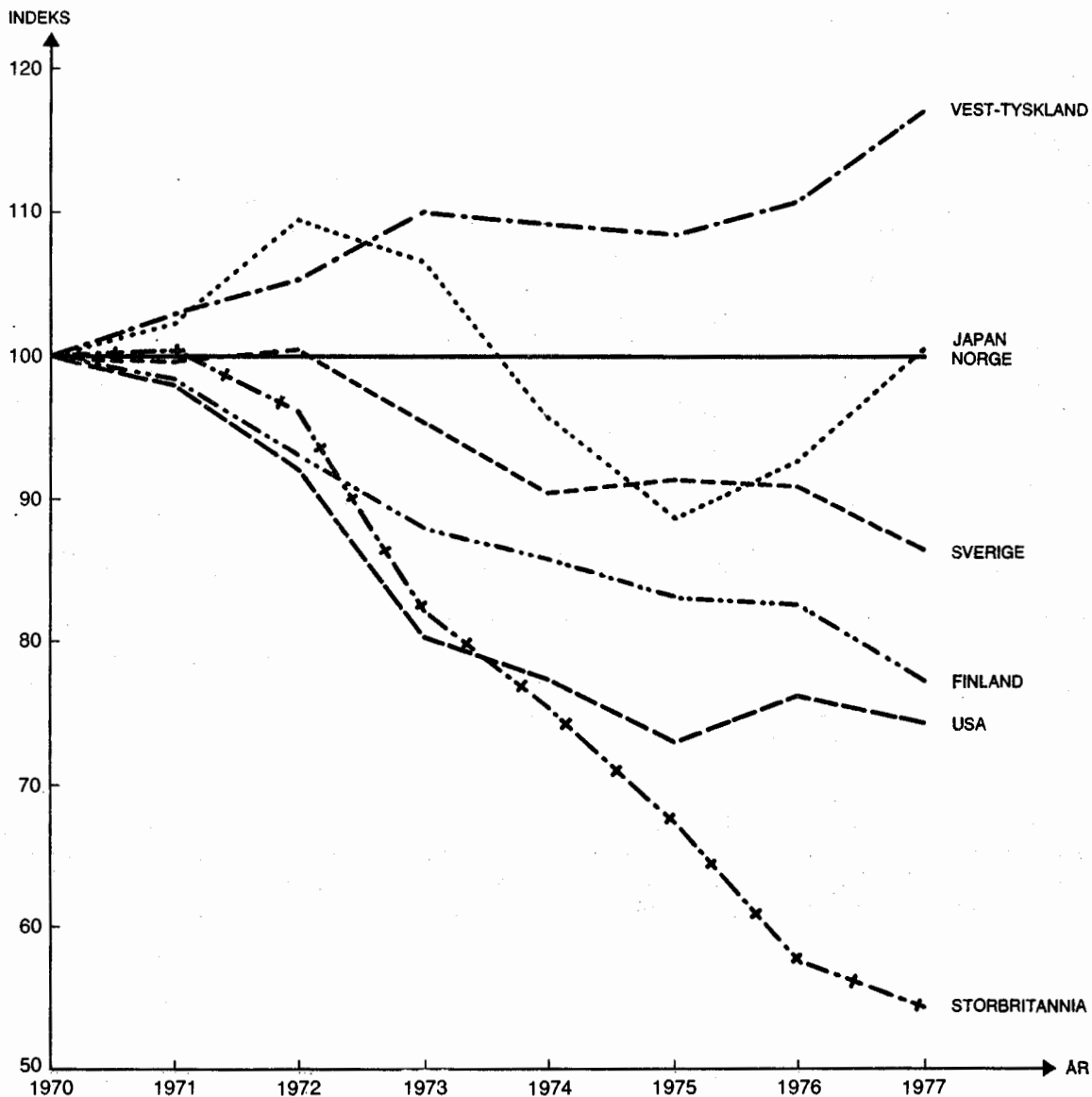
Kilde: IMF.

¹⁾ Kurven er framkommet ved at en har veid sammen kursendringene for valutaene til de 20 land som er viktigst i Norges utenrikshandel.

I figur 7.7 er vist kursutviklingen for en del sentrale valutaer i forhold til norske kroner. Sammenlignet med 1970 har kursfallet for pund og lire vært mest markert. Også kursen for

US-dollar har vist sterkt fall. Det har dessuten vært mindre kursnedgang for svenske kroner og finske mark. Tyske mark har derimot steget i forhold til norske kroner.

Figur 7.7. Valutakursutviklingen. N.kr./fremmed valuta.



5. ARBEIDSKONFLIKTER

Tabell 7f. viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-europeiske land, både absolutt og i forhold til antall sysselsatte. Av disse tallene går det fram at Norge i 5-årsperioden 1970—1974 tapte svært lite på konflikter. I enkelte andre land skapte konfliktene betydelig større problemer i denne perioden. I 1975 var tallet på tapte arbeidsdager som skyldtes konflikter i Norge omtrent

på linje med det som har vært vanlig de siste årene bortsett fra 1974 da det var en del høyere. Antall konflikter i 1975 var noe, men ikke vesentlig høyere enn tidligere.

For 1976 og 1977 foreligger ikke tilsvarende sammenliknbare tall. Det kan nevnes at tallet på tapte arbeidsdager pr. 1000 sysselsatte i Norge i 1976 var 77, dvs. noe høyere enn gjennomsnittet for årene 1970—1974. For 1977 er det foreløpig ikke beregnet tall for Norge.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Tabell 7f. Antall konflikter og tapte arbeidsdager. Gjennomsnitt 1970—74 og året 1975¹⁾.

	Konflikter		Tapte arbeidsdager			
	1970— 74	1975	Antall (1000)		Pr. 1000 sysselsatte	
			1970—74	1975	1970—1974	1975
Østerrike	—	—	43	6	14	2
Belgia	187	243	896	610	242	163
Danmark	96	147	846	100	ca. 355	43
Finland	946	1 530	1 270	284	592	128
Frankrike	3 567	3 888	3 436	3 869	166	186
Vest-Tyskland	—	—	1 251	69	48	3
Italia	4 654	3 601	19 614	27 189	1 054	1 431
Norge	12	22	79	12	ca. 50	7
Nederland	33	5	217	0	48	0
Sveits	—	6	—	2	—	—
Sverige	74	86	215	366	56	90
Storbritannia	2 885	2 282	14 077	6 012	578	245

¹⁾ Antall konflikter registreres på ulike måter fra land til land og tallene er derfor ikke alltid sammenlignbare.

Kilde: Year Book of Labour Statistics, 1976.

6. OPPSUMMERING

Norsk næringslivs konkurranseevne overfor utlandet påvirkes av en rekke ulike faktorer. I dette kapittel har vi behandlet utviklingen i lønnskostnader og produktivitet, valutakurser og arbeidskonflikter.

Det er imidlertid også andre faktorer som er av betydning for konkurranseevnen. Bl. a. er andre kostnadskomponenter enn lønningene medbestemmende for konkurransesituasjonen. F.eks. kan nevnes prisen på realkapital (rentenivået, skatte- og avskrivningsregler), prisen på andre innsatsfaktorer, (f.eks. energi), og offentlige støttetiltak som påvirker kostnadene.

Av andre faktorer kan nevnes utviklingen i næringslivets struktur og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet.

Disse ulike faktorer kan trekke i motsatt retning. Flere av dem kan vanskelig tallfestes og en analyse vil ikke gi grunnlag for noen sammenveiling av dem.

For de faktorer som er behandlet i dette kapittel, er utviklingen beskrevet tallmessig. Etter utvalgets mening har disse faktorene hatt en sentral betydning for utviklingen av konkurranseevnen.

Det har ganske klart skjedd en betydelig

svekkelse av konkurranseevnen for norsk næringsliv i den senere tid. I kapittel 8 pekes det på at næringslivet har hatt et klart tap av markedsandeler såvel på eksportmarkedene som på hjemmemarkedet til utenlandske konkurrenter i de siste to år.

Etter utvalgets mening må dette ses i nær sammenheng med kostnadsutviklingen. De tre komponentene: lønnskostnader, produktivitet og valutakurser, bidrar alle til å bestemme kostnadsutviklingen. De tre komponentene er imidlertid ikke innbyrdes uavhengige. F.eks. vil det ofte være en klar sammenheng mellom utviklingen i produktivitet og i lønningene, og også mellom kursutvikling og nominell lønn. Et forsøk på fordeling av komponentenes relative betydning for utviklingen i konkurranseevnen er derfor lite interessant.

Beregninger over utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i ulike land målt i samme valuta gir uttrykk for virkningen av såvel utviklingen i lønnskostnader og produktivitet som av endringer i valutakursene. Som vist i avsnitt 3 i dette kapittel, var det en betydelig sterkere stigning i lønnskostnadene pr. produsert enhet i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere i perioden 1970—1977 under ett.

KAPITTEL 8

Konjunktursituasjonen**1. VERDENSØKONOMIEN**

Etter at de fleste vestlige industriland hadde passert konjunkturbunnen i løpet av 1975, var produksjon og etterspørsel i sterk oppgang fram til våren 1976. Fra da av ble veksten på nytt markert svakere. Men mot slutten av 1976 tok produksjon og etterspørsel seg en del opp igjen i noen land, og utover i 1977 viste konjunkturutviklingen betydelige ulikheter landene imellom.

I Sambandsstatene forsterket veksttakten seg kraftig vinteren 1976/77. Første halvår 1977 var preget av sterk oppgang i samlet produksjon og etterspørsel, men veksttallene avtok noe utover sommeren og høsten. Vekstimpulsene kom både fra konsumetterspørselen og investeringsetterspørselen. I Japan var industriproduksjonen gjennomgående i stagnasjon i hele 1977. Både Japan og Sambandsstatene førte en forholdsvis ekspansiv budsjettpolitikk i 1977.

I Vest-Europa avtok veksttakten raskt i begynnelsen av 1977. Industriproduksjonen nådde en topp i første kvartal og gikk ned i de to neste. I motsetning til Sambandsstatene viste investeringsetterspørselen gjennomgående svikt. Dette skyldtes blant annet at kapasitetsutnyttelsen i næringslivet fortsatt var svært lav. Svikten i produksjonen hadde også sammenheng med et omslag nedover i lagerinvesteringene, spesielt i andre halvår. I tillegg avtok vekstimpulsene fra det offentlige egen etterspørsel etter varer og tjenester. Konsumetterspørselen, derimot, gav fortsatt vekstimpulser i de fleste landene i 1977 selv om stigningstakten var forholdsvis moderat.

I løpet av 1976 var den økonomiske politikken blitt strammet til i flere vest-europeiske land. Spesielt Storbritannia, Frankrike og Italia rettet politikken inn mot å dempe lønns- og prisstigningen og å redusere underskottene på driftsbalansen. Den stramme økonomiske politikken ble ført videre inn i 1977 trass i at svikten i produksjon og etterspørsel etter hvert ble mer merkbar og tallet på arbeidsløse tok til å stige. Høsten 1977 varslet flere større land likevel en viss omlegging av den økonomiske politikken.

Arbeidsløsheten var høy og økende i de fleste større land i 1977. Tallet på arbeidsløse i OECD-området (unntatt Tyrkia og Portugal) var høsten 1977 vel 16 millioner, om lag 1,5 millioner flere enn ett år tidligere. Arbeidsløshetsprosenten var 5,4 i september 1977. I Vest-Tyskland, Frankrike og om lag halvparten av de mindre OECD-landene var sysselsettingen i nedgang gjennom våren og sommeren 1977. I Sambandsstatene, derimot, fortsatte tallet på sivil sysselsatte å vokse i høyt tempo og var i slutten av 1977 nær 5 prosent høyere enn ved inngangen til året.

Prisstigningen i de vestlige industrilandene var noe lavere høsten 1977 enn ved inngangen til året. I oktober var konsumprisene i OECD-området vel 9 prosent høyere enn ett år tidligere, men stigningstakten gjennom det siste halvåret var såpass lav som omlag 7 prosent årlig rate. Nedgangen i prisstigningen i 1977 var mest markert i Storbritannia og Italia hvor prisstigningen på forhånd var sterkest, mens i de øvrige større OECD-landene endret stigningstakten seg forholdsvis lite.

Underskottet på driftsregnskapet for OECD-landene har økt kraftig i de to siste år, fra 6 ¼ milliard dollar i 1975 til 26 ½ milliard dollar i 1976 og videre til 32 milliarder dollar i 1977 (OECD's anslag). Fordelingen av underskottet mellom de ulike OECD-landene endret seg betydelig fra 1976 til 1977. Både Frankrike, Italia og Storbritannia fikk driftsbalansen vesentlig forbedret i 1977, og i Japan ble overskottet tredoblet. I Sambandsstatene økte underskottet kraftig på grunn av den sterke veksttakten i den innenlandske etterspørselen og spesielt sterk øking i oljeimporten. En rekke av de mindre OECD-landene fikk sine betalingsforhold betydelig forverret fra 1976 til 1977, og i 1977 utgjorde underskottet på driftsbalansen til Norge, Sverige og Danmark nær en tredjedel av underskottet for hele OECD-området sett under ett.

Fra 1976 til 1977 økte bruttonasjonalproduktet i OECD-området under ett med 3 ½ prosent etter foreløpige anslag. Veksten var sterkest i Japan (5 prosent) og Sambandsstatene (4 ¾ prosent), mens produksjons-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

økningen i de vest-europeiske landene var bare 2 prosent. Se ellers tabell 8a.

OECD's ministerrådsmøte uttalte i juni 1977 at en vekst på om lag 5 prosent ville være både mulig og ønskelig i 1978. En stigningstakt av denne størrelsesorden ville være tilstrekkelig til å redusere arbeidsløsheten og stimulere investeringene, og samtidig lav nok til å hindre at prisstigningen skjøt ny fart. Men utover sensommeren og høsten i fjor ble produksjonsveksten betydelig redusert, og i sin desemberrapport ventet OECD en stigning på bare 3 1/2 prosent i medlemslandenes samlede bruttonasjonalprodukt fra 1977 til 1978. Blant de større landene antas veksten å bli sterkest i Sambandsstatene (4 1/4 prosent) og Japan (5 prosent). For medlemslandene i Vest-Europa sett under ett regnes det med en stigning i bruttonasjonalproduktet på bare 2 1/2 prosent. For våre naboland regner OECD med lav eller ingen vekst i 1978, se tabell 8a.

Tabell 8 a. Veksten i bruttonasjonalproduktet i en del OECD-land. Prosentvis volumendring.

	Fra foregående år		
	1976	1977	1978
OECD-landene under ett ...	5,2	3 1/2	3 1/2
Sambandsstatene	6,0	4 3/4	4 1/4
Canada	4,9	2 1/4	3 3/4
Japan	6,3	6	5
Europeiske OECD-land			
under ett	4,2	2	2 1/2
Frankrike	5,2	3	3 1/4
Italia	5,6	2	1
Storbritannia	2,1	1/4	3
Vest-Tyskland	5,7	2 3/4	3 1/4
Belgia	2,3	2 1/2	2 1/2
Danmark	5,0	-1/2	1
Finland	0,4	-3/4	0
Hellas	6,0	4 1/4	4 1/2
Irland	3,2	5 1/4	5 1/2
Nederland	4,6	2 1/2	2 3/4
Norge ¹⁾	6,0	4 1/4	6
Sverige	1,5	-2 1/2	0
Sveits	-1,3	2 3/4	2
Østerrike	5,2	3 1/2	1 1/2

Kilde: OECD Economic Outlook. December 1977.

¹⁾ De seneste foreløpige nasjonalregnskapstall viser at bruttonasjonalproduktet i Norge steg med 5,8 prosent i 1976 og 3,9 prosent i 1977. Nasjonalbudsjettets anslag for 1978 er 6,8 prosent.

OECD regner med at en veksttakt på om lag 4 1/2 prosent er nødvendig for å hindre at arbeidsløsheten tiltar i medlemslandene. Hvis produksjonsveksten mellom 1977 og 1978 blir bare 3 1/2 prosent, som OECD anslår, vil derfor tallet på arbeidsløse komme til å øke i de fleste land i 1978. Etter OECD's prognoser vil tallet på arbeidsløse i de vestlige industriland (unntatt Tyrkia og Portugal) komme opp i omlag 18 millioner mot slutten av 1978 hvis ikke nye etterspørselsstimulerende tiltak settes i verk.

Den svakere veksten i produksjon og etterspørsel i 1977 førte til en betydelig avdemping av oppgangen i det internasjonale varebytte. Mens økingen i OECD-landenes samlede vareimport i volum steg med hele 14 prosent fra 1975 til 1976, anslo organisasjonen den tilsvarende veksten i 1977 til bare 5 prosent. Men importøkningen har variert betydelig mellom de ulike medlemslandene. Etter Statistisk Sentralbyrås beregninger var den gjennomsnittlige veksten i Norges 10 viktigste eksportmarkeder både i 1976 og i 1977 om lag 3 prosentpoeng lavere enn økingen i OECD-landenes samlede vareimport. Fra 1977 til 1978 ventet OECD en øking i OECD-landenes samlede import på 3 3/4 prosent. For Norges 3 viktigste eksportmarkeder — Storbritannia, Sverige og Vest-Tyskland — venter organisasjonen en importøkning på henholdsvis 4 3/4 prosent, 2 1/4 prosent og 5 prosent.

OECD bygger tradisjonelt sine prognoser på forutsetningen om uendret politikk, men tok, da desemberrapporten ble skrevet, hensyn til de nye økonomisk-politiske tiltakene for 1978 som enkelte av medlemslandene hadde varslet. Etter OECD's oppfatning vil disse tiltakene, sett i sammenheng med tidligere vedtatte budsjetter, alt i alt innebære en tilstramning av den økonomiske politikken mellom første og andre halvår i år, og føre til en nedgang i veksttaket i medlemslandenes samlede bruttonasjonalprodukt fra 4 prosent til 3 prosent årlig rate. Etter OECD-sekretariatets mening er det også knyttet stor usikkerhet til prognosene for 1978, særlig for andre halvår. Dette gjelder blant annet vurderingen av investeringene, hvor den svake tendensen i produksjon og etterspørsel ved inngangen til 1978 kan føre til en større svikt i investeringssetterspørselen enn den OECD antar i sine prognoser. I tillegg er det usikkert hvilke virkninger avdempingen av veksttaket mellom første og andre halvår for OECD-området sett under ett vil ha på de enkelte medlemslandene. Alt i alt mener OECD at usikkerheten i prognosene ligger på den negative siden, og at situasjonen ved utgangen av 1978 kan vise seg å bli svakere enn det OECD

anslår, hvis ikke nye ekspansive tiltak iverksettes.

Etter Beregningsutvalgets mening er det rimelig å tro at veksten i produksjon og etterspørsel i Sambandsstatene vil fortsette i bra tempo utover i 1978, trass i den avdemping av veksttakten som fant sted i andre halvår 1977. Vedtatte og varslede ekspansive tiltak, sammen med det oppsving i industriens tilgang på nye ordrer som fant sted i fjor høst, gjør det sannsynlig at veksttakten vil holde seg oppe, spesielt i første halvår. Men utsiktene for investeringene er usikre; undersøkelser som ble foretatt av ulike institusjoner ifjor høst, peker ikke i retning av noe sterkt oppsving i investeringsetterspørselen.

For de vest-europeiske OECD-landene sett under ett er utsiktene svært usikre. OECD's prognose, som er på 2 ½ prosentvekst i landenes samlede bruttonasjonalprodukt for året 1978 som helhet, bygger på antagelser om at det vil finne sted et betydelig oppsving i den økonomiske aktiviteten mellom andre halvår ifjor og første halvår i år. Dette kan vise seg å være urealistisk, og konjunkturtall fra de aller siste uker er ikke oppmuntrende. Den økonomiske politikken i Vest-Europa idag er stort sett restriktiv, og det er ingen tegn som tyder på at noen vesentlig omlegging kan ventes. I flere av de mindre vest-europeiske OECD-landene er nå underskottene på driftsbalansen så store at en mer ekspansiv politikk neppe kan tenkes gjennomført før eksporten tar seg opp igjen. Flere av de større OECD-landene, deriblant Vest-Tyskland, Storbritannia og Italia, ventes derimot å få betydelig overskott på driftsregnskapet i 1978. Men i disse landene er politikken rettet inn mot å dempe lønns- og prisstigning, og myndighetene er åpenbart villig til å tolerere en høy og økende arbeidsløshet i 1978. Også i Vest-Europa er det stor usikkerhet knyttet til utviklingen i de private investeringene, og selv OECD's svært moderate anslag kan vise seg å være for optimistiske.

Alt i alt antar Beregningsutvalget at produksjonsveksten i Sambandsstatene vil fortsette i rimelig tempo i 1978. For Vest-Europa må det ventes et nytt, svakt år. Produksjonsveksten i denne verdensdel vil etter alt å dømme bli moderat, og arbeidsløsheten vil komme til å øke.

2. NORSK ØKONOMI

Produksjon og etterspørsel.

For Norge var 1977 et år preget av spenninger mellom kontraktive og ekspansive krefter i økonomien. Fra utlandet kom til dels kraftige kontraktive impulser, som ble for-

sterket av den sterke stigning i kostnadsnivået som har funnet sted i Norge de senere år relativt til kostnadsnivået i andre land. Innenlands ble etterspørsel, produksjon og sysselsetting holdt oppe ved motkonjunkturtiltak.

Totalt sett økte produksjonen, målt med bruttonasjonalprodukt, med 3,9 prosent i 1977. Men forholdene varierte sterkt fra næringsgren til næringsgren.

De dårlige tider ute i verden rammet først og fremst sjøfarten, industri og bergverk (utenom oljeutvinning). Den internasjonale skipsfartskrisen, som begynte i tankfarten, spredte seg i løpet av 1977 til tørrlastmarkedet. Ved årets utgang lå over fjerdeparten av den norske tanktonnasjen og 13 prosent av tørrlasttonnasjen i opplag. Det økonomiske resultatet for rederiene ble enda dårligere enn året før, og norsk sjøfart har sammenlagt over de 3 siste år hatt en negativ eierinntekt på over 6 ½ milliarder kroner.

I industri og bergverk (utenom oljeutvinning) var produksjonen i 1977 totalt sett omtrent uforandret fra året før. Den sesongjusterte produksjonsindeksen for industrien, viste nedgang våren 1977 og ellers bare små endringer i løpet av året. Indeksen lå ved siste årsskiftet noe under toppnivået våren 1974, dvs. at industrien nå snart har hatt 4 år uten vekst. Et forholdsvis stort antall bedrifter og personer var berørt av driftsinnskrenkninger.

I næringer utenom sjøfart, bergverk (uten oljeutvinning) og industri var produksjonsveksten gjennomgående høy i 1977. I flere av disse næringer, bl. a. i bygge- og anleggsvirksomhet, var det klare tegn til etterspørselspress og mangel på arbeidskraft.

Problemene i industrien i 1977 var i hovedsak lokalisert til treforedlingsindustri, primær jern- og metallindustri unntatt aluminiumsverk, og skipsbyggingsindustri med underleverandører. Dette er industrigrener som, direkte eller indirekte, selger på det internasjonale marked. De kan derfor normalt ikke velte en innenlandsk kostnadsstigning over i produktprisene, og stod i 1977 dessuten overfor vanskelige avsetningsforhold i utlandet.

I industrigrener som selger på hjemmemarkedet var forholdene mer variable. Også her var det bransjer hvor kostnadsstigningen innenlands og konkurranse fra utenlandske varer førte til sviktende avsetning og ulønnsom produksjon. Totalinntrykket er likevel at hjemmeindustrien som helhet må ha hatt et bra år; Beregningsutvalget viser i denne sammenheng til de — riktignok meget usikre — tall for eierinntektene som er gjengitt tidligere i rapporten. Den sterke øking i konsumerter-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

spørselen skapte generelt gode forhold for konsumvareindustrien. Selv innenfor hjemme-konkurrerende industri ser det i noen utstrekning ut til å ha vært mulig å sette opp prisene sterkere enn utenlandske konkurrenter og likevel øke produksjon og omsetning. Innenfor investeringsvareindustrien var det i 1977 fortsatt en del bedrifter som produserte på kontrakter inngått til gode priser i tidligere år. Også den offentlige støtte til kriserammede enkeltbedrifter og bransjer bidrog til å holde de samlede eierinntekter oppe.

Tabell 8 b. Noen realøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis årlig volumvekst 1974—1977.

	Regnskapstall		
	1974- 1975	1975- 1976	1976- 1977
Privat konsum	5,2	6,3	4,8 ¹⁾
Offentlig konsum	6,2	7,0	10,4 ¹⁾
Bruttoinvesteringer i fast kapital	11,9	9,5	1,2
Sjøfart og oljevirk-somhet	23,2	133,6	-14,5
Annet	9,0	2,7	7,0
Innenlandsk bruk av varer og tjenester (inklusive lagerinvesteringer)	5,9	7,0	3,4
Herav uten investeringer i sjøfart og oljevirk-somhet	4,8	5,1	5,1
Eksport	3,1	9,4	3,9
Tradisjonelle varer	-12,5	11,9	-5,4
Annet	16,4	7,8	10,1
Import	7,0	12,0	3,0
Varer uten skip og oljeut-vinningsutstyr	1,1	9,1	9,1
Annet	18,6	16,8	-6,8
Bruttonasjonalprodukt	4,2	5,8	3,9
Herav uten sjøfart og oljevirk-somhet	2,8	4,5	3,6

¹⁾ Fra 1977 blir folketrygdens refusjon til helseinstitusjoner redusert fra 75 pst. til 50 pst. I nasjonalregnskapet grupperes den del av helseinstitusjonenes utgifter som folketrygden refunderer som privat konsum. Reduksjonen av kurlpengesatsen medførte derfor isolert sett en reduksjon av det private forbruk og en øking av offentlig forbruk. Denne regnskapsmessige omgruppering har ingen realøkonomiske virkninger.

Problemområder i økonomien.

I de fire år som har gått siden den nåværende internasjonale lavkonjunkturen satte inn, har volumet av tradisjonell vareeksport omtrent ikke steget (tabell 8 b). Samtidig har

bytteforholdet overfor utlandet forverret seg kraftig. Virksomheten på kontinentalsokkelen har hittil medført betydelig større valutauttelling enn inngang av valuta. De negative konjunkturimpulser utenfra har vært møtt av myndighetene med generelle tiltak for å holde den innenlandske etterspørsel oppe, ekstraordinære sysselsettingstiltak og støtte til kriserammede deler av næringslivet.

Konjunktursvikten ute og den norske motkonjunkturpolitikken har ført til en utvikling som blant annet er karakterisert ved følgende trekk:

1. Norge har under hele nedgangskonjunkturen klart å holde full sysselsetting og har hatt lavere arbeidsløshet enn noe annet land i Vest-Europa. Ved inngangen til 1978 var arbeidsmarkedet som helhet stramt, men med riktignok visse sysselsettingsproblemer i enkelte bransjer og lokalmiljøer.
2. I de tre årene fra 1974 til 1977 økte den disponible realinntekt for Norge med 5—6 prosent. Dette er verdien (i faste priser) av vår produksjon etter at vi har korrigert for tap ved svekket bytteforhold og trukket fra våre netto rente- og stønadsutgifter overfor utlandet (tall for de enkelte år er gitt i tabell 2b). I samme tidsrom økte vår innenlandske bruk av varer og tjenester utenom oljevirk-somhet med 14 prosent. Samtidig gikk den samlede private og offentlige sparing, regnet som prosent av disponibel inntekt for Norge, ned fra 17,5 prosent til 8,7 prosent.
3. Norge har hatt en rekke år med store og stigende underskott i utenriksøkonomien. Nettogjelden overfor utlandet har økt med ca. 60 milliarder kroner på tre år og vil i løpet av 1978 passere 100 milliarder kroner. Valutainntektene fra vår tradisjonelle eksport av varer og skipsfartstjenester ser ut til å svikte så sterkt i forhold til tidligere anslag at det er fare for fortsatt store underskott i utenriksøkonomien i årene fremover.
4. Norge har i de siste 5 år hatt en kostnadsstigning som har vært langt sterkere enn i andre land. Beregningsutvalget viser om dette til kapittel 7. Norsk industris konkurranseevne er som følge av dette betydelig svekket.

Tap av markedsandeler.

Det er en vanlig oppfatning at norsk industri som følge av sin svekkede konkurranseevne i de senere år har tapt deler av sine

markeder — både ute og hjemme — til utenlandske konkurrenter. Omfanget av dette tap er vanskelig å angi eksakt, men belyses ved beregninger foretatt etter til dels noe ulike metoder av Norges Bank og Statistisk Sentralbyrå.

Norges Bank har undersøkt utviklingen i norsk tradisjonell vareeksport (eksklusive skip, olje og plattformer m.v.) til 6 land som samlet avtar om lag 65 prosent av norsk eksport. Undersøkelsen bygger på verditall. Den viser at Norges andel av de 6 lands import i årene 1970—1975 holdt seg nærmest stabil totalt sett og endog gikk en del opp når det korrigeres for den spesielle varesammensetningen som norsk eksport har. Utviklingen snudde i 1975. Fra 1975 til 1977 viser beregningene — fortsatt på grunnlag av verditall

— et tap av markedsandeler i de 6 land på 15 prosent totalt sett, og på 10 ½ prosent når det korrigeres for varesammensetningen.

Statistisk Sentralbyrås beregninger for eksporten bygger på volumoppgaver og et annet utvalg av land enn det Norges Bank har brukt. Av disse grunner kommer Byrået til litt andre tall enn Norges Bank, men tendensen er den samme. Byråets resultater for de enkelte år siden 1972 er gjengitt i tabell 8 c. For 5-årsperioden 1972—1977 sett under ett økte vår samlede eksport av tradisjonelle varer med bare 3 prosent, mens våre 10 viktigste avtakerland hadde en (veiet) importøkning på 22 prosent i samme periode. Det er da sett bort fra den betydning som varesammensetningen kan ha hatt.

Tabell 8 c. Norges vareeksport og veksten i våre eksportmarkeder. Prosentvis volumendring.

	1972— 1973	1973— 1974	1974— 1975	1975— 1976	1976— 1977
Norges eksport av varer utenom skip, råolje, naturgass, og oljeplattformer m.v.	11	- 1	- 12	12	- 5
Norges 10 viktigste eksportmarkeder ¹⁾	11	2	- 5	11	2

¹⁾ Veiet gjennomsnitt av veksten i total vareimport til Norges 10 viktigste handelspartnere. Veksten er de respektive lands gjennomsnittlige andel av Norges vareeksport i perioden 1972—75.

For å få eliminert virkningen av varesammensetningen, har Byrået foretatt en tilsvarende beregning — også på volumtall — for eksporten av utvalgte bearbeidede varer. Sammenlikningen skjer her med importen av de samme varer til de fleste OECD-land, se tabell 8 d. Denne beregning viser at Norges eksport stort sett steg i takt med OECD-landenes import fram til 1974 (årene 1971 og 1972 viser

omtrent samme bilde som årene 1973 og 1974). Fra 1974 til 1977 var derimot Norges tap av markeder i utlandet for de bearbeidede varer betydelig.

Dersom Norge hadde opprettholdt sine markedsandeler uforandret i årene 1972—1977, ville Norges eksport av bearbeidede varer i 1977 ha vært omlag 30 prosent større enn den faktisk var.

Tabell 8 d. Norges eksport av utvalgte bearbeidede varer¹⁾ og OECD-landenes import av de samme varer. Prosentvise volumendringer.

	1972— 1973	1973— 1974	1974— 1975	1975— 1976	1976— 1977 ²⁾
Norsk eksport	14	5	- 12	7	- 5
OECD-landenes import ³⁾	15	7	- 4	12	6

¹⁾ Bearbeidede varer unntatt: matvarer, drikkevarer, tobakk, metaller med unntak av jern og stål, skip og oljeplattformer m.v.

²⁾ Anslag på grunnlag av tall fra første halvår.

³⁾ OECD-landene unntatt Australia, New Zealand, Norge, Hellas, Irland, Island, Portugal, Spania og Tyrkia.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

Statistisk Sentralbyrå har også undersøkt hvordan norske industriprodukter har hevdet seg på det norske marked i konkurranse med tilsvarende importerte varer. Også denne beregning bygger på volumtall. Den viser hvor stor del av omsetningen på det norske marked (av norske og importerte varer sett under ett) som har kommet fra norske produsenter i hvert av årene etter 1970, se tabell 8 e. Tabellen viser et noe variert bilde for de forskjellige produktgrupper. For tekstil- og bekled-

ningsprodukter merker en seg således at markedsandelen har gått ned år for år slik at norske produsenter i 1977 behersket bare om lag tredjedelen av markedet mot nær halvparten sju år tidligere. Ser en alle vareposter under ett, er inntrykket at norske produsenter holdt stillingen på hjemmemarkedet forholdsvis bra inntil 1975. I de to årene 1976 og 1977 har de derimot avgitt en betydelig del av markedet — 3 prosentpoeng — til utenlandske konkurrenter.

Tabell 8 e. Markedsandeler for norske industriprodukter på det norske marked. Utvalgte produkter. Andelen i prosent beregnet på grunnlag av volumtall.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977 ¹⁾
Foredlede jordbruks- og fiskeprodukter	91,5	91,7	91,1	91,7	92,0	92,6	91,1	91,3
Drikkevarer, tobakk og sjokolade	81,2	81,0	80,6	80,5	80,5	79,8	79,2	78,7
Tekstil- og bekledningsprodukter	48,2	46,7	44,6	43,3	42,6	39,7	36,6	33,9
Trevarer	86,2	86,4	86,0	85,8	85,7	85,3	83,5	82,2
Treforedlingsprodukter	82,8	82,8	77,3	74,3	74,7	75,1	74,2	73,4
Olje- og kullprodukter	46,3	47,1	43,4	47,5	46,6	52,9	60,9	64,5
Kjemiske produkter	41,6	42,6	41,4	38,6	39,7	43,0	39,7	37,9
Jord- og steinvareprodukter	84,6	86,9	88,1	87,5	86,7	85,7	87,1	87,0
Metaller	27,4	32,4	25,8	22,5	22,4	35,2	21,7	29,7
Maskiner	35,2	35,0	39,3	39,0	36,3	36,3	35,8	31,4
El. apparater og materiell	51,8	50,3	50,6	46,1	42,9	41,5	39,1	36,4
Diverse industriprodukter	66,0	65,0	65,1	63,3	61,7	60,8	58,1	55,2
Alle utvalgte varer	61,8	62,0	62,1	60,5	59,3	59,6	57,9	56,6

¹⁾ Beregnet ut fra foreløpige nasjonalregnskapstall.

Utsiktene for 1978.

Siden Nasjonalbudsjettet for 1978 ble lagt fram, har forutsetningene for budsjettet endret seg på viktige punkter. Regjeringen har gjort kjent at dens syn på utsiktene framover er revidert, men har ennå ikke offentliggjort nye og detaljerte beregninger for 1978. Regjeringens endrede syn på situasjonen kom først til uttrykk i Salderingsproposisjonen og er senere gjentatt i St. prp. nr. 84 (1977—78). Beregningsutvalget skal her nøye seg med å gjengi noen avsnitt fra den siste proposisjonen og knytte noen merknader til denne. Det heter i St. prp. nr. 84:

«I Salderingsproposisjonen regnet en med at *industriproduksjonen* ville vise moderat nedgang fra 1976 til 1977, mens en til Nasjonalbudsjettet hadde forutsatt en moderat vekst. Utviklingen den seneste tid bekrefter antagelsen i Salderingsproposisjonen. De er først og fremst den vanskelige situasjonen innen konkurranseutsatte bransjer av industrien som jern, stål og ferrolegeringer, treforedling og visse deler av investeringsvareindustrien, som bidrar til den svake produksjonsutviklingen.

I følge Statistisk sentralbyrås konjunkturbarometerundersøkelse foretatt ved utgangen av 4. kvartal 1977, ventet en på industrihold en fortsatt svak utvikling i første del av 1978. At konkurranseutsatte bedrifter innstiller seg på svake avsetningsmuligheter, bekreftes av at en ved utgangen av året hadde en betydelig økning i omfanget av forhåndsmeldte driftsinnskrenkninger.

På tross av en noe svakere utvikling for industrien har en, som påpekt i Salderingsproposisjonen, hatt en generell tilstramming på *arbeidsmarkedet*. Denne utvikling har i store trekk fortsatt. Ved utgangen av 1977 ble det således ved arbeidskontorene registrert 19 200 helt arbeidsledige eller 3 400 færre enn ett år tidligere og anslagsvis 10 000 færre enn to år tidligere. Antall ledige plasser var klart høyere enn på samme tidspunkt året før. Mye tyder på at det stramme arbeidsmarkedet, blant annet skyldes at en i næringer som er skjermet for konkurranse fra utlandet har hatt en noe høyere aktivitet enn det en hadde regnet med. Innen byggevirksomhet er det fortsatt betydelig mangel på arbeidskraft, og arbeidsmarkedet for denne sektoren er antakelig strammere nå enn noen gang tidligere i 1970-årene.

Som pekt på ovenfor har utviklingen for industrien blitt svakere enn antatt. Det er

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978

forhold som tyder på at dette ikke har slått særlig ut i industrisyssetningen. Dette betyr at industrien synes å ha flere sysselsatte enn de trenger til den aktuelle produksjon. Blant annet har de omfattende statlige støttetiltakene bidratt til at bedriftene har holdt på arbeidskraften. En kan ikke regne med at dette vil fortsette i samme omfang som tidligere blant annet fordi forutsetningen om et snarlig økonomisk oppsving ikke lenger synes å være til stede. En må derfor regne med at produksjons- og avsetningsforhold i økende grad kan slå ut i syssetningen.

I Nasjonalbudsjettet 1978 var det regnet med en vekst i den tradisjonelle vareeksporten på 3 pst. i 1978. På bakgrunn av den meget svake eksportutviklingen i slutten av 1977 og de siste konjunkturutsikter fra OECD er det nå grunn til å regne med at vi også i 1978 vil få en nedgang i vareeksporten. Forskjellige forsinkelser og andre omstendigheter har ført til at produksjonsanslaget for olje og naturgass i 1978 må reduseres noe i forhold til anslagene i Nasjonalbudsjettet. Ytterligere reduksjoner kan ikke utelukkes. Som påpekt i Salderingsproposisjonen må en dessuten regne med at skipsfartens nettovalutafrakter i 1978 kan bli lavere enn tidligere antatt. Underskottet på Norges driftsbalanse overfor utlandet må derfor nå antas å bli klart større enn de 16 milliarder kroner som ble lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 1978. Denne forverringen vil for en stor del falle på norske sektorer utenom sjøfart og olje. «Fastlands»-Norge vil derfor kunne få et vesentlig større nettoopplåningsbehov i 1978 enn i 1977.»

Beregningsutvalget har for sin del spesielt vurdert utsiktene for tradisjonell vareeksport, hvor Nasjonalbudsjettet 1978 regnet med en volumvekst fra 1977 til 1978 på 3 prosent og en øking i gjennomsnittsprisene på 8 prosent. Beregningsutvalget er enig med Regjeringen i at disse anslag idag er for optimistiske.

Etter OECD's beregninger vil Norges eksportmarkeder for industriprodukter øke med 3,5 prosent i 1978. Det svarer omlag til Nasjonalbudsjettets anslag for volumveksten i eksporten. Beregningsutvalget regner med at det er fare for at Norges markedsandeler fortsatt vil komme til å gå ned. På denne bakgrunn er Beregningsgrunnlaget enig med Regjeringen i at det nå er grunn til å regne med nedgang i vareeksporten i 1978.

Forutsetningen om en stigning i de gjennomsnittlige eksportpriser for tradisjonelle varer på 8 prosent fra 1977 til 1978, er ikke direkte kommentert i St. prp. nr. 84. I lys av den svake prisutviklingen mot slutten av fjoråret, er det imidlertid klart at forutsetningen ikke kan opprettholdes idag. For en rekke viktige varegrupper lå de oppnådde eksportpriser i november 1977 betydelig under (fra 5 til 14 prosent) gjennomsnittet for året. Det gjaldt bl. a. papirmasse og cellulose, de fleste kvaliteter av ferrolegeringer, metaller med unntak for aluminium. For disse varer må det således skje en prisstigning utover i 1978 for at gjennomsnittsprisen i år skal komme på høyde med gjennomsnittsprisene for 1977. Beregningsutvalget antar for sin del at det nå neppe kan regnes med særlig øking fra 1977 til 1978 i de oppnådde gjennomsnittspriser for tradisjonell norsk vareeksport sett under ett.

På bakgrunn av det som er sagt ovenfor, synes det etter Beregningsutvalgets mening klart at anslagene for viktige poster i Nasjonalbudsjettet 1978 vil bli justert nedover når det økonomiske opplegget for 1978 skal revideres.

NOU

Norges offentlige utredninger 1977 og 1978

Statsministeren:

Ein samla offentlig politikk for oppvekstmiljøet. NOU 1977: 6.
Om lov om oppvekstmiljø. NOU 1978: 1.

Departementet for handel og skipsfart:

Varehandelen, forbrukerne og samfunnet. NOU 1977: 9.
Skipsfartsnæringen. NOU 1978: 13.

Finans- og tolldepartementet:

Frdrag ved ligningen for fagforeningskontingenter. NOU 1977: 19.
Investeringsavgift. NOU 1977: 38.
Skattmessig deling av personlige næringsdrivendes formue og inntekt. NOU 1977: 55.
Databehandling i betalingsformidlingen. NOU 1977: 56.
Samvirkebeskatning. NOU 1978: 5.

Fiskeridepartementet:

Fiskeoppdrett. NOU 1977: 39.
Inntektsutjamnende støttetiltak i fiskerinæringen. NOU 1977: 51.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Levekårsundersøkelsen. Uførepensjon og samfunnsstruktur. NOU 1977: 2.
Gull- og sølvvarer m.v. NOU 1977: 10.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977. NOU 1977: 17.
Om lønnsreguleringen. NOU 1977: 26.
Levekårsundersøkelsen. Inntektsfordeling i Norge. NOU 1977: 44.
Prisnivået i forskjellige deler av landet 1976-77. NOU 1977: 49.
Levekårsundersøkelsen. Regionale ulikheter i levekår. NOU 1978: 3.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1978. NOU 1978: 14.

Forsvarsdepartementet:

Støy fra skytebaner. NOU 1977: 24.
Informasjonstjenesten i Forsvaret. NOU 1977: 52.
Forsvarskommisjonen av 1974. NOU 1978: 9.
Den framtidige befalsutdanning. NOU 1978: 11.

Industridepartementet:

Plastbearbeidende industri. NOU 1977: 18.
Statlig forvaltningsselskap for industri. NOU 1977: 20.
Bandak-Norsjø- og Norsjø-Skienkanalen. NOU 1977: 42.
Skipsbyggingsindustrien. NOU 1978: 4.

Justis- og politidepartementet:

Behandlingen av svalbardsaker og andre polarsaker i sentraladministrasjonen. NOU 1977: 5.
Tiltak mot forurensinger. NOU 1977: 11.
Kredittkjøp m.v. NOU 1977: 12.
Om endringer i erstatningslovgivningen. NOU 1977: 33.
Lov om barn og foreldre (barneoven). NOU 1977: 35.
Ukontrollert utblåsing på Bravo 22. april 1977. NOU 1977: 47.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Leseplikt for undervisningspersonalet i skolen. NOU 1977: 4.
Yrkesopplæring av gruvearbeidere. NOU 1977: 15.
Norges bibliotekhøgskole. Del II. NOU 1977: 48.
Faglærarutdanning. NOU 1977: 53.
Vurdering, kompetanse og inntak i skoleverket. NOU 1978: 2.
Opplæring av personell på borerigger. NOU 1978: 10.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo - Del II. NOU 1977: 3.
Helskontroll. NOU 1977: 7.
Varselordningen ved driftsinnskrenkninger - offentlige tiltak. NOU 1977: 21.
Kommunal representasjon i bedriftene. NOU 1977: 28.
Bedriftsregister. Særskilt vedlegg til NOU 1977: 28.
Folkevalgte arbeidsvilkår og økonomiske vilkår. NOU 1977: 34.
Arbeidsmiljøet på kontinentalsokkelen. NOU 1977: 36.
Arbeid for kvinner. NOU 1978: 6.
Nemnder på fylkesplan. NOU 1978: 7.

Landbruksdepartementet:

Reinslaktingen i Finnmark. NOU 1977: 8.
Erstatning for tap av tamrein og bufe. NOU 1977: 13.
Stormhelfeltet. NOU 1977: 16.
Mofjellet og Svartisfeltet. NOU 1977: 29.
Potetproduksjon og potetomsetning. NOU 1978: 8.

Miljøverndepartementet:

Ny planleggingslov. NOU 1977: 1.
Ressursregnskap. NOU 1977: 31.
Adressetildeling. NOU 1977: 46.
Offentlig kulturvern på fylkesnivå. NOU 1977: 50.
Bravoutblåsningen. Aksjonsledelsens rapport. NOU 1977: 57.

Samferdselsdepartementet:

Norsk Samferdselsplan. NOU 1977: 30A.
Jernbanenett og jernbanetransport. NOU 1977: 30B.
Samdistribusjon av aviser. NOU 1977: 32.
Riksveggerjer. NOU 1977: 37.
Norsk Vegplan II. NOU 1977: 40A.
Lokale vegplaner. NOU 1977: 40B.
Koordinering av radiostedfesting. NOU 1977: 43.

Sosialdepartementet:

Folketrygdens uførebegrep. NOU 1977: 14.
Finansiering av helseinstitusjoner. NOU 1977: 22.
Ytelser til hjemmearbeidende ektefeller ved uferhet. NOU 1977: 25.
Fiskeindustriarbeidernes arbeids- og helseforhold. NOU 1977: 27.
Anke til Trygderetten. NOU 1977: 41.
Ulykkesforebyggende arbeid. NOU 1977: 54.
Pensjonsutredningen. NOU 1978: 12.

Utenriksdepartementet:

Det internasjonale menneskerettighetsvern. NOU 1977: 23.

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner

Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.

Abonnement: kr. 96,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger

Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.

Abonnement: kr. 108,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner

Regjeringens lovforslag.

Abonnement: kr. 60,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter

Omfatter bl.a.: Riksrevisjonens antegnelser. Grunnlovsforslag, Private lovforslag. Svar fra Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget. Sivilombudsmannens og Ombudsmannsnemndas innberetninger m.m.

Abonnement: kr. 18,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget

Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (innst. S.).

Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget

Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (innst. O.).

Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende

Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.

Abonnement: kr. 20,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister

Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.

Abonnement: kr. 12,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover

Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.

Pris: kr. 12,— fritt tilsendt.

«Publikasjonsliste fra Storting og Regjering»

Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortings-sesjonen.

Abonnementspris kr. 12,— pr. sesjon. Statsinstitusjoner får listen fra Statens trykksakekspedisjon.

Abonnement

kan tegnes hos Universitetsforlaget, Offentlige publikasjoner, Tollbugt. 31, Boks 8134 Dep., Oslo 1. Postgirokonto: 2 09 75 58.

Abonnenter som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Enkeltbestillinger

Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen eller i Universitetsforlaget. Prisen fastsettes da etter trykksakens sidetall.

Statsinstitusjoner bestiller i Statens trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., Oslo 1.